

Índex per a la inclusió

Guia per a l'avaluació i millora de l'educació inclusiva

Tony Booth i Mel Ainscow

Editat i produït pel CSIE “Centre for Studies on Inclusive Education”

Mark Vaughan

Traduït i adaptat al català per:

David Duran, Josep Font, Climent Giné i Ester Miquel

Editat per l'ICE-UB amb la col·laboració del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Versió original en CD-Rom.

Barcelona - 2006

Continguts

Primera part. Un enfocament inclusiu per a la millora dels centres educatius

Benvinguda a l'Índex per a la inclusió

Conceptes clau: desenvolupar un llenguatge per a la inclusió

Referents per a l'anàlisi: dimensions i seccions

Els materials per a l'anàlisi: els indicadors i les preguntes

El procés de l'Índex

L'ús de l'Índex

Allò que els centres educatius poden esperar

Segona part. El procés de l'Índex

Primera fase: Inici del procés de l'Índex

Segona fase: Anàlisi del centre

Tercera fase: Elaboració d'un pla de millora del centre amb una orientació inclusiva

Quarta fase: Implementació dels aspectes prioritaris de millora

Cinquena fase: Avaluació del procés de l'Índex

Tercera part. Els materials per a l'avaluació: els indicadors i les preguntes

Llista d'indicadors

Indicadors i preguntes

Quarta part. Fulls de resum i qüestionaris

Cinquena part. Lectures complementàries

Primera part

Un enfocament inclusiu per a la millora dels centres educatius¹

Benvinguda a l'Índex per a la inclusió

L'Índex és un recurs que serveix per donar suport als centres per tal d'anar avançant cap a l'educació inclusiva. És un document que pot ajudar a trobar el camí que ha de seguir tothom a l'hora de millorar la seva pròpia actuació. Els materials s'han dissenyat per enfortir la riquesa dels coneixements i de les experiències que les persones tenen sobre la seva pràctica. A més a més, aquests materials estimulen i ajuden a millorar qualsevol centre educatiu, sigui quina sigui la seva situació actual referent a la inclusió, és a dir, sigui quin sigui el grau en què el centre atén tot l'alumnat².

La inclusió sovint s'associa a l'alumnat que presenta disminucions o que té "necessitats educatives especials". No obstant això, en l'Índex, la inclusió fa referència a l'educació de tots els infants i joves. L'Índex ofereix als centres educatius un procés que afavoreix l'autoavaluació i la millora, que parteix dels punts de vista del professorat, dels membres del Consell Escolar³, de l'alumnat, de les famílies⁴, així com d'altres institucions de la comunitat. També implica fer una revisió detallada del centre per conèixer la manera de reduir les barreres a l'aprenentatge i a la participació de qualsevol estudiant.

L'Índex no és una iniciativa de més a més, sinó que és una forma de millorar els centres educatius, d'acord amb els valors de l'educació inclusiva. No és una alternativa per augmentar l'eficàcia, més aviat pretén construir unes relacions col·laboratives i de millora del context d'ensenyament i aprenentatge. El fet de posar l'atenció en els valors i en les condicions de l'ensenyament i l'aprenentatge ajuda a poder mantenir les millores que es portin a terme en els centres. L'Índex fomenta una perspectiva de l'aprenentatge en la qual els infants i els joves s'impliquen activament, i en la qual s'integra allò que s'ensenyava a la pròpia experiència. També és un document pràctic, que explica què significa la inclusió en tots els àmbits del centre: a les sales de professors, a les aules i als patis.

L'Índex es va redactar al Regne Unit a partir del treball que va elaborar, al llarg de tres anys, un equip de professors⁵, famílies, membres del Consell Escolar, investigadors i un representant de les organitzacions de persones amb discapacitats, amb una àmplia experiència en l'ajuda als centres educatius en el seu avenç cap a l'educació inclusiva.

---

¹ En tot el document s'utilitza el terme *centre educatiu* o simplement *centre* per referir-se indistintament tant als centres d'educació infantil i primària, com els de secundària.

² En tot el document s'utilitza el terme *alumnat* o *estudiants* per referir-se a infants i joves independentment de la seva edat o gènere. En algunes ocasions, però, s'utilitza *l'alumne* o *els alumnes* per referir-se tant al gènere masculí com femení.

³ En el text original en anglès es parla de *governors*. Nosaltres hem utilitzat el terme *consell escolar* per a la traducció, però en funció del centre escolar també es podria traduir com a *titularitat*.

⁴ Quan en el text ens referim a les *famílies*, s'ha d'entendre *pares/mares* o bé, si escau, *tutors*.

⁵ En tot el document s'intenta utilitzar el terme *professorat*, ara bé, en alguns moments també s'empra el terme *professor* per referir-se al docent, independentment de si es tracta de masculí o femení. Malgrat que s'intenta utilitzar constantment un llenguatge no sexista, pot succeir que en altres càrrecs o denominacions professionals, per no fer carregós el text, s'ha utilitzat només el genèric masculí.

La versió inicial es va experimentar en sis centres de primària i de secundària i després es va avaluar la versió modificada en disset centres de quatre districtes escolars diferents. Els centres van manifestar que els materials els ajudaven a identificar temes de millora que, altrament, podien haver passat per alt, i a posar-los en pràctica. També suggerien maneres com es podien millorar els materials. La primera versió es va publicar el març de 2000 i el Departament d'Educació i Treball la va distribuir gratuïtament a tots els centres de primària, de secundària i d'educació especial i a les administracions educatives locals del Regne Unit. El 2002 se'n va publicar una nova edició. Encara que molt semblant a la versió anterior, simplifica el llenguatge de l'Índex i introdueix altres modificacions com a resposta als comentaris i a les observacions que s'han detectat a partir de l'ús de l'Índex. Aquest document que teniu a les mans és la traducció i adaptació d'aquesta segona edició.

Maneres diverses d'utilitzar els materials de l'Índex

Opinions sobre l'Índex:

“És quelcom del qual pots agafar allò que et convingui, sense que pretengui dir: ‘el correcte és fer-ho així’.”

No hi ha una manera *correcta* d'utilitzar l'Índex. La segona part descriu només una manera de fer-lo servir, però no és l'única. Parteix de l'assumpció que el procés s'inicia i es porta a terme en cada centre educatiu individualment. No obstant això, molts centres troben que, quan comencen el treball amb l'Índex, els és útil tenir l'orientació d'algú que l'ha usat prèviament. En algunes zones, alguns centres treballen col·laborativament entre ells i amb algun assessor extern. Pensen que aquest tipus d'organització els proporciona un impuls afegit per continuar.

La segona part també s'ha escrit com si, des del començament, la intenció fos integrar el treball de l'Índex en un hipotètic pla de millora escolar que el centre ja tingui elaborat. En altres situacions es pot començar a una escala més petita i utilitzar els materials per tal que el professorat i els membres del Consell Escolar prenguin consciència de quina és la situació de l'educació inclusiva al centre. Això pot conduir, posteriorment, a fer un treball de més profunditat. Alguns centres han partit de les seccions de l'Índex per millorar les condicions i les relacions del professorat abans de centrar-se en els processos d'ensenyament i aprenentatge. L'Índex també s'ha utilitzat per estructurar algun treball de recerca individual o d'un grup de professors d'un centre. Qualsevol ús és legítim si promou la reflexió sobre la inclusió i condueix a una participació superior dels alumnes en les cultures, en el currículum i en la comunitat on radica el centre.

Els continguts de l'Índex

L'Índex està format per quatre elements:

Els conceptes clau

- Per insistir en les maneres de pensar sobre l'avenç de l'educació inclusiva.

Referents per a l'anàlisi: dimensions i seccions

- Per tal d'estructurar l'enfocament de l'avaluació i de la millora del centre.

Els materials per a l'anàlisi: indicadors i preguntes

- Per fer possible una avaluació detallada de tots els aspectes d'un centre i ajudar a identificar i implementar prioritats de millora.

Un procés inclusiu

- Per assegurar que el procés d'avaluació, de planificació de la millora i la posada en pràctica també sigui inclusiu.

Conceptes clau: desenvolupar un llenguatge per a la inclusió

Els conceptes clau que s'utilitzen a l'Índex són *inclusió, barreres a l'aprenentatge i a la participació, recursos per donar suport a l'aprenentatge i a la participació, i suport a la diversitat*. Aquests conceptes proporcionen un llenguatge per parlar sobre l'educació inclusiva.

Inclusió

Tothom té el seu propi punt de vista sobre aquesta idea complexa que és la inclusió. Les dimensions, les seccions, els indicadors i les preguntes proporcionen una visió progressivament més detallada de què representa. Moltes persones s'han adonat que el concepte d'inclusió esdevé més clar a mesura que es treballa amb els materials.

La figura 1 resumeix algunes de les idees que componen la visió que es té de la inclusió a l'Índex. La inclusió implica canvi. És un procés sense fi per millorar l'aprenentatge i la participació de tot l'alumnat. És un ideal al qual els centres educatius poden aspirar, però que no s'aconsegueix mai del tot. No obstant això, la inclusió es dona en el mateix moment que s'inicia el procés per millorar la participació. Un centre educatiu inclusiu progressa contínuament.

Figura 1. La inclusió en l'educació

La inclusió en l'educació implica:

- Valorar de la mateixa manera tot l'alumnat i tot el professorat.
- Augmentar la participació de l'alumnat en les cultures, el currículum i les institucions de la comunitat a la qual pertany el centre i, en conseqüència, reduir-ne l'exclusió.
- Reestructurar les cultures, les polítiques i les pràctiques dels centres educatius de manera que atenguin la diversitat de l'alumnat de la seva zona.
- Disminuir les barreres a l'aprenentatge i a la participació de tots els estudiants, no només d'aquells que presenten disminucions o que tenen "necessitats educatives especials".
- Aprendre dels esforços que fan els centres per superar les barreres a l'accés i a la participació d'alumnes concrets tot efectuant canvis que beneficiïn més àmpliament tot l'alumnat.

- Veure la diferència entre els estudiants com un recurs per donar suport a l'aprenentatge, més que no pas com un problema que s'ha de superar.
  - Reconèixer el dret que tenen els estudiants de ser educats a la zona on viuen.
  - Millorar els centres, tant pel que fa al professorat com a l'alumnat.
  - Emfasitzar el paper dels centres a l'hora de construir comunitat i desenvolupar valors, així com millorar-ne els resultats.
  - Promoure relacions de suport mutu entre centres i institucions de la comunitat.
  - Reconèixer que la inclusió en l'educació és un aspecte més de la inclusió en la societat.
-

La participació vol dir aprendre al costat dels altres i col·laborar amb ells en experiències d'aprenentatge compartit. Exigeix una participació activa en l'aprenentatge i tenir alguna cosa a dir sobre la manera com es viu l'educació. Amb més profunditat, es tracta que un mateix es reconegui, s'accepti i es valori.

Avançar cap a l'educació inclusiva implica reduir les pressions d'exclusió. *L'exclusió disciplinària* és l'expulsió temporal o permanent d'un alumne del centre per no complir les normes escolars. És el resultat d'una sèrie de pressions d'exclusió. Igual que la inclusió, l'exclusió també s'entén d'una manera àmplia. Es refereix a totes les pressions temporals o de més llarga durada que impedeixen la plena participació de l'alumne al centre. Pot ser el resultat de les dificultats amb les relacions o amb allò que s'ensenya, així com el resultat del sentiment de no sentir-se valorat. La inclusió tracta de minimitzar *totes* les barreres a l'educació i per a *tot* l'alumnat.

La inclusió comença a partir del reconeixement de les diferències que hi ha entre els estudiants. L'avenç progressiu de l'educació inclusiva en l'ensenyament i l'aprenentatge respecta aquestes diferències i es construeix a partir d'elles. Això implica canvis profunds en el que passa a les aules, a les sales de professors, als patis i en les relacions amb les famílies. Per incloure qualsevol infant o jove hem d'estar interessats en tota la seva persona. És possible que això s'oblidi quan la inclusió se centra en un únic aspecte de l'estudiant, com és una disminució o la necessitat dels nouvinguts d'aprendre una llengua de comunicació. Les pressions d'exclusió poden originar-se en les condicions personals o poden sorgir perquè el currículum no té en compte els interessos de l'alumnat.

Els estudiants nouvinguts a casa nostra poden sentir-se separats de la seva cultura o poden haver experimentat fortes dificultats. No obstant això, hem d'evitar pensar en estereotips. Moltes vegades, aquests infants i joves tenen més coses en comú amb els estudiants que han nascut aquí que diferències.

El treball que es fa a l'hora d'identificar i disminuir les dificultats d'un estudiant poden beneficiar-ne molts altres, l'aprenentatge dels quals no era inicialment un tema concret de preocupació. Aquesta és una manera a través de la qual les diferències que hi ha entre l'alumnat, quant als interessos, coneixements, habilitats, història prèvia, llengua familiar, possibles talents o discapacitats poden esdevenir recursos per donar suport a l'aprenentatge.

Ens trobem casos en què els estudiants, dins d'un centre educatiu ordinari, estan exclosos pel fet de presentar una disminució o "tenir dificultats d'aprenentatge". Això hauria de ser més difícil a partir de les lleis i els diferents decrets vigents a Catalunya, i

en particular del Decret 299/1997, sobre l'atenció educativa a l'alumnat amb necessitats educatives especials. Ara bé, la realitat ens indica que encara està lluny de complir-se el dret que té tot infant i tot jove de rebre l'escolarització en el centre educatiu de la zona on viu.

La inclusió intenta fer que els centres educatius siguin llocs estimulants i de suport, tant per al professorat com per a l'alumnat, i tracta de construir comunitats que estimulin i celebrin els seus èxits. Però la inclusió també vol construir comunitats més àmplies: els centres educatius poden treballar amb altres institucions i amb la comunitat per millorar les oportunitats educatives i les condicions socials de les seves respectives localitats.

Barreres a l'aprenentatge i a la participació

A l'Índex, "les barreres a l'aprenentatge i a la participació" proporcionen una alternativa al concepte de *necessitats educatives especials*. La idea que les dificultats educatives es poden resoldre en el moment que s'identifica que alguns estudiants "presenten necessitats educatives especials" té considerables limitacions. A més a més, adjudica una etiqueta que pot conduir a unes expectatives més baixes; desvia l'atenció de les dificultats que presenten altres alumnes sense l'etiqueta, i de les fonts de dificultats que provenen de les relacions, les cultures, els enfocaments d'ensenyament i aprenentatge, l'organització i la política escolar; contribueix a fragmentar els esforços que fan els centres per atendre la diversitat d'estudiants que s'agrupen amb diferents noms com ara *necessitats educatives especials*, *alumnes d'incorporació tardana* o *sobredotats*.

El concepte *barreres a l'aprenentatge i a la participació* es pot fer servir per dirigir l'atenció al que realment s'ha de fer per millorar l'educació de qualsevol estudiant. L'alumnat es troba amb dificultats quan experimenta *barreres a l'aprenentatge i a la participació*. Hi pot haver barreres en tots els aspectes del centre educatiu, així com en la comunitat i en les polítiques municipals i nacionals. Les barreres també sorgeixen de les interaccions que es donen entre l'alumnat i entre aquests i el que s'ensenyava i com s'ensenyava. Les barreres a l'aprenentatge i a la participació poden impedir l'accés al centre i limitar-ne la participació.

Encara que el llenguatge que prové de les *necessitats educatives especials* (NEE) pot ser una barrera per al desenvolupament de pràctiques inclusives als centres educatius, continua formant part del marc cultural i polític de tots els centres i té influència en tota una sèrie de pràctiques: s'utilitza en la identificació de les dificultats dels alumnes, en els documents de treball com ara els certificats d'ACI, i en la informació que els centres han de proporcionar per tal de justificar les despeses que ocasiona l'atenció a la diversitat. En els centres d'infantil i de primària, hi ha el mestre especialista de suport a l'educació especial, i a secundària hi ha l'especialista de pedagogia terapèutica i el professor de psicologia i pedagogia. Aquests professionals acostumen a ser les persones que s'encarreguen de coordinar el treball que es desenvolupa en el centre amb relació als estudiants amb "necessitats educatives especials". Amb aquesta funció, a l'Índex s'introdueixen els termes *coordinador de suport a l'aprenentatge*, *coordinador d'atenció a la diversitat* o *coordinador de la inclusió*, ja que es consideren més adequats que no altres que facin referència a l'educació especial o a les NEE. Aquests termes promouen un concepte més ampli de suport, el qual relaciona el treball que es fa amb l'alumnat que presenta dificultats amb els canvis necessaris per a tothom.

El canvi cap a una manera diferent de pensar sobre les dificultats educatives crea una certa complexitat, ja que per a alguns propòsits seguim treballant amb el llenguatge

existent. No obstant això, aquells que adopten els conceptes alternatius troben que els ajuda a descobrir noves possibilitats a l'hora d'identificar i superar les dificultats que hi ha als centres.

Recursos per donar suport a l'aprenentatge i a la participació

El fet de reduir les barreres a l'aprenentatge i a la participació implica mobilitzar recursos de dins el centre i de la comunitat. Sempre hi ha més recursos per donar suport a l'aprenentatge i a la participació que els que actualment s'utilitzen en qualsevol lloc. Els recursos no es limiten als diners. Igual que les barreres, els recursos es poden trobar en qualsevol aspecte del centre: en l'alumnat, en les famílies, en la comunitat i en el professorat, sempre que es canviïn les cultures, les polítiques i les pràctiques. Els recursos que hi ha en l'alumnat, en la seva capacitat de dirigir el seu propi aprenentatge i de donar-se suport mutu a l'hora d'aprendre, normalment estan infrutilitzats, de la mateixa manera que ho està el potencial del professorat per donar suport al desenvolupament i a la millora d'uns i d'altres. Els centres educatius coneixen bé què impedeix l'aprenentatge i la participació dels estudiants, encara que no sempre ho utilitzen al màxim. L'Índex ajuda els centres a aprofitar aquest coneixement per tal de fer-los present el grau en què les seves pràctiques són inclusives.

La figura 2 proporciona una sèrie de preguntes que es poden fer servir per reflexionar sobre el coneixement que hi ha al centre quant a les cultures, les polítiques i les pràctiques d'un centre educatiu.

Figura 2. Conèixer les barreres i els recursos dels centres

Quines són les barreres a l'aprenentatge i a la participació?

Qui experimenta les barreres a l'aprenentatge i a la participació?

Com es poden reduir les barreres a l'aprenentatge i a la participació?

De quins recursos disposa el centre per donar suport a l'aprenentatge i la participació?

Com es poden mobilitzar recursos addicionals per donar suport a l'aprenentatge i la participació?

Suport a la diversitat

Quan es considera que les dificultats sorgeixen de les necessitats educatives especials dels infants i dels joves sembla que sigui natural pensar que el suport consisteix a proporcionar recursos personals addicionals per treballar amb aquests individus concrets. L'Índex adopta una idea més àmplia de *suport* i el defineix com *totes les activitats que augmenten la capacitat d'un centre educatiu per atendre la diversitat de l'alumnat*. El fet de proporcionar suports als individus representa només una part dels intents que es fan per millorar la participació de l'alumnat. També es proporciona suport quan el professorat planifica les unitats didàctiques tenint en compte tot l'alumnat, quan reconeix que els estudiants disposen de diferents coneixements previs, de diferents experiències i estils d'aprenentatge, o quan l'alumnat s'ajuda mútuament. Quan les activitats d'aprenentatge es dissenyen amb el propòsit de propiciar la participació de tot l'alumnat es redueix la necessitat del suport individual. De la mateixa manera, l'experiència de proporcionar suport a un individu pot conduir a un increment de

l'aprenentatge actiu i autònom i també pot contribuir a millorar l'ensenyament per a un grup més ampli d'estudiants. El suport és una part de tot l'ensenyament i tot el professorat hi està implicat. La responsabilitat de coordinar el suport en un centre educatiu pot dependre d'un nombre limitat de persones. Ara bé, resoldre la manera de coordinar els suports és quelcom essencial a l'hora de relacionar els suports que necessiten els individus i els grups amb les activitats de formació del professorat i de millora del currículum.

Un model social per a l'abordatge de les dificultats educatives i de les discapacitats

L'ús del concepte *barreres a l'aprenentatge i a la participació* per referir-nos a les dificultats amb què es troben els estudiants, en comptes de l'ús del terme *necessitats educatives especials*, forma part d'un model social de les dificultats d'aprenentatge i de la discapacitat. Es diferencia del model mèdic, en què les dificultats educatives es perceben a partir de les deficiències i les disminucions de l'infant o el jove. D'acord amb el model social, les barreres a l'aprenentatge i a la participació poden trobar-se en la mateixa naturalesa de la situació o poden sorgir de la interacció entre els estudiants i els seus contextos: les persones, les polítiques, les institucions, les cultures i les circumstàncies econòmiques i socials que afecten les seves vides.

Les discapacitats són barreres a la participació dels estudiants amb disminucions o malalties cròniques. Es poden originar en l'entorn o a través de la interacció d'actituds, actuacions, cultures, polítiques i pràctiques institucionals discriminatòries amb les disminucions o la malaltia crònica. Una disminució es defineix com una "limitació a llarg termini de les funcions físiques, intel·lectuals o sensorials", encara que el concepte de disminució intel·lectual és problemàtica i pot suggerir una base física injustificada de les dificultats. Tot i que hi ha poques coses que els centres educatius puguin fer per superar les disminucions, poden reduir considerablement les discapacitats produïdes per actituds i comportaments discriminatoris i barreres institucionals.

La discriminació institucional

El 1999, al Regne Unit es va redactar l'Informe Macpherson⁶, després de la investigació sobre com la policia havia portat el cas de l'assassinat de Stephen Lawrence, i va centrar l'atenció sobre el racisme institucional en el cos de policia i altres institucions, que incloïen els centres educatius. La discriminació institucional està profundament arrelada en les cultures, i influeix en la manera de percebre les persones i tractar-les. Al Regne Unit, té a veure, també, entre altres aspectes, amb els procediments de destinar el professorat a un centre o a un altre. En el nostre país també podríem trobar exemples de possibles discriminacions institucionals, encara que potser no se n'hagi escrit un informe que en faci una anàlisi profunda. La discriminació institucional és molt més àmplia que el racisme. Inclou les formes com les institucions poden perjudicar les persones per raó de sexe, discapacitat, classe, ètnia i orientació sexual. És una barrera a la participació i, en l'educació, pot impedir l'aprenentatge. En general, estem més familiaritzats a parlar de racisme o sexisme que de la discapacitat, i som menys conscients de la implicació que tenen les persones i les institucions en la creació de la discapacitat. El racisme, el sexisme, el classisme, l'homofòbia i la discapacitat comparteixen l'arrel comuna de la intolerància cap a la diferència i l'abús de poder per

---

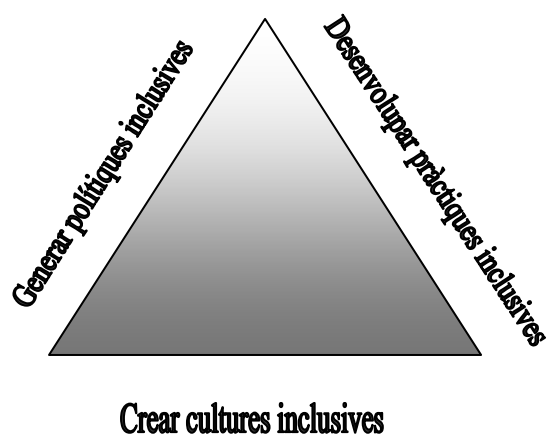
⁶ Macpherson, W. (1999). Stephen Lawrence Inquiry. Command Paper 4261 vol. 1. London, Stationery Office.

crear i perpetuar les desigualtats. Si els centres educatius esdevenen més inclusius, les persones que s'hi relacionen se senten en el difícil procés de qüestionar les seves pròpies pràctiques i actituds discriminatòries.

Referents per a l'anàlisi: dimensions i seccions

La inclusió i l'exclusió s'exploren sobre la base de tres dimensions de la millora escolar que estan interconnectades: crear cultures inclusives, generar polítiques inclusives i desenvolupar pràctiques inclusives (figura 3)⁷. Aquestes dimensions s'han escollit per orientar el pensament sobre el canvi educatiu. L'experiència amb l'Índex indica que aquestes dimensions es poden considerar una bona manera d'estructurar l'avenç cap a la millora del centre.

Figura 3. Les tres dimensions de l'Índex

En un centre educatiu totes tres dimensions són necessàries per avançar cap a l'escola inclusiva. Qualsevol pla per canviar el centre ha de tenir en compte les tres. No obstant això, la dimensió *crear cultures inclusives* s'ha col·locat, de forma deliberada, en la base del triangle. A vegades, s'ha prestat poca atenció al potencial que tenen les cultures escolars a l'hora de donar suport al desenvolupament de l'ensenyament i l'aprenentatge o dificultar-lo. Les cultures són un punt clau de la millora escolar. El desenvolupament de valors inclusius compartits i de relacions col·laboratives poden facilitar canvis en altres dimensions. És a través de les cultures escolars inclusives que els professors i els alumnes nous poden mantenir els canvis en les polítiques i en les pràctiques.

Cada dimensió es divideix en dues seccions que permeten centrar l'atenció en el que s'ha de fer, per tal de millorar l'aprenentatge i la participació al centre. Les dimensions i les seccions s'exposen en la figura 4. En conjunt, proporcionen referents per a l'anàlisi per tal d'estructurar el pla de millora del centre i, d'aquesta manera, esdevenen els

---

⁷ Entenem que el sentit de les dues primeres dimensions (cultura i política), es correspon, sobretot, amb el sentit i la finalitat que tenen en el nostre sistema educatiu actual els projectes educatius de centre (cultura) i els projectes curriculars de centre (política).

apartats que cal seguir. Els centres educatius s'han d'assegurar que avancen en totes aquestes àrees.

Figura 4. Les dimensions i les seccions de l'Índex

Dimensió A: Crear cultures inclusives

Secció A.1 Construir comunitat

Secció A.2 Establir valors inclusius

Aquesta dimensió tracta sobre la manera de crear una comunitat segura, acollidora, col·laboradora i estimulante en la qual tothom se senti valorat i que constitueixi el fonament per aconseguir els nivells més alts d'èxit per a tots els estudiants. El seu interès rau en el desenvolupament de valors inclusius, compartits entre tot el professorat, l'alumnat, els membres del Consell Escolar i les famílies, i en la transmissió d'aquests valors a tots els membres nous del centre educatiu. Els principis que es deriven de les mesures escolars inclusives orienten les decisions sobre les polítiques i les pràctiques del dia a dia de manera que donen suport a l'aprenentatge de tots els estudiants per mitjà de processos continuats de desenvolupament escolar.

Dimensió B: Generar polítiques inclusives

Secció B.1 Promoure una escola per a tothom

Secció B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Aquesta dimensió tracta d'assegurar que la inclusió impregni tots els plans del centre educatiu. Les polítiques fomenten la participació de l'alumnat i del professorat a partir del moment en què s'inscriuen al centre, permeten arribar a tots els infants i joves de la localitat i minimitzen les pressions d'exclusió. Totes les polítiques impliquen estratègies clares de canvi. Es considera *suport* aquella activitat que augmenta la capacitat d'un centre per atendre la diversitat del seu alumnat. Totes les formes de suport es desenvolupen d'acord amb els principis inclusius i s'apleguen dins d'un únic marc.

Dimensió C: Desenvolupar pràctiques inclusives

Secció C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Secció C.2 Mobilitzar els recursos

Aquesta dimensió tracta de com fer que les pràctiques escolars reflecteixin les cultures i les polítiques inclusives del centre educatiu. Les classes es duen a terme tenint en compte la diversitat de l'alumnat. Es fomenta que els estudiants s'impliquin activament en tots els aspectes de la seva educació, la qual parteix dels seus coneixements previs i de les experiències fora del centre. El professorat identifica els recursos materials i els recursos de tota la comunitat educativa (alumnat, famílies, institucions de la comunitat) que es poden mobilitzar per impulsar l'aprenentatge i la participació.

Els materials per a l'anàlisi: indicadors i preguntes

Cada secció conté entre cinc i onze indicadors (pàgines 46-48). Aquests indicadors són afirmacions d'aspiracions que es comparen amb la situació actual del centre per tal d'establir prioritats de millora. Cada un representa un aspecte important del centre, encara que a vegades la importància d'un tema (per exemple, el gènere, l'ètnia o la disminució) queda més ben reflectida quan es valoren els indicadors com un tot.

Opinions sobre l'Índex:

“És com la joguina de les nines russes: movent-te a través de dimensions, seccions i preguntes pots anar endinsant-te en el que succeeix en cada un dels aspectes del centre i pots descobrir com millorar-los.”

El significat de cada indicador s'aclareix a través d'una sèrie de preguntes. Les preguntes que segueixen cada indicador ajuden a definir-ne el significat, de manera que conviden els centres educatius a explorar l'indicador amb més detall: estimulen l'anàlisi d'un indicador concret a partir del coneixement que es té del centre; desperten l'interès per investigar la situació actual del centre; proporcionen idees noves per a les activitats de millora, i serveixen de criteris per avaluar el progrés. Tot sovint, quan les persones comencen a treballar les preguntes amb detall, és quan veuen el significat pràctic de l'Índex. Al final de cada sèrie de preguntes hi ha un espai per afegir preguntes addicionals. És desitjable que el professorat de cada centre faci la seva pròpia versió de l'Índex, canviant i adaptant les preguntes que hi ha i afegint-n'hi de noves.

Alguns indicadors fan referència a temes sobre els quals els centres educatius comparteixen la responsabilitat amb altres institucions o organismes (Departament d'Ensenyament, EAP, regidoria d'educació...), com pot ser l'accessibilitat als edificis escolars, els dictàmens de necessitats educatives especials i les polítiques d'admissió d'alumnat. S'espera que els centres i les institucions educatives treballin junts de manera constructiva a l'hora d'elaborar els plans, d'establir els procediments per desenvolupar els dictàmens i les polítiques d'admissió, i que fomentin la participació en els centres ordinaris de tots els estudiants de la zona escolar.

El professorat i els membres del Consell Escolar d'algun centre poden decidir que no volen treballar, en aquests moments, amb uns indicadors concrets, o que aquests no assenyalen la direcció que volen seguir. S'espera que els centres responguin de maneres diferents i adaptin els materials a les seves pròpies necessitats. No obstant això, caldria oposar-se a una adaptació del material si està motivada pel fet que un indicador o una pregunta sobre un aspecte que no es vol encarar posa el centre en una situació incòmoda.

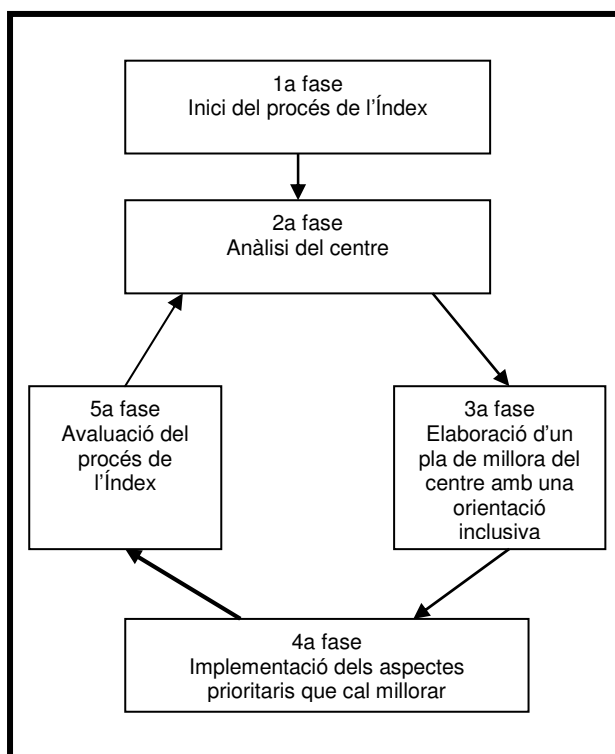
En altres centres educatius, és possible que els indicadors i les preguntes no es puguin aplicar a causa del seu caràcter propi. Per exemple, els centres on només accepten alumnat d'un sol sexe o centres privats-concertats que no estan disposats a incloure tots els estudiants de la localitat. Tot i així, el professorat d'aquests centres sovint intenta planificar millores cap a un ensenyament més inclusiu i prova d'adaptar els indicadors i les preguntes als seus objectius. Quan es va publicar per primera vegada l'Índex, no es va preveure que es podria fer servir per donar suport a la millora dels centres d'educació especial. No obstant això, diversos centres d'aquest tipus l'han utilitzat per descobrir les restriccions a la participació de l'alumnat i del professorat dins dels centres.

El procés de l'Índex

El mateix procés de l'Índex pot contribuir a avançar cap a l'educació inclusiva. Implica una autorevisió col·laborativa detallada que parteix de l'experiència de totes les persones relacionades amb el centre. No es tracta d'avaluar la competència de ningú, sinó de trobar maneres de donar suport a la millora escolar i professional. Una versió d'aquest procés es descriu detalladament en la segona part. Aquest procés es pot

representar com un cicle de planificació de la millora del centre, amb una fase addicional el primer any d'inici del procés de l'Índex, en la qual un grup coordinador es familiaritza amb els materials i amb la manera com s'han d'utilitzar (figura 5).

Figura 5. El procés de l'Índex i el cicle de planificació de la millora del centre

Així i tot, el procés de millora del centre no s'hauria de veure com un procés mecànic, ja que sorgeix tant de les relacions que hi ha entre els valors, les emocions i les accions com de la reflexió, l'anàlisi i la planificació acurades. Té tant a veure amb els cors com amb les ments.

L'ús de l'Índex

L'Índex s'ha fet servir en un nombre important de centres educatius del Regne Unit i de molts altres països. La millor manera d'utilitzar l'Índex és quan els centres es fan seus els materials i els adapten a les seves circumstàncies peculiars. En aquests moments, on hi ha més informació de l'ús de l'Índex és al Regne Unit i se sap que fins i tot s'ha aprofitat per crear documents de política nacional i local⁸, implicant-hi un nombre elevat d'institucions i organismes. Des de moltes zones educatives s'ha recolzat a diferents grups que han col·laborat entre ells per treballar amb l'Índex i això ha suposat una manera particularment valuosa d'aconseguir que els centres iniciïn i mantinguin l'avenç cap a la inclusió.

S'ha preparat o s'estan preparant versions de l'Índex en àrab, xinès, francès, alemany, hindú, hongarès, maltès, noruec, portuguès, romanès, espanyol i suec. Les versions angleses es fan servir a Austràlia, Canadà, Sud-àfrica i EUA. Un equip internacional

⁸ Department for Education and Skills; Department for Education and Employment; Office for Standards in Education.

que té el suport de la UNESCO està estudiant com es poden desenvolupar les versions de l'Índex en àrees econòmicament pobres dels països del Sud⁹.

Opinions sobre l'Índex:

“Afecta a canvis que beneficien tot l'alumnat, influeix en els punts de vista i fa ser conscient de les implicacions reals de la inclusió.”

El treball dut a terme fins al moment ha permès veure que els conceptes, els referents i els materials per a l'anàlisi i el procés de l'Índex tenen una àmplia aplicació. També s'han fet suggeriments per tal de millorar l'Índex. Concretament, el que es necessita són més exemples del tipus de treball que es pot fer amb aquest material. En la segona part s'inclouen alguns exemples i s'està preparant un dossier extens amb informes breus¹⁰ i amb estudis de casos de l'Índex en acció. Aquests treballs es publicaran separatament.

Allò que els centres educatius poden esperar

Es diu que la inclusió és la peça clau de la política del Govern britànic¹¹. No obstant això, molts professors comenten que han de treballar de valent per tal de disminuir les pressions d'exclusió que provenen de les polítiques, que fomenten la competició entre els centres i que condueixen a una perspectiva restringida de l'assoliment dels alumnes. Moltes de les barreres a l'aprenentatge i a la participació es troben en contextos sobre els quals els centres tenen poc control. Les barreres més fortes que impedeixen avenços educatius són aquelles que estan associades amb la pobresa i la pressió que provoca. Tot i així, els centres poden canviar i han de fer-ho: han de tenir clar que poden tenir un efecte molt important en les experiències educatives de l'alumnat i del professorat si desenvolupen cultures en les quals tothom sigui respectat i on les polítiques i les pràctiques donin suport a tots els estudiants per tal d'aprendre i de participar amb els altres, amb la finalitat d'assolir uns resultats educatius òptims. Molts centres, amb circumstàncies ben diferents, troben que l'Índex els ajuda, ja que els permet tenir un cert grau de control sobre el seu propi avenç cap a la inclusió; és a dir, els ajuda a analitzar el que fan, a determinar les prioritats per canviar i a posar en pràctica aquestes prioritats.

---

⁹ Booth, T. i Black-Hawkins, K. (2001). Developing an Index for Inclusion with Countries of the South. Paris: UNESCO.

¹⁰ Centre for Studies on Inclusive Education (2002 in preparation). Working with the Index for Inclusion. Bristol: CSIE.

¹¹ De la mateixa manera que es pot afirmar que a l'Estat espanyol l'educació inclusiva, a partir de l'opció comprensiva, era l'eix essencial de la LOGSE. Amb la LOCE aquest fet ja no és tan clar.

Segona part

El procés de l'Índex

Introducció

Primera fase: Inici del procés de l'Índex

Segona fase: Anàlisi del centre

Tercera fase: Elaboració d'un pla de millora del centre amb una orientació inclusiva

Quarta fase: Implementació dels aspectes prioritaris que cal millorar

Cinquena fase: Avaluació del procés de l'Índex

Segona part

El procés de l'Índex

Introducció

El procés de l'Índex comença des del moment en què s'adquireix el primer compromís amb els materials. Es va construir sobre la base del coneixement de tots els membres de la comunitat educativa i s'adapta a les circumstàncies particulars del centre. En aquest sentit, anima a tothom a fer-se seu el procés. Si es pretén que les millores escolars introduïdes es mantinguin amb el temps, és necessari que tant el claustre com els membres del Consell Escolar, les famílies i l'alumnat se n'apropriïn. Aquests canvis s'han d'integrar dins la cultura del centre.

Les fases del procés de l'Índex es presenten en la figura 6 i es comenten detalladament en les pàgines següents. Cal completar adequadament la primera, la segona i la tercera fases abans que acabi el curs escolar perquè es puguin introduir les prioritats de millora en la planificació del curs següent.

Figura 6. El procés de l'Índex

Primera fase: Inici del procés de l'Índex (mig trimestre)

Establiment d'un grup coordinador.

Revisió de com el centre enfoca el seu procés de millora.

Sensibilització del centre envers l'Índex.

Exploració dels coneixements actuals.

Reflexió amb més profunditat a partir dels indicadors i les preguntes.

Preparació per treballar amb altres grups.

Segona fase: Anàlisi del centre (un trimestre)

Què en pensen el professorat i els membres del Consell Escolar.

Què en pensa l'alumnat.

Què en pensen les famílies i els membres de les institucions de la comunitat.

Decisió sobre els aspectes prioritaris que cal millorar.

Tercera fase: Elaboració d'un pla de millora del centre amb una orientació inclusiva

Introducció del marc de treball de l'Índex en el pla de millora del centre.

Introducció de les prioritats de millora en el pla de millora del centre.

Quarta fase: Implementació dels aspectes prioritaris que cal millorar (contínuament)

Posada en pràctica de les prioritats de millora.

Manteniment del procés de millora.

Registre del progrés.

Cinquena fase: Avaluació del procés de l'Índex (contínuament)

Avaluació de les millores.

Revisió del treball realitzat amb l'Índex.

Continuació del procés de l'Índex.

Un centre escolar va descriure el primer any de treball amb l'Índex com jugar a saltar a corda en grup. Algú comença i altres es van afegint progressivament a la roda, intentant de no entrebancar-se per no fer aturar la corda. Per a ells, era com provar d'encaixar el procés de l'Índex a la roda que ja estava funcionant en el centre. Els centres difereixen en la manera com porten a terme la seva planificació: alguns tenen un pla establert per tres anys mentre que altres el tenen establert per cinc; alguns elaboren una planificació detallada per al curs següent, mentre que altres només tenen detallat el trimestre que han d'iniciar.

L'Índex no és només una planificació acurada, un procés pautat d'identificació i d'implementació de prioritats de canvi. La millora escolar és sempre més complexa i desorganitzada que això. La preocupació de l'Índex pels canvis en els valors pot fer impulsar el claustre i l'alumnat a fer adaptacions en la cultura, les polítiques i les pràctiques, cosa que és molt més impredecible que treballar en una prioritat de millora concreta. Aquests canvis podrien involucrar variacions generals en la manera com tot el claustre treballa entre ell o canvis petits en la manera com un membre concret del professorat interacciona amb l'alumnat.

Opinions sobre l'Índex:

“Els indicadors i les preguntes detallades són realment útils com a activitats aïllades quan els centres volen tenir en consideració aspectes concrets.”

Al mateix temps que es realitza l'anàlisi de la cultura, les polítiques i les pràctiques del centre, pot ser que apareguin oportunitats de canvi, en l'àmbit de l'educació inclusiva, que no s'havien detectat anteriorment. Pot ser que el professorat experimenti la sensació que, en alguns aspectes, el centre és menys inclusiu del que pensava en un inici. Això es pot equilibrar mostrant al professorat, a l'alumnat, a les famílies i a la comunitat recursos que donin suport a la participació i a la pràctica.

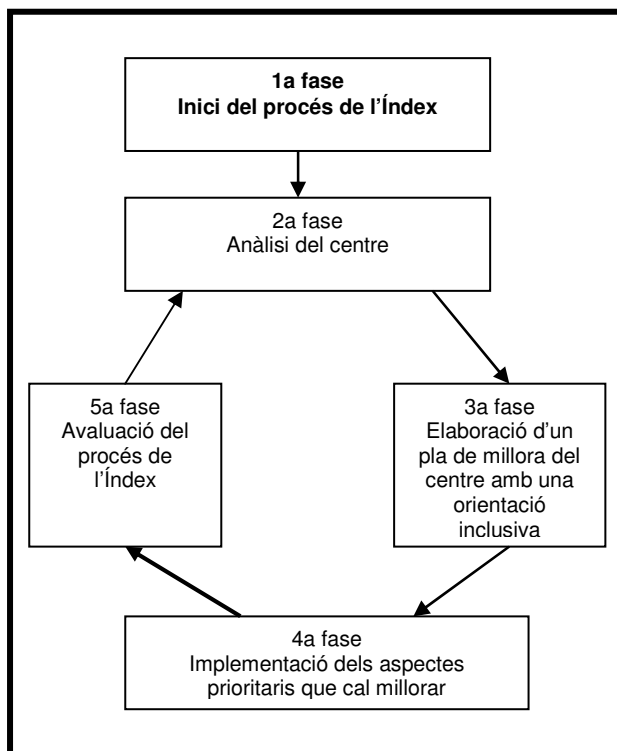
L'Índex es pot utilitzar en els centres sense cap suport extern, però s'ha de tenir en compte que el suport pot ser molt útil, sobretot en els primers moments. Per iniciar el procés pot anar bé organitzar un taller liderat per algú que conegui bé l'Índex, on participin persones clau del centre.

Opinions sobre l'Índex:

“La nostra administració educativa ha fet un salt significatiu endavant cap a l'acceptació de la inclusió en tots els nostres centres, i l'Índex ens ha ajudat a configurar el nostre pensament sobre el procés mitjançant el qual els centres poden rebre ajuda.”

Primera fase: Inici del procés de l'Índex (mig trimestre)

- Establiment d'un grup coordinador.
- Revisió de com el centre enfoca el seu procés de millora.
- Sensibilització del centre envers l'Índex.
- Exploració dels coneixements actuals.
- Reflexió amb més profunditat a partir dels indicadors i les preguntes.
- Preparació per treballar amb altres grups.

Aquesta primera fase de l'Índex comença amb l'establiment d'un grup coordinador, que reflecteix i representa el centre educatiu. El grup revisa què està fent el centre per millorar i connecta el treball de l'Índex amb aquesta mateixa línia de millora del centre. Els membres del grup han de sensibilitzar el centre sobre l'Índex, han d'informar a tothom sobre els materials i han de preparar-ne la utilització per tal de portar a terme una revisió del centre amb el professorat, els membres del Consell Escolar, les famílies i l'alumnat. Aquesta fase s'ha de tenir acabada en mig trimestre.

En aquesta etapa s'han inclòs dotze activitats per tal d'estructurar el treball i ajudar el grup coordinador. Les activitats parteixen de la base que els membres del grup ja s'han llegit la primera part d'aquest document. Cada activitat haurà de tenir un límit clar de temps i s'hauria de fer en subgrups d'un màxim de quatre persones. Aquestes activitats també es poden utilitzar en tallers de professorat i d'altre personal educatiu per tal de familiaritzar-se amb els materials i ajudar a decidir com els pot utilitzar el centre.

Establiment d'un grup coordinador

Si s'ha de considerar l'Índex com un mitjà d'ajuda per a la millora escolar, cal que la direcció i altres professors s'hi impliquin des d'un bon principi. La comissió de coordinació pedagògica pot iniciar-ne el treball. Entre els membres d'aquesta comissió hi hauria d'haver la persona coordinadora d'atenció a la diversitat i en els centres que sigui rellevant, la persona coordinadora d'educació compensatòria.

És important que el grup sigui divers, que reculli les diferents sensibilitats presents en el centre, i que s'ampliï per tal d'incloure-hi representants de les famílies, de l'alumnat,

dels membres del Consell Escolar o del personal no docent del centre. S'hi poden afegir noves persones a mesura que progressa el treball. Com que els centres escolars varien considerablement en quantitat i en composició del personal, el grup coordinador de l'Índex també variarà. En un centre de secundària força gran, cada departament pot tenir el seu propi grup per planificar, el qual ha de treballar coordinadament amb un grup central.

Els materials han de ser accessibles a tots els membres del grup. Per aquest motiu, es recomana que els centres fotocopiïn tots els materials que s'han d'utilitzar. Cada membre del grup coordinador necessitarà tenir el seu propi joc de materials. Aquests materials poden tenir indicadors o preguntes addicionals, anàlisis de les consultes fetes a altres persones del centre i transparències per fer presentacions.

Incloure-hi un observador extern o 'amic crític'

El grup coordinador sovint troba que li és útil d'incloure-hi *un amic crític*. Hauria de ser algú de fora de l'escola però que la conegui raonablement bé, que doni suport i alhora vagi oferint reptes, i que es comprometi a fer un seguiment del procés fins que estigui tot complet. Hauria de tenir la confiança del grup i del centre, i hauria de saber respectar el caràcter delicat d'algunes discussions en què es veurà implicat. Aquesta persona hauria d'estar prèviament familiaritzada amb l'Índex, ja que hauria de ser capaç d'ajudar a fer la reflexió detallada que haurà de fer el centre i a fer la recollida i l'anàlisi dels punts de vista del claustre, de les famílies i de l'alumnat.

Opinions sobre l'Índex:

“Algun centre escolar pensa que treballar amb l'Índex col·laborant amb altres centres pot ajudar a compartir l'experiència i a enriquir-se mútuament.”

En experiències prèvies¹², les persones a qui se'ls ha demanat de complir el rol d'amic crític han estat docents d'altres centres, assessors psicopedagògics, psicòlegs escolars i membres d'institucions universitàries. Un centre de primària i un altre de secundària van fer servir l'oportunitat de treballar amb l'Índex per establir relacions més estretes fent que l'amic crític del centre fos el coordinador d'atenció a la diversitat de l'altre centre.

Un amic crític pot ajudar a assegurar que el centre no evita de tractar temes difícils. Malgrat això, tots els membres del grup han de plantejar de manera amable qüestions crítiques als companys, per tal que pugui arribar-se a conclusions sobre el centre.

Tenir cura de treballar d'una forma inclusiva

El grup coordinador ha d'esdevenir un model de pràctica inclusiva dins l'escola, funcionant de manera col·laborativa, assegurant que s'escolti atentament a tothom, independentment del gènere, dels antecedents o de l'estatus i que ningú no domini en les discussions. Els membres del grup han de sentir que poden fiar-se els uns dels altres i que és possible parlar lliurement i amb confiança. Els diferents punts de vista han de ser ben rebuts, com un recurs que permetrà avançar en els pensaments propis.

¹² A Catalunya, el rol de l'amic crític el podria desenvolupar un professional de l'EAP; professors d'altres centres, com ara el professor de psicologia i pedagogia; assessors de l'ICE...

L'Índex: el que desitjo per al meu fill

“El meu fill és encantador, divertit, fascinant, humà i no té perquè canviar. Li agrada jugar a futbol, pintar, jugar amb cotxes, riure amb els amics, com qualsevol altre nen de sis anys i resulta que té la síndrome de down. Però això no li suposa cap problema. A ell no li cal canviar o que el curin, el que li cal és participar i ser acollit. Vet aquí perquè el procés de l'Índex representa un regal tan gran per a mi com a pare i aliat, perquè servirà a la nostra escola per avançar en l'anàlisi dels aspectes que cal canviar i adaptar a l'escola, en el programa educatiu i en la nostra manera de pensar a fi que en Sonny segueixi al centre on pertany.

Hem format un grup coordinador que el componen el director i l'equip directiu superior, el coordinador d'atenció a la diversitat, un membre del Consell Escolar i jo mateix com a representant de les famílies. Hem triat un psicopedagog de fora del districte escolar com a amic crític”.

Revisió de com el centre enfoca el seu procés de millora

El fet de treballar amb l'Índex aporta l'oportunitat de revisar la manera com el centre està enfocant el seu procés de millora. Els centres difereixen en gran mesura en la forma com planifiquen el seu procés de millora. Alguns hi involucren un grup ampli de persones per treballar conjuntament seguint una línia força sistemàtica, com el procés que estem descrivint aquí. En altres centres, els documents escrits han estat elaborats com a resposta a les demandes d'inspecció i hi han implicat pocs membres del centre educatiu. La utilització de l'Índex pot ajudar tant en un enfocament com en l'altre.

Probablement, hi ha varietat d'activitats que poden fomentar el progrés del centre, a més de les que apareixen en els plans de millora escolar. Els plans es poden iniciar per una necessitat interna del centre o com a resposta a una iniciativa de la titularitat, del Consell Escolar o de l'Administració. El procés de l'Índex es pot utilitzar per evitar que hi hagi repeticions en activitats de millora i per possibilitar que allò que ha après un grup sigui compartit per la resta de professorat.

Ens podem trobar centres que estan immersos en un procés d'assessorament sobre un tema, o que ja l'han acabat i segueixen una línia de treball ja iniciada. Hi ha altres centres que, a partir de la seva avaluació interna, han iniciat processos cap a la millora d'algun dels aspectes identificats. O també hi ha centres que estan pensant a elaborar un pla estratègic i busquen camins que els ajudin a dissenyar-lo. En totes aquestes situacions, l'Índex pot jugar-hi un paper dirigit cap a l'anàlisi, la concreció i la valoració de les necessitats de millora de la institució educativa.

Activitat 1 Revisió del pla de millora del centre (temps suggerit: 1 hora)

Els membres del grup haurien d'utilitzar les preguntes següents per tal d'estructurar una revisió del pla de millora del centre.

- Hi ha un pla de millora del centre?
- Com es va elaborar el pla de millora del centre?
- Quin és el contingut del pla?
- Com s'implementa?

- Quines altres activitats de millora es duen a terme en el centre?
- Com es coordinen?
- Com podria millorar el procés de planificació i els continguts recollits en el pla?

Sensibilització del centre envers l'Índex

És important que, abans que es prengui qualsevol decisió de planificació específica, s'informi a tots els membres de la comunitat escolar sobre l'Índex.

En aquesta reunió hi podria assistir algú de fora del centre educatiu que ja hagi treballat amb l'Índex o la podria portar a terme un membre del professorat, com ara el responsable del grup coordinador que està familiaritzat amb els materials de l'Índex. Com a resultat d'aquesta sessió, es podrien incorporar altres membres al grup coordinador.

Exploració dels coneixements actuals

Els membres del grup coordinador necessitaran desenvolupar una visió compartida de l'Índex abans de donar-lo a conèixer als altres. Podrien començar compartint els seus coneixements actuals, utilitzant els conceptes emprats en la primera part de l'Índex, abans de considerar les temàtiques addicionals que sorgeixin quan s'utilitzin els indicadors i les preguntes. Les activitats 2, 3 i 4 poden ajudar a estructurar l'exploració dels coneixements actuals, en una reunió o en diverses. El grup hauria de recordar que, en aquesta etapa, s'hauria de considerar qualsevol idea de millora com a provisional fins que no estiguin recollits tots els punts de vista del centre.

Activitat 2 Què és l'educació inclusiva? (30 minuts)

El grup de treball de l'Índex hauria de compartir els seus punts de vista sobre l'educació inclusiva:

- Fins a quin punt s'associa l'educació inclusiva amb l'alumnat amb necessitats educatives especials?
- Fins a quin punt s'associa l'educació inclusiva amb l'alumnat que presenta problemes de conducta?

Després haurien de mirar-se la figura 1, la inclusió en l'educació. Les idees exposades en la figura 1 resumeixen l'enfocament de l'educació inclusiva en l'Índex i cada element s'hauria de discutir breument, seguint un torn. Per l'experiència que tenim amb aquesta activitat, és millor que no s'hi dediqui gaire temps, a aquesta etapa, ja que les discussions sobre l'educació inclusiva sovint manifesten punts de vista molt arrelats. És improbable que tothom estigui d'acord amb cadascun dels aspectes que l'Índex dona de l'educació inclusiva. Es necessita estar d'acord amb el fet que té a veure amb tot l'alumnat que experimenta barreres per aprendre i per participar, sigui quina en sigui la raó, i que l'educació inclusiva implica fer canvis en les cultures, les polítiques i les pràctiques del centre educatiu. Però més enllà d'aquest consens general, resoldre les diferències més profundes necessita més temps. Els centres que han utilitzat l'Índex han trobat que canvien i desenvolupen la seva idea sobre l'educació inclusiva mentre van treballant al llarg de tot el procés.

Activitat 3 Barreres i recursos (20 minuts)

El grup coordinador hauria de tenir presents les descripcions de les dimensions i les seccions de la figura 4, pàgina 11. Després poden utilitzar aquests títols per estructurar les seves idees sobre les barreres i els recursos tot responent a les preguntes següents:

- Quines barreres a l'aprenentatge i a la participació sorgeixen en les cultures, en les polítiques i en les pràctiques del centre?
- Qui experimenta barreres a l'aprenentatge i a la participació en el centre?
- Quins recursos es poden utilitzar per donar suport a l'aprenentatge i a la participació, i a la millora de les cultures, les polítiques i les pràctiques dins del centre?

Activitat 4 Què és el suport? (20 minuts)

En la primera part, pàgina 8, s'introdueix un concepte ampli de suport. Es descriu com "totes les activitats que augmenten la capacitat d'un centre educatiu per atendre la diversitat de l'alumnat". El grup coordinador podria intentar respondre les preguntes següents:

- Quines activitats es tenen en compte com a suport dins el centre?
- Quines són les implicacions per al treball del claustre de la definició de suport de què parla l'Índex?
- Quines són les implicacions per a la coordinació de la definició de suport de què parla l'Índex?

Reflexió amb més profunditat a partir dels indicadors i les preguntes

El grup coordinador s'haurà de familiaritzar amb els indicadors i les preguntes de la tercera part de l'Índex i haurà de pensar com es poden utilitzar per explorar les cultures, les polítiques i les pràctiques. L'ús dels indicadors i de les preguntes es basa en els coneixements que ja es tenen i serveix per encoratjar-se a fer una exploració més detallada del centre, cosa que permet dirigir l'atenció cap a aquelles qüestions que potser no s'havien considerat prèviament.

Activitat 5 Utilitzar els indicadors per identificar les primeres preocupacions (25 minuts)

L'objectiu d'aquesta activitat és identificar aquells aspectes que es podrien examinar més endavant. La llista dels indicadors es troba en les pàgines 46, 47 i 48. Es podrien examinar tant amb el qüestionari (qüestionari 1 de la pàgina 95) com utilitzant targes amb un indicador escrit en cada una.

Els qüestionaris es poden contestar individualment i després comparar-los amb altres membres del grup, així es poden discutir les diferències. Com a alternativa, el grup podria classificar les targes en quatre grups d'acord amb el grau amb què cada afirmació descriu el centre –segons el criteri de cadascú–. Cada indicador s'ha de poder respondre d'una d'aquestes quatre maneres: "totalment d'acord", "d'acord fins a cert punt", "totalment en desacord", "necessito més informació". S'escull la resposta "necessito

més informació” quan el significat de l’indicador és poc clar o no es disposa d’informació suficient per prendre cap decisió.

Al final del qüestionari hi ha espai per escriure cinc prioritats de millora. El qüestionari o la classificació de targes centra l’atenció en aquells aspectes del centre educatiu que permeten identificar les prioritats de millora. Si els qüestionaris s’utilitzen amb altres persones, és important recordar que no es tracta de confrontar tot el qüestionari, sinó sobretot d’identificar les prioritats de millora. L’anàlisi dels detalls dels qüestionaris i la recopilació de gràfics, o d’un diagrama de barres i taules consumeix massa temps i pot endarrerir l’inici del treball de millora. El grup hauria de compartir i discutir les prioritats provisionals.

Aquesta activitat també ofereix una oportunitat per pensar sobre el valor de l’ús dels qüestionaris. Tots els indicadors estan escrits amb la intenció que si s’està d’acord amb un indicador significa que es fa una avaluació positiva del centre. Pot haver-hi una tendència a respondre en positiu, això pot encoratjar els participants a representar-se el centre com a més inclusiu del que és en realitat. El grup haurà de tenir en compte aquesta possibilitat i animar els altres a aportar fets concrets per justificar els seus punts de vista.

Activitat 6 Discussió d’evidències (20 minuts)

El grup hauria d’estar d’acord amb un indicador quan pensés que el centre educatiu està funcionant bé i també quan pensés que hi ha un marge considerable de millora. En cada cas s’haurien d’aportar dades que donessin suport a aquest punt de vista.

- Fins a quin punt s’està d’acord amb aquest indicador?
- Quines evidències concretes es tenen per argumentar els punts de vista sobre aquest indicador?
- Hi ha alguna evidència sobre si altres indicadors, en la mateixa dimensió o en una altra de diferent, reforcen aquest punt de vista?
- Quina informació addicional podria ser útil?

Activitat 7 Connectar els indicadors i les preguntes: cultures, polítiques i pràctiques (35 minuts)

A l’hora d’utilitzar els materials per a l’anàlisi de l’Índex, els indicadors sempre haurien d’estar relacionats amb les preguntes que en defineixen el significat. Per parelles, els membres del grup haurien de seleccionar un indicador de cada dimensió que pensin que es pugui millorar i un altre que creguin que ja funciona correctament en el centre. S’haurien de tenir en compte els indicadors seleccionats en l’activitat 6. Després, cada parella ha de revisar les preguntes que fan referència a l’indicador. Encara que, per raons d’estil, cada pregunta està escrita amb la intenció de respondre amb un simple SÍ/NO, els membres de la parella haurien de veure-ho com “fins a quin punt” es compleix la pregunta. Es podrien utilitzar el mateix tipus de respostes que s’utilitzen per als indicadors: “totalment d’acord”, “d’acord fins a cert punt”, “totalment en desacord”, “necessito més informació”.

Els indicadors seleccionats i les preguntes corresponents s’haurien d’examinar tenint en compte les consideracions següents:

- Les preguntes són prou adients?
- Quines preguntes s'haurien d'afegir?
- Quines noves àrees de millora suggereixen les preguntes?

S'anima els participants a implicar-se activament en l'ús de les preguntes, canviant-les i afegint-ne de noves per tal de fer-les rellevants d'acord amb la realitat pròpia del centre educatiu.

Activitat 8 Revisió de tots els indicadors i de les preguntes (1 hora)

Aquesta activitat es podria dur a terme entre reunió i reunió. Els membres del grup coordinador haurien de treballar individualment per tal de llegir tots els indicadors i les preguntes. El propòsit és aconseguir familiaritzar-se amb els materials, no realitzar una investigació completa del centre. Haurien de respondre a cada pregunta, prendre nota dels temes que sorgeixen i, quan sigui adequat, suggerir preguntes noves. Després haurien de compartir tot el que ha treballat cadascú. Algunes vegades les preguntes suggereixen alguns aspectes del centre que poden canviar-se fàcilment, altres preguntes provoquen pensaments sobre canvis profunds i generals que caldria fer.

Activitat 9 Escollir prioritats i planificar intervencions (30 minuts)

En ocasions, una prioritat de millora seleccionada dins una dimensió concreta pot ser complementada amb la millora d'una altra dimensió. Per exemple, si s'adopten com a prioritats de millora estratègies de "reducció de la intimidació" de la dimensió B, s'haurien de vincular amb els indicadors sobre relacions de la dimensió A.

El grup hauria d'escollir un indicador on s'hagi d'introduir una millora i després tenir en compte el següent:

- Quins canvis també s'han de tenir en compte en altres dimensions per tal d'assegurar-se que l'indicador escollit rebrà el suport necessari?
- Com es podrien utilitzar les preguntes per poder investigar en el futur els aspectes que preocupen?
- Com es podria donar suport a les línies de progrés identificades a través d'un indicador?

Activitat 10 Utilitzar el full de resum (20 minuts)

Hi ha un full de resum a la quarta part (pàgina 94) en el qual el grup pot anotar les prioritats de millora. Es poden dur a terme millores en cada dimensió i secció de l'Índex si cada una es defensa adequadament. La prioritat també podria formular-se en termes d'un indicador o grup d'indicadors, una pregunta o un grup de preguntes o un tema que és important per al centre i que no es cobreix amb els indicadors i les preguntes de l'Índex.

Activitat 11 Resumir el treball del grup (20 minuts)

Els membres del grup podrien reflexionar per saber fins a quin punt l'anàlisi d'indicadors i preguntes afegeix res de nou al coneixement que ja es té sobre les

cultures, les polítiques i les pràctiques del centre que han explorat en les activitats 2, 3 i 4. Podrien fer aquesta tasca a partir de les preguntes següents:

- Què es fa al centre per superar les barreres a l'aprenentatge i a la participació?
- Què s'hauria de polir?
- Què requereix més reflexió?
- Quines noves iniciatives són necessàries?

Activitat 12 Identificar i superar barreres en la utilització de l'Índex (20 minuts)

Un cop acabada la revisió dels materials, el grup pot tenir idees sobre quina és la millor manera d'introduir l'Índex en el centre i quins problemes es poden trobar. Es poden tenir en compte les preguntes següents:

- Quines barreres ens podem trobar en el centre a l'hora d'introduir el treball amb l'Índex?
- Com es poden superar aquestes barreres?
- Quina pot ser la millor manera d'introduir el treball amb l'Índex?

Preparació per treballar amb altres grups

El grup coordinador haurà de llegir i estudiar les orientacions per a la segona, tercera, quarta i cinquena fases abans d'iniciar el treball amb altres grups.

Centre de Batxillerat Tetmore

Al Centre de Batxillerat Tetmore, l'Índex s'ha convertit en un document de referència bàsica. Es fa servir de diverses maneres per revisar i avaluar què es fa, planificar què es vol fer a partir d'ara i adoptar un tractament inclusiu en les iniciatives noves. A una escala relativament petita, en una activitat de formació del professorat es van fer servir les preguntes relacionades amb l'indicador A.2.1 "Les expectatives són altes per a tots els alumnes" per estructurar debats a l'entorn de com fomentar l'èxit. També s'ha fet servir l'Índex per revisar els programes de benestar de tot el centre. D'això se'n va encarregar un grup format per un cap de departament, un delegat i el sotsdirector i, d'aquesta manera, es donava la visió que ho liderava el personal de tot el centre i no només el departament d'atenció a la diversitat.

Va servir per organitzar debats i trobar millors relacions de treball entre els professors d'aula i els professors de suport. Es va donar la possibilitat a aquests últims per parlar sobre detalls de la seva feina i això va fer que es col·laborés més en la planificació i en les activitats de classe. El centre té molts alumnes amb discapacitats i l'Índex ha ajudat als professors a adoptar una visió més àmplia de la inclusió en la que tot el personal es responsabilitza de tots els alumnes. Per col·laborar en aquest procés, el centre ha creat una "carpeta lila" que ha donat a tots els membres del personal i que inclou informació sobre l'aprenentatge de tots els alumnes del centre.

Durant molts anys, el departament d'atenció a la diversitat s'ha dedicat a recolzar als alumnes i a les iniciatives per millorar el currículum. Els altres departaments fan arribar propostes al departament d'atenció a la diversitat per treballar en àrees concretes del

currículum. Com a conseqüència d'una d'aquestes propostes, el departament d'atenció a al diversitat va fer servir aspectes de l'Índex amb el departament d'Educació Física per endegar un programa que donava més suport als alumnes que no tenien l'anglès com a llengua materna. També es van fer millores per incloure els alumnes amb discapacitats físiques en els actes principals del dia de l'esport, enlloc d'organitzar "curses de discapacitats" al final del dia.

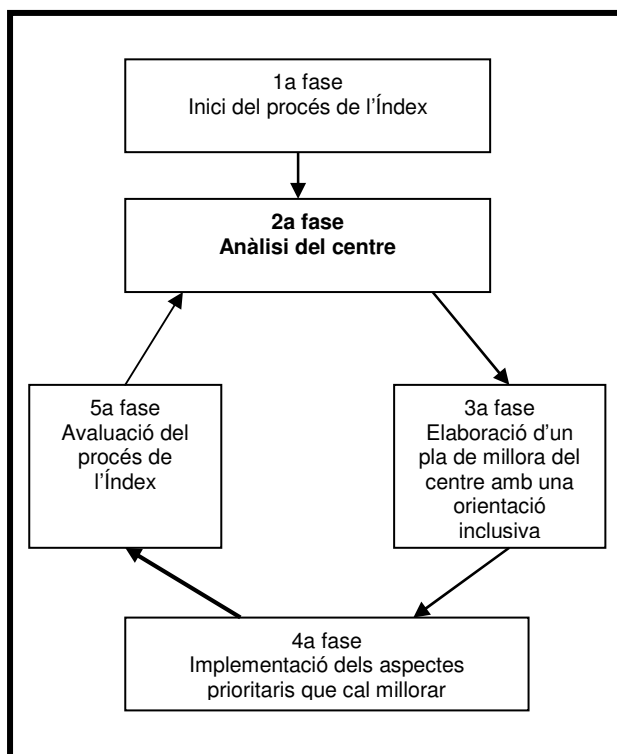
Com a resultat del treball fet amb l'Índex, els organitzadors de les excursions escolars han començat a incloure-hi els alumnes amb discapacitats enlloc de passar la responsabilitat al departament d'atenció a la diversitat. En una excursió escolar al camp s'havia d'anar a conèixer la llera d'un riu on no s'hi podia entrar amb cadires de rodes. Enlloc d'això, es va canviar per la visita a una granja que satisfecia els aspectes més importants del currículum i que permetia l'accés amb cadires de rodes. En un viatge a l'estranger, el departament d'atenció a la diversitat va participar en les gestions inicials de cara als alumnes amb discapacitats, però posteriorment el cap del departament que organitzava el viatge es va fer càrrec de la resta de gestions com ara una trobada entre el conductor i els pares i mares i, d'aquesta manera, tres alumnes amb discapacitats hi van poder anar.

L'Índex també ha ajudat a millorar la coordinació i la comunicació per als professionals que visitaven el centre en relació a alumnes considerats autistes o dins "l'espectre autista". Es va formar un grup de treball multidisciplinar on hi havia un psicòleg, un logopeda, un treballador de suport al comportament i un professor de suport a la diversitat. Aquest grup va influir molt en el centre: van reescriure el programa d'educació sexual de l'escola a fi que servís per a tots els alumnes; també van redactar un informe, amb l'ajuda de les famílies, sobre maneres de treballar conjuntament.

Sobre el rol de l'Índex al centre, un dels professors va dir: "Es pot fer servir l'Índex en qualsevol entorn i de qualsevol manera...[però] arribarà un dia en què no ens caldrà cap Índex perquè tothom l'inclourà de forma natural en allò que faci".

Segona fase: Anàlisi del centre (un trimestre)

- Què en pensen el professorat i els membres del Consell Escolar.
- Què en pensa l'alumnat.
- Què en pensen les famílies i els membres de les institucions de la comunitat.
- Decisió sobre els aspectes prioritaris que cal millorar.

El grup coordinador fa servir el coneixement que té del procés de l'Índex per treballar amb les altres persones del centre i amb els membres del Consell Escolar, amb les famílies i amb altres membres rellevants de la comunitat. Tenen en compte els resultats d'aquestes consultes i inicien, sempre que es consideri necessari, altres passos per completar l'estudi. Aleshores és quan es posen d'acord amb el professorat restant sobre les prioritats de millora.

Aquesta fase, així com la resta del treball que es fa amb l'Índex, varia d'un centre a un altre. L'equip coordinador és responsable de valorar la manera més adequada de tirar endavant el procés.

Què en pensen el professorat i els membres del Consell Escolar

El grup segueix el mateix procés, com s'ha fet en la primera fase, d'inspirar-se en els coneixements que ja tenen i fent servir els conceptes clau i els referents per a l'anàlisi, i després els ajusta amb l'ús dels indicadors i de les preguntes per tal de centrar-se en la identificació de les prioritats de millora.

Opinions sobre l'Índex:

“Sorgeixen intercanvis d'opinions que, d'altra manera, no tindrien lloc.”

La manera d'enfocar la recollida d'informació sobre el centre escolar dependrà d'aspectes com ara la grandària del centre i si és de primària o de secundària. En un centre gran, no serà pràctic treballar amb tot el professorat alhora, excepte en la sessió

inicial de sensibilització. La posada en pràctica del procés es pot fer per departaments o per nivells educatius; aleshores caldrà que un membre del grup coordinador sigui el que es relacioni amb cada un d'ells. Es poden formar diversos grups per tal de prendre en consideració diferents temes.

Tots els punts de vista que s'expressen en les consultes s'haurien de fer servir com a oportunitats per debatre i aprofundir-hi més. S'han de proporcionar diverses oportunitats per contribuir a recollir informació, de manera que aquells que no poden assistir a les reunions o que estan poc disposats a parlar en gran grup tinguin veu. Per exemple, el grup coordinador pot considerar adient portar a terme discussions separades amb el professorat de suport, els ajudants del menjador o els docents amb menys experiència, o pot proposar que es donin respostes individuals als indicadors i lliurar les preguntes per separat.

Una jornada de formació del professorat

Una bona manera d'obtenir informació seria organitzar una jornada de formació del professorat i oferir la possibilitat d'incloure-hi els membres del Consell Escolar. Si es fa bé, el professorat s'adonarà dels beneficis d'una experiència inclusiva, i també s'animarà a promoure la inclusió al centre. En la figura 7 es proporciona una proposta d'un esdeveniment d'aquestes característiques, que té relació amb les activitats de la primera fase. Si es fa un treball col·laboratiu, una jornada de formació pot implicar més d'un centre escolar, un dels quals ja pot haver iniciat el treball amb l'Índex.

Abans de la jornada, és necessari seleccionar i adaptar les activitats. S'ha de decidir la manera d'examinar els indicadors i si s'han de fer còpies del qüestionari d'indicadors. És necessari que es registrin i es recullin els fulls de resum dels punts de vista expressats pels diferents grups.

El grup coordinador ha de ser capaç de jutjar, a partir de la seva pròpia experiència amb els materials, el temps que necessitaran les altres persones per completar la mateixa tasca. Han de permetre que les persones canviïn d'activitats i se centrin en cadascuna d'elles.

Algunes persones es poden sentir desbordades en el primer contacte amb els materials i poden pensar que el que s'espera d'ells és que canviïn de cop tots els aspectes del centre. Cal insistir que l'objectiu de la revisió és seleccionar prioritats de millora, més que fer canvis totals.

Figura 7. Una jornada de formació del professorat: Explorar l'aprenentatge i la participació al centre

9.00 – 9.30	Presentar l'Índex (a tot el professorat).
9.30 – 11.00	Treballar amb els conceptes clau i els referents per a l'anàlisi per compartir el coneixement existent <i>Activitats 2, 3 i 4</i> (grups petits).
11.00 – 11.30	Descans.
11.30 – 13.00	Treball amb els indicadors <i>Activitats 5 i 6</i> (grups petits).

13.00 – 14.00	Treball amb els indicadors i les preguntes <i>Activitat 7 i inici de la 8, que s'ha d'acabar després d'aquest dia</i> (grups petits).
14.00 – 15.30	Dinar.
15.30 – 16.45	Compartir idees sobre les àrees que cal millorar i que requereixen més aprofundiment <i>Activitats 9 i 10</i> (grups i després tot el professorat).
16.45 – 17.00	Quins són els passos següents en el procés (conduït pel grup coordinador).

Àrees provisionals de millora i necessitat de més aprofundiment

Generalment, quan les persones han treballat amb els indicadors i les preguntes, se senten capaces d'identificar les àrees específiques en les quals s'hauria de portar a terme la millora. A vegades, s'haurà d'aprofundir en la reflexió abans de prendre decisions sobre quines són les àrees que s'han d'identificar. Hi pot haver temes sobre els quals s'hagi aconseguit un acord general, amb els quals el professorat vulgui començar immediatament. No obstant això, algunes prioritats només sorgeixen a mesura que es recull la informació de tots els grups i que la consulta s'amplia i es completa.

Planificar els passos següents

Al final de la jornada de formació, el responsable del grup coordinador hauria de perfilar què es farà amb la informació recollida i els punts de vista expressats. El grup coordinador ha d'acabar de recollir la informació del professorat i dels membres del Consell Escolar i confrontar-la. Es poden identificar altres àrees un cop s'hagi obtingut més informació de l'alumnat, de les famílies o d'altres membres de la comunitat. El grup ha de preveure la manera de recollir els punts de vista de les persones que no han pogut assistir a la reunió.

Què en pensa l'alumnat

Els centres escolars que utilitzen l'Índex consideren que les consultes amb l'alumnat són particularment útils a l'hora de descobrir barreres i recursos. La recollida d'informació sobre el centre a través de l'Índex es pot integrar dins del currículum, per exemple a l'hora de llenguatge, quan s'experimenta a naturals, o com un aspecte de l'educació social, personal i de la salut.

Opinions sobre l'Índex:

“L'intercanvi d'opinions amb les famílies i els estudiants sobre les dimensions i els indicadors permet treballar amb més profunditat sobre l'Índex.”

Tot l'alumnat del centre hauria de tenir l'oportunitat de contribuir-hi d'alguna manera, encara que només hi hagi la possibilitat d'implicar-ne alguns en les discussions aprofundides. Els qüestionaris poden ser útils a l'hora de recollir informació provinent de l'alumnat, tot i que són més útils quan es fan servir en una situació de grup, per tal d'ajudar a la discutir. En la quarta part (qüestionari 2), es proporciona una llista simplificada i abreujada d'indicadors, a la qual es poden afegir preguntes escolars

específiques. Aquestes haurien d'incloure punts de vista que els docents atribueixen a l'alumnat i que s'han d'avaluar, com poden ser l'aprenentatge d'altres llengües o els conflictes que poden sorgir al pati. La quarta part també conté qüestionaris que s'utilitzen amb els centres de primària i secundària (qüestionaris 3 i 4, pàgines 100 i 102).

Adaptar un qüestionari a l'alumnat¹³

En un centre de secundària situat al centre de la ciutat, quasi tots els alumnes provenen bàsicament de famílies originàries de Bangladesh, encara que dins de la zona una minoria substancial dels alumnes són blancs. Hi ha també molts més nois que noies, ja que alguns dels principals pares musulmans prefereixen que les seves filles assisteixin a escoles de noies. Hi ha preocupació sobre la pertinença dels nois a bandes del barri i la manera com això afecta les relacions en el centre. Els membres de les institucions de la comunitat atribueixen aquests problemes, en part, a la manca d'espai en els pisos o cases i els pocs atractius que ofereix la zona per a la gent jove. Al centre hi ha diferències d'opinió sobre per què tants pocs alumnes adopten el bengalí. El cap de departament de llengües modernes suggereix que els alumnes no hi estan interessats, mentre que altres professors creuen que es deu al fet que es dona poc valor a la llengua familiar dels alumnes, el sylheti. Els pares també s'han queixat de la manca de pudor en l'ús de les dutxes.

Es van recollir les següents afirmacions específiques per tal d'afegir-les a unes declaracions més generals per als centres, en el qüestionari 2, pàgina 98:

- Vull que hi hagi un nombre igual de nois i noies en aquest centre.
- Vull que hi hagi una barreja més gran d'alumnes de diferents procedències.
- M'agradaria estudiar el bengalí.
- La meua família coneix bé el que passa al centre.

- Els mestres coneixen bé les comunitats que hi ha a l'entorn d'aquest centre.
- Els alumnes haurien de poder parlar en sylheti a la classe.
- Els alumnes que estan aprenent anglès tenen l'ajuda que necessiten.
- Qualsevol alumne pot aconseguir ajuda a la classe quan ho necessita.
- L'organització de les dutxes a l'hora d'educació física és satisfactòria.
- Els lavabos del centre estan bé.
- Em sento incòmode en algunes classes a causa de les meves creences religioses.
- Em preocupa tenir problemes amb les bandes.
- Puc anar a dins del centre amb alumnes que no viuen al meu barri.
- Puc anar a fora del centre amb alumnes que no viuen al meu barri.
- La meua família desaprovaria amb qui vaig a l'institut.
- En aquest centre, els nois i les noies es tracten amb respecte.
- És més fàcil anar amb alumnes de l'altre sexe a dins del centre que a fora.
- En aquest centre no es tracta malament a ningú pel color de la pell.
- A casa tinc un espai per fer els deures.
- Quan vull, puc fer els deures a l'institut.

¹³ Es mantenen els exemples que consten en l'edició original, que s'hauran d'entendre en el context cultural i educatiu del Regne Unit; en tot cas, caldrà trobar els possibles paral·lelismes amb les situacions del nostre país.

És possible que l'alumnat necessiti ajuda a l'hora de valorar aquestes afirmacions. Amb els nens petits és millor llegir cada frase i proporcionar ajuda a aquells que tenen dificultat amb la llengua o amb les instruccions o per escriure les seves prioritats al final dels qüestionaris. Cal animar l'alumnat perquè es manifesti amb sinceritat i que no intenti complaure el professorat o els altres estudiants.

Què en pensen les famílies i els membres de les institucions de la comunitat

Opinions sobre l'Índex:

“La guia fou ideal atès el moment en què ens trobàvem... Va ser l'ocasió per decidir de deixar de fer suposicions sobre el que les famílies desitjaven i començar a preguntar-los directament què volien. Algunes de les nostres suposicions es van esvaïr.”

La consulta amb les famílies i altres membres de les institucions de la comunitat pot ajudar a millorar la comunicació entre els centres escolars i les famílies. Igual que amb l'alumnat, els qüestionaris de les famílies es poden construir a partir de llistes reduïdes d'indicadors en les quals s'hi afegeixen preguntes específiques. En la quarta part, pàgina 104 (qüestionari 5), s'exposa un exemple d'un qüestionari per a les famílies que s'ha utilitzat en un centre. El qüestionari es podria construir juntament amb les famílies que formen part de la titularitat o del Consell Escolar, les quals també podrien ajudar a organitzar grups de consulta de pares i mares.

En un centre escolar, un pare que treballava allà i un membre del grup coordinador es van organitzar per traduir les preguntes per a aquelles famílies que eren més hàbils en altres llengües diferents de l'anglès i van actuar com a intèrprets en els grups de discussió. Altres centres han intercanviat traduccions dels qüestionaris. El grup coordinador pot tenir present el fet de reunir les famílies en altres llocs de fora del centre si això n'augmenta l'assistència. Cal organitzar una varietat d'oportunitats per afavorir que els pares i les mares hi col·laborin.

Els grups podrien començar amb una exploració de les preguntes següents:

- Què és el que ajudaria a millorar l'aprenentatge del teu fill o de la teva filla en aquest centre?
- Què podria fer el centre per què el teu fill o la teva filla fos més feliç?
- Quines són les coses que més t'agradaria canviar d'aquest centre?

Opinions sobre l'Índex:

“L'Índex va permetre que membres de les institucions de la comunitat treballessin conjuntament. Va fer possible intercanviar punts de vista i discutir diferències que es van resoldre ràpidament”.

Es podria fer servir un qüestionari per fer el seguiment de la discussió o per recollir informació d'aquelles persones que no han pogut assistir a la reunió.

Igual que es fa amb les famílies, pot ser d'ajuda obtenir els punts de vista de les altres persones de les institucions que estan a l'entorn de l'escola. És possible que la població

d'alumnes no reflecteixi la composició d'aquesta zona, en termes d'ètnies, discapacitats o classes. Esbrinar les opinions dels membres de les institucions de la comunitat pot servir perquè el centre escolar sigui més representatiu.

Implicació de la família a l'escola

En aquesta escola de primària, el 96% dels nens tenen antecedents asiàtics, principalment de famílies l'origen de les quals prové de dos pobles del Pakistan. L'escola té 14 mestres i 8 auxiliars, alguns dels quals són bilingües i tenen els mateixos orígens que l'alumnat. Entre altres iniciatives recents, una és l'èmfasi que es posa en la implicació família-escola. Per exemple, s'han establert amb certa regularitat tallers per ajudar els membres de la família que han d'incentivar la lectura dels nens a la llar. El director considera que aquests canvis han ajudat a crear formes més inclusives de treballar a l'escola.

Dos pares eren membres del grup coordinador de l'Índex de l'escola, en la

qual també hi havia el director, dos mestres, un auxiliar bilingüe del jardí d'infància i un psicòleg escolar amb el rol d'amic crític.

Una de les seves primeres activitats d'estudi va ser organitzar una reunió de famílies sobre l'Índex. En aquesta trobada es va fer servir un qüestionari basat en alguns dels indicadors i de les preguntes, per tal d'estimular la discussió. Hi eren presents els intèrprets per facilitar la comunicació. Hi va haver una bona assistència i les famílies van plantejar moltes preocupacions. El director va considerar que la trobada havia anat bé per tal de fomentar el debat sobre la inclusió a l'escola i per ajudar el professorat a formular prioritats de millora.

Decisió sobre els aspectes prioritaris que cal millorar

Què es pot canviar de les cultures, les polítiques i les pràctiques del centre per tal d'augmentar l'aprenentatge i la participació?

Analitzar les prioritats evidents

A l'hora de redactar les prioritats globals de millora, el grup coordinador hauria d'examinar i analitzar les prioritats de millora seleccionades per tots aquells a qui s'ha consultat. Aquesta tasca implica un treball considerable que s'ha de compartir, especialment en un centre escolar gran. Es pot haver elegit l'amic crític per la seva habilitat de proporcionar ajuda en aquest procés. Els centres també poden utilitzar altres persones, com ara professors d'altres etapes, psicopedagogs i professors universitaris. Com que les consultes es porten a terme durant un període de temps, hi ha la possibilitat de confrontar els punts de vista de cada grup a mesura que van col·laborant. Inicialment, s'hauria de mantenir separada la informació que prové de l'alumnat, les famílies i els membres del Consell Escolar. D'aquesta manera, es poden descobrir i examinar les diferències de perspectiva. Pot ser important observar els punts de vista de subgrups de professorat, com ara els professors de suport. També pot ser desitjable confrontar separatament la informació dels diferents departaments del centre.

Recollir més informació

Abans de completar les prioritats, potser cal que el grup coordinador reculli informació addicional. Durant les consultes, s'hauran identificat temes que es poden aclarir si es recull més informació. Per exemple, podria ser necessari analitzar els registres d'assistència o els resultats dels exàmens per sexes o altres característiques. La recollida d'informació addicional pot sorgir durant el procés de consulta en la mesura que un grup identifica temes que han de tractar els altres grups. Per exemple, pot ser especialment necessari preguntar al professorat nou sobre l'èxit de la seva incorporació al centre.

Opinions sobre l'Índex:

“Dóna protagonisme a les famílies, als estudiants i al professorat de suport.”

La recollida de més informació es pot combinar amb el treball de millora. Per exemple, el fet d'avaluar les prioritats associades amb la dimensió C pot implicar que el professorat d'aula i el professorat de suport observin i reflexionin sobre les pràctiques d'uns i altres per tal de redactar idees per a la millora de l'ensenyament i l'aprenentatge, i això per si sol pot conduir a una col·laboració més gran i a millorar l'ensenyament.

Redactar una llista de prioritats

L'aprovació de les prioritats no vol dir simplement incloure aquells temes que s'han identificat amb més freqüència durant la consulta. El grup coordinador haurà d'assegurar que les opinions dels grups menys influents no es perdin en aquesta etapa i que les veus de l'alumnat i de les famílies en concret quedin reflectides en la llista final. Les prioritats d'aquesta llista variaran àmpliament en el seu abast, i en el temps i els recursos necessaris per portar-los a terme. Hi hauria d'haver un equilibri entre les prioritats a curt i a llarg termini.

Opinions sobre l'Índex:

“Ha incrementat la nostra consciència sobre les maneres com ens comuniquem amb les famílies i en promovem la inclusió.”

Les dimensions i les seccions que es presenten en els referents per a l'anàlisi en la primera part del document (figura 3) poden ser d'ajuda per tal de completar aquesta etapa. Els membres del grup haurien de considerar les implicacions de les prioritats que s'han identificat en una dimensió a l'hora de treballar en les altres dues. El grup haurà de pensar acuradament si s'han identificat prioritats que representin cada una d'aquestes àrees. La majoria de prioritats implicarà la mobilització de recursos. És possible que les prioritats que es marquin en algunes de les seccions de l'Índex s'hagin identificat en plans de millora anteriors. Quan els membres del grup coordinador hagin desenvolupat les seves propostes, les han de negociar amb el professorat i els membres del Consell Escolar.

La figura 9 proporciona alguns exemples de les prioritats de millora que han identificat alguns centres que han utilitzat l'Índex.

Figura 8. Resum de les prioritats de millora

DIMENSIÓ A:	Crear CULTURES inclusives
Construir comunitat	
Establir valors inclusius	

DIMENSIÓ B:	Generar POLÍTIQUES inclusives
Promoure una escola per a tothom	
Organitzar el suport d'atenció a la diversitat	

DIMENSIÓ C:	Desenvolupar PRÀCTIQUES inclusives
Orquestrar l'aprenentatge	
Mobilitzar els recursos	

Figura 9. Algunes prioritats de millora identificades en el procés de l'Índex

- Introduir actes per donar la benvinguda a l'alumnat i al professorat nous o bé per acomiadar-los quan marxïn.
  - Introduir activitats de formació del professorat per atendre millor la diversitat.
  - Establir estructures de gestió i formació clares per al professorat de suport.
  - Millorar tots els aspectes sobre l'accés al centre per a l'alumnat i els adults amb discapacitats.
  - Promoure actituds positives cap a la diversitat cultural tant dins l'aula com a fora.
  - Integrar totes les formes de suport dins el centre.
  - Organitzar una formació conjunta per al professorat d'aula i de suport.
  - Desenvolupar l'aprenentatge cooperatiu entre els estudiants.
  - Revisar el programa contra la intimidació entre l'alumnat.
  - Millorar el procés d'incorporació de l'alumnat nou al centre.
  - Fomentar la implicació de l'alumnat en la presa de decisions sobre les polítiques escolars.
  - Millorar la comunicació entre el centre escolar i les famílies.
  - Millorar el prestigi del centre entre les institucions de la comunitat.
-

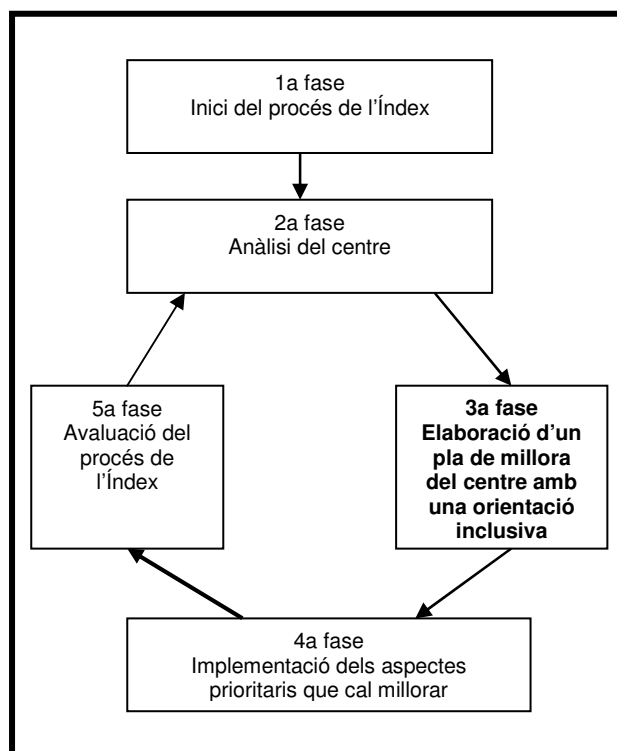
Construir sobre les fortaleeses existents

“L'Índex proporciona molt suport a l'hora de mostrar el que estem fent bé i ens anima a identificar les prioritats de millora correctes. En el nostre cas, hem creat una funció global per al coordinador de la inclusió, que combina l'anglès (la llengua oficial) amb el treball sobre les necessitats educatives especials. Hem canviat el nom de la unitat de llengua pel de recursos per a la comunicació i el llenguatge, per tal d'assenyalar el suport als alumnes dins d'un entorn integrat més que separat.

Hem planificat formació per als mestres de suport i per als ajudants del menjador. No obstant això, l'Índex ha plantejat altres temes que no havíem identificat: relacions pobres amb els membres del Consell Escolar, problemes amb els deures, la necessitat d'implicar les institucions de la comunitat i aprofitar els recursos comunitaris, i la mala accessibilitat del nostre edifici. Hem estat capaços de posar aquests temes en el pla de millora per a l'any vinent.”

Tercera fase: Elaboració d'un pla de millora del centre amb una orientació inclusiva

- Introducció del marc de treball de l'Índex en el pla de millora del centre.
- Introducció de les prioritats de millora en el pla de millora del centre.

Aquesta tercera fase de l'Índex implica que els membres d'un equip responsable de la planificació de la millora del centre revisin el pla de millora existent. L'equip ha de decidir fins a quin punt s'ha de canviar el pla en relació amb el treball realitzat amb l'Índex. Han d'introduir en el pla de millora del centre les prioritats acordades amb el professorat al final de la segona fase.

Introducció del marc de treball de l'Índex en el pla de millora del centre

Opinions sobre l'Índex:

“L'Índex dirigeix el nostre procés d'autoavaluació. El proper pla de millora del centre hi estarà fortament influït.”

Si les prioritats identificades pel grup coordinador s'han d'incloure en el pla de millora del centre i s'han de portar a terme, aleshores, i a partir d'aquest moment, el grup coordinador ha d'esdevenir l'equip de planificació de la millora del centre. S'ampliarà aquest equip de treball amb tot l'equip directiu o amb algun dels seus membres, en tant

que responsables finals dels canvis que es puguin introduir en el centre. Aquest equip¹⁴ ha de decidir si el treball que es fa amb l'Índex és una activitat més dins d'una sèrie d'activitats que han de permetre de redactar el pla de millora o si tot el pla s'elabora al voltant del marc de l'Índex.

Introducció de les prioritats de millora en el pla de millora del centre

L'equip ja té una llista de prioritats acordades que s'han redactat en la segona fase i que s'han d'integrar en el marc del pla de millora del centre. Això exigeix que cada prioritat s'analitzi amb detall, mirant les implicacions de temps, recursos i formació del professorat. La responsabilitat del progrés de cada prioritat l'hauria d'assumir un membre de l'equip, encara que les responsabilitats pel treball de millora s'hauran de compartir globalment si es vol portar a la pràctica. S'hauran de redactar els criteris per avaluar la implementació de les prioritats. Les preguntes que hi ha en l'Índex poden ser útils com a base per a aquests criteris, que s'haurien de redactar a partir dels indicadors que representen àrees de preocupació concreta i que es poden complementar amb les preguntes dels indicadors de la mateixa dimensió o d'altres, ja que d'aquesta manera es donaria suport a la millora en l'àrea que s'ha seleccionat.

Els equips haurien d'examinar les prioritats del pla, considerar fins a quin punt contribueixen a desenvolupar una escola inclusiva i fer les adaptacions necessàries. Per exemple, hi pot haver centres que hagin d'analitzar la manera d'implementar les prioritats que han sorgit d'una visita de la inspecció. A vegades, resulta difícil canviar una prioritat de tal manera que porti a una situació d'inclusió més gran. En aquells centres que han introduït més recursos per ajudar l'alumnat a superar objectius concrets, el professorat pot tenir ganes de comprovar si es poden equiparar a les oportunitats dels alumnes sense aquesta ajuda addicional.

Utilitzar l'Índex per reflexionar sobre les pràctiques d'uns i d'altres

El grup coordinador d'una escola de primària ha portat a terme un estudi per conèixer els punts de vista de l'alumnat, el professorat i les famílies. Després de l'anàlisi d'aquesta informació, es va acordar que es concentrarien en la millora d'una sèrie d'aspectes de la pràctica de l'aula, concretament en els indicadors següents:

- C.1.1 Es programa pensant que tot l'alumnat aprengui.
- C.1.2 Les classes promouen la participació de tot l'alumnat.
- C.1.4 L'alumnat s'implica activament

L'escola va utilitzar recursos específics per tal d'alliberar els mestres i així poder treballar conjuntament dos mestres en la mateixa aula, fent servir els quatre indicadors com a base per al programa d'observació mútua. Durant aquestes observacions van elaborar un registre del que ells veien com a *moments valuosos*: exemples d'interaccions a l'aula que il·lustren com els indicadors es poden portar a la pràctica. Quan tots els mestres van estar implicats en aquest procés, les parelles de companys parlaven de les seves experiències. Es va redactar un document que resumia el que havien après, centrant-se en àrees com ara l'ús

¹⁴ Quan a partir d'ara parlem d'equip responsable de la planificació de la millora del centre, o simplement equip, ens referirem a les persones que es responsabilitzaran d'incloure les prioritats identificades en el pla de millora del centre i d'implementar-les. Tal com hem dit, el formaran tots o alguns dels membres del grup coordinador i de l'equip directiu del centre.

en el seu propi aprenentatge.

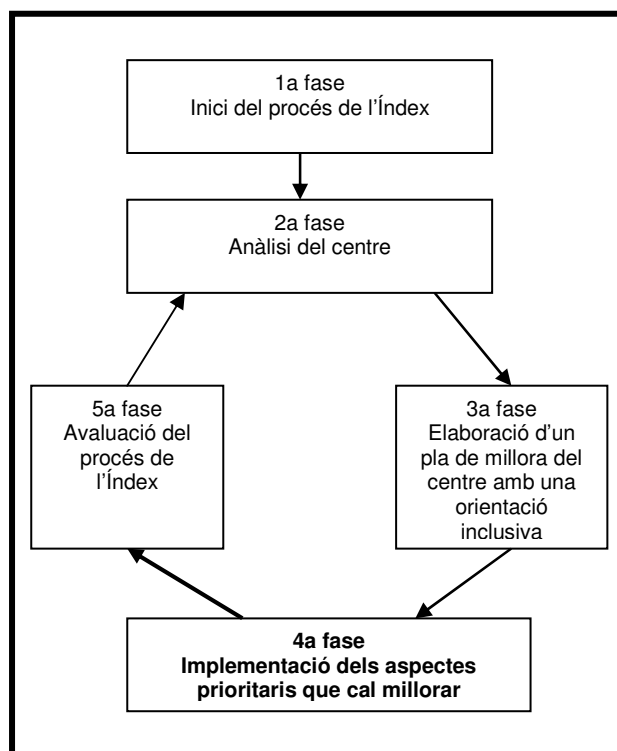
- C.2.1 Les diferències entre els alumnes es fan servir com un recurs per a l'ensenyament i l'aprenentatge.

Es va animar els mestres que utilitzessin aquests indicadors i les seves preguntes per tal de donar suport a la planificació de les classes durant el curs. No obstant això, es va decidir que era necessari quelcom més específic per estimular la millora de la pràctica.

de les preguntes a la classe i la resposta a la disrupció. Malgrat això, el director va comentar la dificultat que hi havia a l'hora de presentar en un informe escrit el que havia succeït: "Hi hauries d'haver estat per valorar la riquesa de l'aprenentatge professional que s'està donant." Gràcies a les seves experiències compartides dins de les aules, els mestres s'han vist animats a reflexionar sobre l'estil d'ensenyament d'uns i d'altres i a fer canvis en la seva pròpia pràctica.

Quarta fase: Implementació dels aspectes prioritaris que cal millorar (contínuament)

- Posada en pràctica de les prioritats de millora.
- Manteniment del procés de millora.
- Registre del progrés.

La quarta fase de l'Índex implica la posada en pràctica de les prioritats de millora. Això pot exigir continuar amb la recerca d'informació i anàlisi al centre escolar que pot esdevenir una forma de recerca-acció. La col·laboració, la bona comunicació i un compromís general cap als valors inclusius donen suport als plans de millora. Aquests plans s'avaluen d'acord amb els criteris establerts en el pla de millora de centre i es fan registres de progrés a mitjà termini. Aquesta és una fase que es manté al llarg del temps.

Posada en pràctica de les prioritats de millora

Opinions sobre l'Índex:

“Ha ajudat a centrar els nostres interessos i a fer-nos una idea sobre com integrem a tothom que arriba de nou al centre.”

Un parell d'exemples il·lustren com els centres escolars poden afavorir les millores. En un institut, el professorat va decidir que la coordinació del suport era una prioritat. La preocupació va sorgir sobre els programes de suport amb relació a tots els indicadors de la dimensió B, secció 2 (Organitzar el suport d'atenció a la diversitat), ja que no hi havia cap planificació conjunta entre els diferents professionals que donaven suport als estudiants (mestre de pedagogia terapèutica, professor de psicologia i pedagogia, mestre itinerant de compensatòria, membre de l'EAP, educador de carrer...). El professorat va

decidir treballar conjuntament per valorar la situació actual del centre. Durant un període de sis setmanes van observar la pràctica d'uns i d'altres i després es van reunir per tal de comentar les seves observacions i les possibilitats d'una col·laboració més estreta. Van decidir parlar sobre la seva experiència de suport amb els estudiants que havien observat, per tal d'entendre el suport des de la seva perspectiva. Van utilitzar els resultats per fer una reconsideració general del programa de suport del centre que va liderar un professor amb experiència.

En el segon exemple, l'alumnat i les famílies d'una escola de primària van manifestar que la intimidació entre alumnes era un tema de preocupació especial. L'equip responsable de la planificació de la millora del centre va decidir fer servir les preguntes de l'indicador B.2.9 (Es redueix la intimidació) per tal d'estructurar una exploració en profunditat de les actituds i les experiències sobre la intimidació. Es van centrar, concretament, en les preguntes següents:

- El professorat, les famílies, els membres del Consell Escolar i l'alumnat comparteixen un mateix punt de vista sobre el que constitueix la intimidació?
- L'amenaça de la retirada de l'amistat s'entén com una font d'intimidació?
- Hi ha alguna documentació del centre sobre la intimidació que estableixi detalladament quines són les conductes acceptables i quines no a l'escola?
- El llenguatge que s'utilitza en la documentació el poden entendre els membres del Consell Escolar, el professorat, l'alumnat i les famílies?
- Hi ha a disposició de l'alumnat una sèrie de persones (homes i dones) amb qui poden parlar sobre els problemes de la intimidació i, d'aquesta manera, sentir que tenen el seu suport?
- Els estudiants saben a qui dirigir-se quan se senten intimidats?
- A l'hora de crear estratègies per prevenir i minimitzar la intimidació s'implica a l'alumnat?
- Es porten a terme registres clars dels incidents d'intimidació?
- S'està disminuint la intimidació?

Quan l'equip va establir el grau i la naturalesa de les preocupacions, van intentar abordar-les de maneres diferents. En el treball de llengua es van incloure activitats de llegir, discutir i escriure sobre l'amistat. Van establir un fòrum on l'alumnat podia contribuir a pensar les estratègies adequades per prevenir i minimitzar les intimidacions. Es va elaborar una nova política escolar contra la intimidació, amb un llenguatge accessible a tot l'alumnat i que es va difondre àmpliament. Un sistema clar per fer registres sobre els incidents d'intimidació va ajudar a identificar els patrons de conducta d'alguns alumnes. Es van avaluar les disminucions de les intimidacions a través de diverses enquestes i discussions fent servir les preguntes de l'Índex amb algunes ampliacions per tal de tenir en compte el que havien trobat en les seves investigacions.

Mantenir el procés de millora

Opinions sobre l'Índex:

“La diferència és que els nois i les noies han estat realment reforçats: ara se senten valorats.”

El compromís de totes les persones implicades s'ha de mantenir durant la fase d'implementació. Això pot suposar un esforç considerable a mesura que les creences i els valors profunds dels membres de la comunitat escolar es qüestionen i sorgeixen les resistències. A l'hora d'incloure a la pràctica prioritats de millora concretes, no s'hauria d'ignorar el treball més ampli per canviar la cultura del centre. És possible que siguin necessàries activitats continuades durant una sèrie d'anys per crear una cultura més inclusiva. Però, al mateix temps, aquests canvis poden mantenir la implicació del professorat, els membres del Consell Escolar, l'alumnat i les famílies a l'hora de fer canvis concrets en les polítiques i en les pràctiques del centre. En una escola col·laborativa, el professorat serà capaç d'aprofitar l'habilitat d'uns i altres i proporcionar-se suport mutu.

Alguns professors, alumnes o famílies és possible que no estiguin d'acord amb una millora concreta del centre escolar. L'equip haurà d'animar el professorat perquè comenti els seus punts de vista diferents i és possible que es necessiti anar polint les millores introduïdes, de manera que esdevinguin rellevants per al major nombre possible de persones del centre.

L'equip responsable de la planificació de la millora del centre també hauria d'assegurar que tothom estigui informat del progrés. Això es pot fer a través d'assemblees, reunions de professorat, jornades de formació, fulls informatius, tutories, consells d'alumnes, plafons de notícies i organitzacions comunitàries. De la mateixa manera que dóna informació, l'equip hauria d'escoltar les altres persones i, concretament, aquelles que tenen menys oportunitats de fer sentir la seva veu.

Registre del progrés

Cada membre de l'equip que té la responsabilitat d'implementar una prioritat de millora haurà d'assegurar que se'n controli i se'n registri el progrés i que es facin les adaptacions pertinents als plans de millora, després de consultar-ho amb tot l'equip i el professorat implicat. Això pot implicar intercanvis de punts de vista amb el professorat, l'alumnat, els membres del Consell Escolar i les famílies, i l'examen de documents, així com observacions de la pràctica. S'hauria de portar a terme un registre trimestral sobre la implementació de les prioritats, d'acord amb els criteris establerts en el pla de la tercera fase. Els resultats es podrien fer conèixer en el full informatiu del centre.

Construir sobre una filosofia inclusiva

Aquest centre té deu anys i està situat en un edifici atractiu i ben conservat. Té 480 alumnes de 9 a 13 anys. El districte és econòmicament pobre i un 50% dels estudiants tenen el menjar de l'escola gratuït. La directora està fortament compromesa amb els valors d'una escola inclusiva –ella ho relaciona amb el fet d'haver patit poliomielitis de petita; els seus pares van lluitar perquè fos educada en una escola integrada--. Com ella mateixa explica: “Els infants tenen el dret d'estar en escoles integrades... Les escoles haurien de canviar per tal que això fos possible.”

El centre té sis estudiants amb problemes visuals, encara que no s'ha designat formalment com un centre especialitzat. Simplement ha aconseguit reputació pel fet d'acollir alumnat amb dificultats. El centre només ha exclòs un alumne en els seus 10 anys d'experiència.

El grup coordinador de l'Índex del centre té una àmplia representació, que inclou famílies i representants de la titularitat. Hi ha dos amics crítics. El grup va decidir integrar l'Índex en el pla de millora del centre, que ja era inclusiu per a tot el professorat. Això va implicar una sèrie de reunions en les quals els coordinadors de matèria informaven els seus companys del que s'havia aconseguit durant l'any. Quan es va plantejar l'agenda per al proper curs, es van negociar els compromisos de treball i els pressupostaris. La directora veia l'Índex com un mitjà per ampliar la participació en aquest procés així com per afegir èmfasi en la identificació i la superació de les barreres a l'aprenentatge i a la participació.

S'han treballat els qüestionaris de l'alumnat i del professorat. El coordinador d'atenció a la diversitat del centre ha pres la iniciativa a l'hora d'analitzar les informacions, com a part d'un treball que està fent dins els seus estudis universitaris.

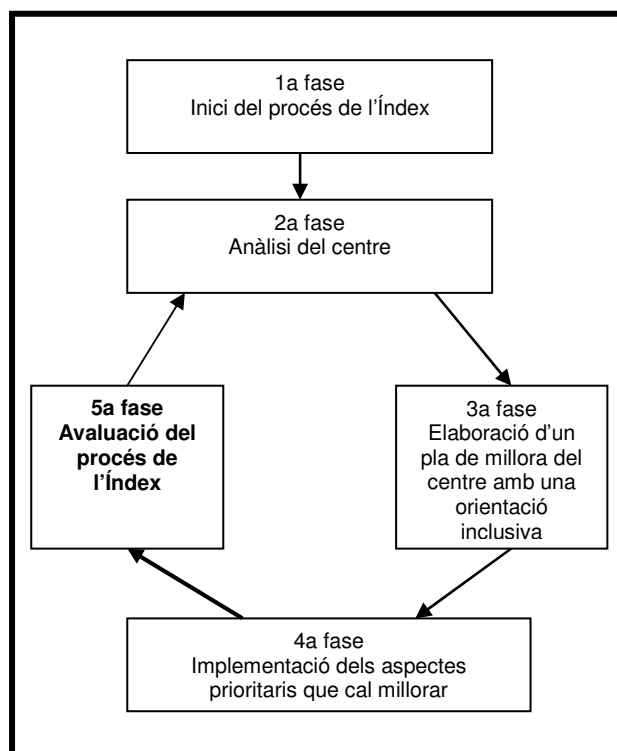
El centre ha identificat una sèrie de prioritats per avançar cap a la inclusió. Volen una estratègia global per “proporcionar oportunitats curriculars perquè tot l'alumnat tingui èxit”. Aquesta esdevé una de les principals finalitats del pla de millora del centre per al proper curs, i implica una sèrie d'activitats de formació del professorat.

L'alumnat ha manifestat que els docents i a vegades altres alumnes no els “escolten”. Es desenvolupa un pla per millorar els canals de comunicació que inclou el fòrum dels alumnes. El professorat fa un intent d'implicar els estudiants a l'hora de conduir discussions que no estaven prou ben centrades i comprometre a tothom sense afavorir els amics dels líders.

S'han organitzat plans per a totes les assemblees escolars per tal d'explorar la inclusió. S'han plantejat temes diversos: dificultats i discapacitat; intimidar i dir motius; treball en equip i cooperació; celebrar la individualitat; qüestions d'empatia i llàstima; el sentit de comunitat, nacionalitat i internacionalitat; donar ajuda als que la necessiten. La directora va parlar a l'assemblea sobre dificultats i discapacitat i va ser la primera vegada que va reconèixer la seva disminució directament davant dels estudiants i ho va comentar amb ells.

Cinquena fase: Avaluació del procés de l'Índex (contínuament)

- Avaluació de les millores.
- Revisió del treball realitzat amb l'Índex.
- Continuació del procés de l'Índex.

L'equip revisa el progrés global dels processos de millora. Té en compte qualsevol progrés més ampli a l'hora de canviar les cultures, les polítiques i les pràctiques. Es comenten les modificacions que s'han de fer en el procés de l'Índex. Els indicadors i les preguntes, de la manera com s'han adaptat per a un centre escolar concret, es fan servir per revisar l'amplitud dels canvis del centre i per formular noves prioritats per al pla de millora del proper curs.

Avaluació de les millores

Opinions sobre l'Índex:

“La inspecció estava satisfeta amb el que veia i com funcionava la inclusió en el centre; per tant, valia la pena.”

Per avaluar el progrés global, els membres de l'equip responsable de la planificació de la millora del centre necessiten recollir i revisar els indicis de progrés en cada una de les àrees de millora del pla. Haurien de reflexionar sobre els canvis a partir dels criteris establerts en el pla i com s'han de modificar aquests a mesura que sorgeixen temes nous. També haurien de considerar la manera de continuar el treball en el proper curs.

Així mateix, es pot avaluar el procés de millora com a resultat d'una nova anàlisi del centre utilitzant les dimensions, els indicadors i les preguntes, a mesura que s'inicia la

nova planificació del curs. Això pot revelar qualsevol canvi cultural que va més enllà d'una prioritat concreta ja planificada.

Revisió del treball realitzat amb l'Índex

El treball que se segueix amb el procés de l'Índex també exigeix una avaluació. L'equip hauria de revisar l'ús que s'ha fet de l'Índex i decidir com es poden utilitzar millor els materials a l'hora de millorar el desenvolupament del centre en els cursos vinents. Haurien d'avaluar fins a quin punt l'Índex ha ajudat el centre a adoptar un compromís més ferm cap a maneres de treballar més inclusives.

Opinions sobre l'Índex:

“El centre era realment un desastre. L'Índex va aportar un camí cap on avançar.”

L'equip haurà de reflexionar sobre la composició del grup coordinador de l'Índex i les seves relacions amb les estructures de planificació del centre. Haurà d'avaluar si els seus membres estaven ben preparats per a aquesta tasca i com l'han portada a terme. En aquest sentit, hauran de valorar la manera com han consultat els altres grups implicats en el treball amb l'Índex. També cal valorar la pertinència del repartiment de responsabilitats per tal de portar a terme noves recerques i anàlisis d'informació, així com per implementar les prioritats de millora. Un altre aspecte interessant d'avaluar serà la manera com s'ha donat suport a aquests grups de treball. L'amic crític pot ser una persona valuosa en aquest procés. No obstant això, l'èxit d'aquest tipus d'autoavaluació exigeix que tots els membres del grup estiguin disposats a qüestionar les seves pròpies pràctiques. La figura 10 inclou preguntes que poden ajudar l'equip responsable de la planificació de la millora del centre a l'hora de revisar el seu treball.

Figura 10. Revisar el treball realitzat amb l'Índex

- Fins a quin punt el grup coordinador ha treballat bé des del punt de vista de la composició, la distribució del treball entre els membres, les consultes amb les altres persones i la transferència de responsabilitats per al treball de millora?
- Fins a quin punt hi ha hagut un canvi en el compromís cap a maneres més inclusives de treballar en el centre?
- Fins a quin punt s'han incorporat els conceptes clau de l'Índex (inclusió, barreres, recursos i suport) a la política i la pràctica escolar?
- Fins a quin punt ha estat inclúsiu el procés de consulta? Qui més podria contribuir en aquest procés en els propers cursos?
- Fins a quin punt les dimensions i les seccions de l'Índex han estat útils per estructurar la planificació de la millora del centre?
- Fins a quin punt els indicadors i les preguntes ajuden a identificar les prioritats o a fer precisions concretes que es podrien haver oblidat?
- Fins a quin punt és adequada la recollida de dades a l'hora d'avaluar les prioritats i implementar el procés de millora? Com es podria perfeccionar?

- Fins a quin punt el procés de treball amb l'Índex contribueix, per si mateix, a establir formes més inclusives de treballar?
  - Com es mantenen els processos de millora? Com es podria perfeccionar aquest procés?
-

Continuació del procés de l'Índex

En aquesta fase final del procés, que pot coincidir amb el final d'un curs de treball amb l'Índex, l'equip fa revisions sobre la manera com s'ha coordinat l'Índex. En aquest punt, en molts centres la majoria del professorat ja estarà familiaritzat amb l'Índex, però s'hauria d'explicar el procés al professorat nou com a part del programa d'acollida al centre. El fet de tornar a considerar els indicadors i les preguntes com a part del procés de revisió pot conduir a una valoració complementària del centre educatiu. La cinquena fase està estretament relacionada amb la segona fase i, d'aquesta manera, continua el cicle de planificació escolar.

Opinions sobre l'Índex:

“Forma part del teixit del centre.”

Per una nova manera de dirigir

Abans de fer servir l'Índex, l'Escola Primària de Hindbreak havia pres “mesures especials” i des de fora se'n deia que tenia problemes de disciplina i de personal. Les relacions entre l'escola i els membres del Consell Escolar i les famílies eren dolentes. El director admetia que el professorat “creia que sabia” què volien les famílies. Al professorat se li “demanava fer coses en les que no creien gaire”. Els alumnes no complien les expectatives dels professors, mentre s'ignorava tot allò que aconseguien de positiu. En general, les relacions amb les famílies, entre el professorat i amb l'alumnat, solien ser dolentes.

Es va crear un grup coordinador de l'Índex format per membres del Consell Escolar, pares i professors i estava conduït per un amic crític, respectat dins l'escola i per les autoritats locals. Les consultes van ser molt àmplies i els resultats van ser “molt sorprenents”. Per exemple, els pares van deixar constància de com veïen les actituds dels professors en relació als seus fills i filles: “No se'n preocupen”; “tenen preferits”.

Abans d'engegar, s'havia posat molt d'èmfasi en la importància d'una bona comunicació. El director havia començat concentrant-se en passar informació als pares i als membres del Consell Escolar i donava per suposat que els professors sabien el que passava. Més o menys simultàniament, es van fer reunions periòdiques amb els professors i altres persones per garantir que sabessin com anaven les coses, de manera que ningú es molestés o se sentís marginat. Es va poder millorar la comunicació amb els pares redactant la revista de l'escola en un anglès senzill i convidant-los en diverses trobades en què s'explicava el currículum i els deures, i on podien participar en activitats amb els seus fills i filles.

Els fets de matricular-se o de deixar l'escola van passar a ser vistos com “rituals temporals” importants. Per exemple, en la matinal introductòria per als nens i nenes que

començaven a l'escola, hi participaven pares i mares, professors, el president del Consell Escolar i el president de l'AMPA. S'iniciava amb una assemblea i acabava amb un dinar comunitari. Es convidava a les famílies a la següent assemblea en què es presentava als alumnes amb una carpeta de lectura que duia el logotip de l'escola. En acabar l'any, es feia una costellada per als que deixaven l'escola en què s'hi convidava a les famílies i membres del Consell Escolar i es tocava música en viu.

Després de fer consultes, els professors també van introduir altres canvis:

- Un contestador automàtic i un circuit tancat de televisió a l'entrada, en resposta a la preocupació de les famílies per la seguretat.
- Fotografies de tot el personal a l'entrada.
- Els alumnes anaven reunint una carpeta amb els millors treballs que feien segons avançaven a l'escola.
- El Club d'Informàtica de 6è va crear un butlletí escolar setmanal.
- A primera i última hora del dia, es podia trobar el director més fàcilment per parlar-hi.
- Es va introduir un sistema per qualificar positivament el bon comportament i el treball.
- Quan calia, dos professors de suport allargaven el dia amb alumnes que tenien problemes familiars.

El professorat va trobar que l'Índex havia ajudat l'escola a fer que l'alumne fos el centre de tot:

“Tenim la imatge del nen o nena al centre, envoltat de tots nosaltres, els vigilants del menjador, el personal docent, els professors de suport, el personal de cuina, els de porteria, els de la neteja, tots en un cercle al voltant de l'alumne, tots amb alguna cosa per dir. Es tracta que l'alumne aprengui i tingui grans esperances, però també es tracta que ell o ella hi digui alguna cosa també, no només que rebi sinó que també faci”.

Es va crear una junta escolar i un “Club del Somriure” amb delegats dels alumnes als quals es va donar formació d'autoconfiança i per tractar conflictes a fi que poguessin ajudar a d'altres alumnes que es trobessin aïllats.

El director trobava que el fet de fer servir l'Índex ens “unia a tots en un objectiu comú”:
“Tot i que hi veig els avantatges per a qualsevol escola, crec que per a les escoles que hem passat per èpoques traumàtiques i de problemes, com la nostra, de fet dóna una bona manera de tirar endavant”.

Tercera part

Indicadors i preguntes

Llista d'indicadors

Dimensió A. Secció A.1 Construir comunitat

Dimensió A. Secció A.2 Establir valors inclusius

Dimensió B. Secció B.1 Promoure una escola per a tothom

Dimensió B. Secció B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Dimensió C. Secció C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Dimensió C. Secció C.2 Mobilitzar els recursos

Indicadors

Dimensió A. Crear CULTURES Inclusives

A.1 Construir comunitat

- Indicadors
- A.1.1 Tothom se sent acollit.
  - A.1.2 Els alumnes s'ajuden els uns als altres.
  - A.1.3 Els professors col·laboren entre ells.
  - A.1.4 El professorat i els alumnes es tracten mútuament amb respecte.
  - A.1.5 Hi ha col·laboració entre el professorat i les famílies.
  - A.1.6 El professorat i els membres del Consell Escolar treballen conjuntament.
  - A.1.7 Totes les institucions de la comunitat local estan implicades en el centre.

A.2 Establir valors inclusius

- Indicadors
- A.2.1 Les expectatives són altes per a tots els alumnes.
  - A.2.2 La comunitat educativa comparteix els valors de l'educació inclusiva.
  - A.2.3 Tots els alumnes són igualment valorats.
  - A.2.4 El professorat i l'alumnat són tractats com a persones, independentment del seu rol.
  - A.2.5 El professorat intenta eliminar totes les barreres a l'aprenentatge i a la participació en el centre.
  - A.2.6 El centre s'esforça per reduir qualsevol forma de discriminació.

Indicadors

Dimensió B. Generar POLÍTIQUES Inclusives

B.1 Promoure una escola per a tothom

- Indicadors
- B.1.1 Els nomenaments i les promocions del professorat són justos.
  - B.1.2 S'ajuda el professorat nou a integrar-se al centre.
  - B.1.3 El centre intenta admetre tot l'alumnat de la localitat.
  - B.1.4 Les instal·lacions del centre són accessibles a tothom.
  - B.1.5 S'ajuda l'alumnat nou a integrar-se al centre.
  - B.1.6 El centre fa els agrupaments de l'alumnat de manera que tothom se senti valorat.

B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

- Indicadors
- B.2.1 Es coordinen totes les formes de suport.
  - B.2.2 Les activitats de formació ajuden el professorat a atendre la diversitat de l'alumnat.
  - B.2.3 Les polítiques sobre les necessitats educatives especials afavoreixen la inclusió.
  - B.2.4 El suport psicopedagògic s'utilitza per reduir les barreres a l'aprenentatge i a la participació de tot l'alumnat.
  - B.2.5 El suport que es dona a l'alumnat d'incorporació tardana, que no coneix el català, es coordina amb altres suports pedagògics.
  - B.2.6 Els programes d'orientació educativa i de suport a problemes de conducta es vinculen al currículum i a les mesures de suport a l'aprenentatge.
  - B.2.7 Es redueixen les expulsions per indisciplina.
  - B.2.8 Es redueix l'absentisme escolar.
  - B.2.9 Es redueix la intimidació.

Indicadors

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

- Indicadors
- C.1.1 Es programa pensant que tot l'alumnat aprengui.
  - C.1.2 Les classes promouen la participació de tot l'alumnat.
  - C.1.3 El treball a classe promou una comprensió de la diferència més gran.
  - C.1.4 L'alumnat s'implica activament en el seu propi aprenentatge.
  - C.1.5 Els alumnes aprenen col·laborativament.
  - C.1.6 L'avaluació fomenta el progrés i l'èxit de tot l'alumnat.
  - C.1.7 La disciplina de l'aula es basa en el respecte mutu.
  - C.1.8 El professorat utilitza la docència compartida.
  - C.1.9 El professorat de suport es preocupa de facilitar l'aprenentatge i la participació de tot l'alumnat.
  - C.1.10 Els deures contribueixen a l'aprenentatge de tot l'alumnat.
  - C.1.11 L'alumnat pot participar en activitats extraescolars.

C.2 Mobilitzar els recursos

- Indicadors
- C.2.1 Les diferències entre els alumnes es fan servir com un recurs per a l'ensenyament i l'aprenentatge.
  - C.2.2 L'experiència del professorat s'aprofita plenament.
  - C.2.3 El professorat desenvolupa recursos per donar suport a l'aprenentatge i a la participació.
  - C.2.4 Es coneixen i s'aprofiten els recursos de la comunitat.
  - C.2.5 Els recursos del centre es distribueixen equitativament per donar suport a la inclusió.

Indicadors i preguntes

Dimensió A. **Crear CULTURES Inclusives**

A.1 Construir comunitat

Indicador A.1.1 Tothom se sent acollit.

- 1) El primer contacte que les persones tenen amb el centre és cordial i acollidor?
- 2) El centre acull tot l'alumnat, fins i tot els que presenten algun tipus de discapacitat i els que només hi són temporalment?
- 3) El centre acull totes les famílies i els altres membres de la comunitat local?
- 4) Tothom té accés a la informació del centre a pesar de la llengua familiar o de la presència d'alguna dificultat (s'usa el Braille, la veu o les lletres grosses, quan és necessari)?
- 5) Es disposa d'intèrprets de llenguatge de signes o d'altres llenguatges, sempre que és necessari?
- 6) En la documentació del centre, inclosa la informativa, queda clar que respondre a tota la diversitat de l'alumnat i als seus antecedents culturals forma part de la pràctica del centre?
- 7) El vestíbul d'entrada, si n'hi ha, reflecteix tots els membres de la comunitat escolar?
- 8) El centre valora les cultures locals i els col·lectius de nova immigració per mitjà de símbols i exposicions?
- 9) Hi ha actes socials de benvinguda o de comiat de professorat i d'alumnat?
- 10) L'alumnat se sent identificat amb el seu grup classe o grup de tutoria?
- 11) Els membres de la comunitat educativa senten el centre com a propi?
- 12) Els òrgans de comunicació del centre (butlletí, revista, web...) recullen els interessos dels diferents estaments de la comunitat educativa?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A. **Crear CULTURES Inclusives**

A.1 Construir comunitat

Indicador A.1.2 Els alumnes s'ajuden els uns als altres.

- 1) Els alumnes s'ajuden els uns als altres, quan és necessari?
- 2) Les exposicions valoren el treball col·laboratiu entre els alumnes tant com els èxits individuals?
- 3) En el centre es fomenta l'aprenentatge cooperatiu (crèdits de síntesi, grups d'investigació, tutoria entre iguals, aprenentatge recíproc...)?
- 4) Es fomenten les relacions de companyonia i ajuda entre alumnes?
- 5) Els alumnes comparteixen els amics més que no pas competeixen per aconseguir-los?
- 6) L'alumnat evita el racisme, el sexisme, l'homofòbia, les actituds en contra de la discapacitat i altres formes de discriminació?
- 7) L'alumnat comprèn que cal esperar diferents tipus d'assoliment per a diferents alumnes?
- 8) L'alumnat comprèn que cal esperar graus diferents de conformitat a les normes escolars per part de diferents alumnes?
- 9) L'alumnat valora els assoliments d'aquells altres alumnes els punts inicials dels quals difereixen dels seus?
- 10) Els alumnes pensen que les baralles entre ells es tracten amb justícia i eficàcia?
- 11) Els alumnes actuen com a defensors d'aquells que creuen que se'ls ha tractat injustament?
- 12) L'alumnat pot suggerir al professorat formes d'ajuda o d'adaptació del currículum per als companys amb més necessitats d'ajut?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A **Crear CULTURES Inclusives**

A.1 Construir comunitat

Indicador A.1.3 Els professors col·laboren entre ells.

- 1) El professorat es tracta mútuament amb respecte, independentment del rol o de la posició que ocupen en el centre?
- 2) Es convoca tot el personal (professorat i professionals de suport) a les reunions de claustre?
- 3) Es participa activament en els claustres?
- 4) Les altres reunions de professorat (cicle, nivell, departament...) són actives i efectives?
- 5) Tot el professorat d'aula i de suport està implicat en la planificació i la revisió del currículum?
- 6) Existeix la docència compartida (dos professors a la mateixa aula)?
- 7) El treball en equip entre el professorat és un model per a la col·laboració dels alumnes?
- 8) El professorat se sent còmode quan es comenten problemes relacionats amb el seu treball?
- 9) S'implica tot el professorat a l'hora de redactar les prioritats per al desenvolupament de l'escola?
- 10) Tot el professorat se sent seu el pla de millora (o de formació o estratègic) del centre?
- 11) Es motiva el professorat substitut a involucrar-se activament en la vida del centre?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A **Crear CULTURES Inclusives**

A.1 Construir comunitat

Indicador A.1.4 El professorat i els alumnes es tracten mútuament amb respecte.

- 1) El professorat s'adreça a tots els alumnes respectuosament, utilitzant el nom amb què cada alumne vol que se'ls conegui i amb una pronunciació correcta?
- 2) Els alumnes tracten tot el professorat i el personal no docent amb respecte, independentment del seu estatus?
- 3) Es demana l'opinió de l'alumnat sobre com es podria millorar el centre?
- 4) Els punts de vista de l'alumnat s'utilitzen per millorar el centre?
- 5) L'alumnat té oportunitats (d'espai i de temps) per debatre qüestions escolars?
- 6) Quan els ho demanen, els alumnes ajuden el professorat?
- 7) El professorat i l'alumnat tenen cura de l'entorn físic del centre?
- 8) Els alumnes saben a qui han de veure quan tenen un problema?
- 9) Els alumnes confien que es portaran a terme accions efectives per resoldre les seves dificultats?
- 10) Davant d'un conflicte entre un alumne i un professor, s'esgoten les vies de diàleg abans d'emprar sancions?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A **Crear CULTURES inclusives**

A.1 Construir comunitat

Indicador A.1.5 Hi ha col·laboració entre el professorat i les famílies.

- 1) Les famílies i el professorat es respecten mútuament?
- 2) Les famílies creuen que hi ha una bona comunicació amb el professorat?
- 3) Totes les famílies estan ben informades de les polítiques i de les pràctiques del centre?
- 4) Els pares i mares coneixen les prioritats del pla de millora del centre?
- 5) Es proporciona a totes les famílies l'oportunitat d'estar implicades en la presa de decisions sobre el centre?
- 6) Es reconeixen les pors que tenen algunes famílies a acudir al centre i a reunir-se amb els docents i es prenen mesures per superar-les?
- 7) Hi ha moltes oportunitats per tal que les famílies es puguin implicar en el centre (des del suport a activitats puntuals fins a ajudar dins de l'aula)?
- 8) Es valoren igualment les diferents contribucions que les famílies poden fer al centre?
- 9) Hi ha ocasions diverses perquè les famílies puguin comentar el progrés i les preocupacions del seu fill o filla?
- 10) El professorat valora el coneixement que les famílies tenen dels seus fills?
- 11) El professorat afavoreix la implicació de totes les famílies en l'aprenentatge dels seus fills o filles?
- 12) Els pares i mares tenen clar el que poden fer per donar suport a l'aprenentatge dels seus fills a casa?
- 13) Totes les famílies pensen que el centre valora els seus fills o filles?
- 14) Tots els pares i mares pensen que el centre es pren seriosament les seves preocupacions?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A **Crear CULTURES Inclusives**

A.1 Contruir comunitat

Indicador A.1.6 El professorat i els membres del Consell Escolar treballen conjuntament.

- 1) El professorat i els membres del Consell Escolar es coneixen mútuament?
- 2) Els membres del Consell Escolar comprenen l'estructura organitzativa del centre i les responsabilitats del professorat?
- 3) Es convida els membres del Consell Escolar a contribuir al treball del centre en qualsevol moment?
- 4) Es valoren les habilitats i els coneixements dels diferents membres del Consell Escolar?
- 5) La composició del Consell Escolar reflecteix els col·lectius de nova immigració presents al centre?
- 6) Els membres del Consell Escolar estan ben informats de les polítiques escolars?
- 7) Cada membre del Consell Escolar representa democràticament el col·lectiu al qual pertany, el consulta i l'informa de la presa de decisions?
- 8) Els membres del Consell Escolar senten que les seves contribucions són valorades, independentment del seu estatus?
- 9) Els membres del Consell Escolar comparteixen les oportunitats de formació interna amb el professorat?
- 10) El professorat i els membres del Consell Escolar comparteixen la mateixa visió dels alumnes amb necessitats educatives especials?
- 11) El professorat i els membres del Consell Escolar comparteixen la mateixa visió sobre la identificació dels alumnes que presenten dificultats i com s'hauria de proporcionar el suport?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A **Crear CULTURES inclusives**

A.1 Contruir comunitat

Indicador A.1.7 Totes les institucions de la comunitat local estan implicades en el centre.

- 1) El centre implica les institucions de la localitat (entitats, gent gran, associacions, col·lectius...) en les seves activitats?
- 2) El centre s'implica en les activitats de les institucions de la comunitat?
- 3) Els membres de les institucions de la comunitat comparteixen recursos amb el professorat i l'alumnat, com poden ser la biblioteca, el gimnàs, els ordinadors...?
- 4) Els membres de les institucions de la comunitat participen igualment en el centre, independentment de la seva classe, religió o antecedents ètnics?
- 5) El centre veu tots els barris de la localitat com un recurs?
- 6) El professorat i els membres del Consell Escolar intenten conèixer els punts de vista que els membres de les institucions de la localitat tenen del centre?
- 7) Els punts de vista dels membres de les institucions de la comunitat afecten les polítiques del centre?
- 8) Hi ha una opinió positiva del centre dins de les institucions de la comunitat?
- 9) Els membres adults dels col·lectius de nova immigració participen en les activitats escolars de descobriment de les respectives cultures?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A **Crear CULTURES Inclusives**

A.2 Establir valors inclusius

Indicador A.2.1 Les expectatives són altes per a tots els alumnes.

- 1) Tot alumne creu que va a un centre on podrà aconseguir el seu màxim rendiment?
- 2) Es fomenta que tot l'alumnat tingui aspiracions altes sobre el seu aprenentatge?
- 3) Es tracta tots els alumnes com si el seu rendiment no tingués límits?
- 4) Es mostra a tot l'alumnat que pot aprendre, si s'ho proposa, en qualsevol àrea curricular?
- 5) Es fa conscient l'alumnat que l'esforç influirà en el seu èxit?
- 6) Es valora el rendiment dels alumnes amb relació a les seves pròpies possibilitats més que al rendiment dels altres?
- 7) El professorat evita veure els alumnes sobre la base d'unes habilitats fixes o a partir del seu rendiment actual?
- 8) Es fomenta que tots els alumnes se sentin orgullosos del seu rendiment?
- 9) Es motiva a tots els alumnes perquè valorin el rendiment dels altres?
- 10) El professorat intenta contrarestar les opinions negatives que puguin generar els alumnes que estan il·lusionats o entusiasmats o que tenen un rendiment molt alt?
- 11) El professorat intenta contrarestar les opinions negatives que puguin generar els alumnes que troben difícils les lliçons?
- 12) El professorat intenta contrarestar l'ús d'estereotipus o d'etiquetes per a l'alumnat amb dificultats?
- 13) S'ajuda a fer front a la por al fracàs d'alguns alumnes?
- 14) El professorat evita comparar els alumnes amb els seus germans o altres alumnes del seu barri?
- 15) S'eviten les comparacions entre grups-classe, entenent que qualsevol grup té grans possibilitats d'èxit?

Altres qüestions

Dimensió A **Crear CULTURES Inclusives**

A.2 Establir valors inclusius

Indicador A.2.2 La comunitat educativa comparteix els valors de l'educació inclusiva.

- 1) Construir una comunitat educativa de suport és considerat tan important com elevar el rendiment escolar?
- 2) Es considera el foment de la col·laboració tan important com l'autonomia o el treball individual?
- 3) Es valoren les diferències entre l'alumnat, en lloc de tendir a considerar-lo com un grup homogeni?
- 4) Es veu la diversitat com un recurs ric per incentivar l'aprenentatge i no pas com un problema?
- 5) Hi ha una decisió compartida per minimitzar les desigualtats d'oportunitats a l'escola?
- 6) El projecte educatiu recull clarament la voluntat inclusiva del centre?
- 7) El professorat comparteix el desig d'acceptar l'alumnat de la localitat, independentment dels seus antecedents culturals, nivells o dèficits?
- 8) El professorat veu la incorporació de l'alumnat amb més necessitat d'ajut com una oportunitat per a la seva millora professional?
- 9) S'entén la inclusió com un procés inacabable d'augment de la participació, més que no pas el fet d'accedir al centre?
- 10) S'entén l'exclusió com un procés que pot començar a la sala de professors, a l'aula o al pati i que pot acabar amb l'expulsió o l'abandonament del centre?
- 11) Tots els membres del centre procuren fer que l'ensenyament sigui més inclusiu?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A **Crear CULTURES Inclusives**

A.2 Establir valors inclusius

Indicador A.2.3 Tots els alumnes són igualment valorats.

- 1) La varietat de llengües d'origen i de contextos es veu com una contribució positiva a la vida escolar?
- 2) Es considera que els diferents accents i formes de parlar enriqueixen el centre i la societat?
- 3) Es tenen en compte i són vistes com a positives les diferències en les estructures familiars?
- 4) Es consideren els pares i mares igualment valuosos per al centre, independentment de la situació laboral i de la feina que facin?
- 5) Es valora l'alumnat i el professorat, independentment dels seus dèficits?
- 6) Es valora tant l'alumnat amb males notes com els que tenen un alt rendiment?
- 7) S'ajuda l'alumnat a entendre que el professorat i el centre valora el progrés personal de cadascú i que, per tant, un company amb pitjors resultats que ell pot tenir una nota millor?
- 8) S'exposa el treball de tot l'alumnat dins del centre i de les aules?
- 9) Es fan esforços perquè els butlletins de notes siguin comprensibles per a l'alumnat i les seves famílies?
- 10) S'ofereix el mateix suport i es dóna la mateixa importància als assoliments dels nens (o nois) i de les nenes (o noies)?
- 11) La majoria d'alumnat de la secundària acredita l'etapa?
- 12) Es valora per igual l'alumnat que expressa la intenció de seguir estudiant que aquell que vol incorporar-se al món del treball?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A **Crear CULTURES Inclusives**

A.2 Establir valors inclusius

Indicador A.2.4 El professorat i l'alumnat són tractats com a persones, independentment del seu rol.

- 1) Tot l'alumnat, especialment aquells més necessitats d'ajuda, té clar qui és el seu tutor?
- 2) La tutoria s'utilitza perquè l'alumnat expressi, en un clima de confiança, les seves preocupacions personals?
- 3) El professorat dóna a l'alumnat un tracte familiar o afectiu?
- 4) El professorat i l'alumnat se saluden a l'inici i al final de les classes?
- 5) Es considera tots els membres de l'escola com a persones que aprenen i al mateix temps ensenyen?
- 6) Es valora els alumnes per ells mateixos, en tant que persones, i no pas amb relació al seu rendiment o nota?
- 7) El professorat se sent valorat i troba suport?
- 8) S'actua correctament davant d'esdeveniments significatius, com ara naixements, morts o malalties?
- 9) Es reconeix que tothom, no només els membres de les minories ètniques tenen una cultura o cultures?
- 10) S'ajuda l'alumnat i el professorat perquè, quan se sentin ferits, deprimits o enutjats, ho manifestin?
- 11) S'accepta que el professorat, en privat, pugui expressar sentiments personals negatius sobre estudiants com una manera per superar aquests sentiments?
- 12) A més de la tutoria, hi ha espais de temps perquè l'alumnat pugui parlar amb el professorat sobre la matèria o sobre aspectes personals?
- 13) Es mantenen en bones condicions les infraestructures bàsiques com ara lavabos, dutxes, taquilles...?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A Crear CULTURES Inclusives

A.2 Establir valors inclusius

Indicador A.2.5 El professorat intenta eliminar totes les barreres a l'aprenentatge i a la participació en el centre.

- 1) El professorat entén el potencial que té per a prevenir les dificultats de l'alumnat?
- 2) Es considera que les dificultats d'aprenentatge poden presentar-se, potencialment, en qualsevol persona i en qualsevol moment?
- 3) S'entén que les dificultats d'aprenentatge apareixen en la interacció entre els estudiants i el context d'ensenyament i aprenentatge?
- 4) Es considera que les barreres a l'aprenentatge ocorren dins de l'organització, les polítiques, el currículum i els enfocaments de l'ensenyament del centre, igualment que en la interacció d'aquests aspectes amb els estudiants?
- 5) L'alumnat i el professorat comparteixen que les polítiques i les pràctiques han de reflectir la diversitat de l'alumnat del centre?
- 6) Es reconeixen i s'afronten les barreres que sorgeixen de les diferències entre la cultura de l'escola i la familiar?
- 7) El professorat evita considerar que les barreres a l'aprenentatge i a la participació són producte dels defectes o de les deficiències dels alumnes?
- 8) El professorat evita l'ús d'etiquetes per a l'alumnat que ha estat classificat amb *necessitats educatives especials*?
- 9) Es comprèn que classificar alguns alumnes com de *necessitats educatives especials* pot separar-los de la resta dels seus companys?
- 10) El professorat evita comparar els alumnes ordinaris amb els alumnes amb necessitats especials?
- 11) El professorat es preocupa per trobar recursos i suports que l'ajudin a orquestrar l'aprenentatge a l'aula?
- 12) El professorat treballa col·laborativament (en equips o compartint l'aula) per introduir millores pedagògiques que permetin l'èxit de l'alumnat?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió A **Crear CULTURES Inclusives**

A.2 Establir valors inclusius

Indicador A.2.6 El centre s'esforça per reduir qualsevol forma de discriminació.

- 1) S'admet que en els centres educatius hi ha formes de discriminació i que cal minimitzar-les?
- 2) El centre intenta disminuir tota discriminació amb relació a l'edat, l'origen ètnic, la classe social, l'orientació sexual, el gènere, la discapacitat o l'assoliment de l'alumnat?
- 3) L'alumnat i el professorat entenen que l'origen de la discriminació és la intolerància a la diferència?
- 4) Es presta atenció a les pressions d'exclusió sobre els alumnes de minories ètniques i s'observa que la intolerància a la diferència pot ser interpretada com a racisme?
- 5) Es reconeix que totes les cultures i religions abasten un conjunt de criteris i graus de compliment?
- 6) Es respecten tots els professors i alumnes, independentment de la seva edat?
- 7) El professorat evita estereotips de gènere o d'altres tipus (èxit escolar...) en elegir els alumnes que ajuden en tasques de suport tècnic (com ara moure taules...)?
- 8) El centre valora les persones homosexuals com a opcions sexuals legítimes?
- 9) El professorat considera que la discapacitat es crea quan les persones amb deficiències troben actituds negatives i barreres institucionals?
- 10) El professorat evita veure una deficiència com la causa de les dificultats experimentades a l'escola pels alumnes amb discapacitat?
- 11) El professorat s'adona de la limitada contribució que ofereix el coneixement de les deficiències per entendre les possibilitats educatives d'un alumne específic?
- 12) Es qüestionen les opinions estereotípiques sobre la perfecció física?
- 13) S'intenta contrarestar les actituds estereotípiques cap a les persones amb discapacitat (com per exemple que són incapaços de tenir relacions, que mereixen compassió o que són lluitadors contra l'adversitat)?
- 14) S'entén l'exclusió dels estudiants amb deficiències severes com el reflex de les limitacions de les actituds i les polítiques, en lloc de ser el reflex de dificultats pràctiques?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.1 Promoure una escola per a tothom

Indicador   **B.1.1 Els nomenaments i les promocions del professorat són justos.**

- 1) En el moment de l'elecció, l'equip directiu presenta a la comunitat educativa un programa d'actuació concret?
- 2) Quan es configura l'equip directiu es tendeix a mantenir un equilibri de gènere?
- 3) El professorat que s'incorpora al centre coneix prèviament el seu projecte educatiu?
- 4) Es fomenta que el professorat demani llicències d'estudi o d'assistència a activitats formatives que permetin conèixer experiències diferents i aportar-les al centre?
- 5) S'estableixen programes de formació vinculats a les necessitats del centre, amb la participació de tot el claustre?
- 6) L'estabilitat de plantilla és suficient per avançar cap al desenvolupament dels plans de millora acordats?
- 7) El professorat del centre pot actuar tant de professor d'aula com de suport, si cal?
- 8) Hi ha una actitud favorable de buscar altres suports (estudiants en pràctiques, voluntaris...), si cal?
- 9) Hi ha disposicions establertes per a substituir el professorat de suport, a més dels docents d'aula, quan no poden assistir-hi?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.1 Promoure una escola per a tothom

Indicador B.1.2 S'ajuda el professorat nou a integrar-se al centre.

- 1) El centre reconeix les dificultats que el professorat nou pot tenir a l'hora d'integrar-se a un lloc de treball diferent que, a més, pot estar en una localitat desconeguda?
- 2) El professorat que fa més temps que està al centre evita que els nous professors se sentin forasters, per exemple no utilitzant el *nosaltres* com a signe d'exclusió?
- 3) Algú del professorat s'ocupa particularment d'ajudar els companys nous a integrar-se al centre?
- 4) Es fa sentir al professorat nou que l'experiència i el coneixement que aporten tenen valor per al centre?
- 5) S'ofereix a tot el professorat oportunitats per compartir el seu coneixement i les seves habilitats de manera que s'aprofitin les contribucions del nou professorat?
- 6) Es proporciona al professorat nouvingut la informació bàsica necessària sobre el funcionament del centre?
- 7) Es demana al professorat nou quina informació addicional necessita i se li proporciona?
- 8) Les observacions que el professorat nou fa sobre el centre s'atenen i es valoren per la informació poc contaminada que poden contenir?

Altres qüestions

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.1 Promoure una escola per a tothom

Indicador B.1.3 El centre intenta admetre tot l'alumnat de la localitat.

- 1) Es fomenta que tots els alumnes de la localitat assisteixin a l'escola, independentment de les seves característiques i necessitats educatives?
- 2) La inclusió de tot l'alumnat de la localitat es preveu en el projecte educatiu del centre?
- 3) El centre acull activament l'alumnat que transitòriament resideix a la localitat?
- 4) Es fomenta activament que l'alumnat de la localitat que actualment està en escoles especials pugui assistir al centre?
- 5) És visible l'augment en la proporció dels alumnes provinents de la localitat que estan inclosos dins el centre?
- 6) És visible l'augment en la diversitat dels alumnes provinents de la localitat que estan inclosos a l'escola?
- 7) L'alumnat amb més necessitat d'ajut és vist com un repte per a la millora del centre?
- 8) El centre busca maneres de superar les barreres a la participació de la varietat de col·lectius de nova immigració de la localitat?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.1 Promoure una escola per a tothom

Indicador B.1.4 Les instal·lacions del centre són accessibles a tothom.

- 1) Es tenen en consideració les necessitats de les persones sordes, cegues o amb visió parcial, així com les de les persones amb alteracions físiques a l'hora de fer accessible l'edifici?
- 2) El centre està interessat en l'accessibilitat de tots els espais de l'edifici escolar, incloent-hi les aules, els passadissos, els lavabos, els patis i el menjador?
- 3) Es consulta a les organitzacions de persones amb discapacitats tot allò relacionat amb l'accessibilitat de l'edifici?
- 4) L'accés de les persones discapacitades forma part del pla de millora de l'edifici?
- 5) El centre es preocupa de conèixer la normativa vigent relativa a l'eliminació de barreres arquitectòniques?
- 6) Les mesures de supressió de barreres arquitectòniques es dirigeixen tant a l'alumnat com a la resta de la comunitat educativa (professorat, personal, famílies...)?
- 7) Els projectes de millora de l'accessibilitat de l'edifici formen part del currículum escolar?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.1 Promoure una escola per a tothom

Indicador B.1.5 S'ajuda l'alumnat nou a integrar-se al centre.

- 1) El centre disposa d'un pla d'acollida per a l'alumnat?
- 2) El pla d'acollida funciona bé per als alumnes i les seves famílies, tant si s'incorporen al començament del curs escolar com en altres períodes?
- 3) Les famílies disposen d'informació sobre el sistema educatiu en general, i sobre el centre en particular?
- 4) El pla d'acollida té presents les diferències existents en el rendiment de l'alumnat i la llengua familiar?
- 5) L'alumnat nou s'aparella amb alumnes més experimentats, quan són per primera vegada al centre?
- 6) Es prenen mesures per esbrinar el grau de comoditat que senten els alumnes després d'estar algunes setmanes al centre?
- 7) Es dóna suport a l'alumnat que té dificultats per memoritzar la distribució de l'edifici, especialment durant els primers dies?
- 8) L'alumnat nou té clar a qui ha de buscar si es troba amb dificultats?
- 9) Quan es preveu que un alumne ha de passar d'un centre a un altre, el professorat d'ambdós centres col·labora per facilitar el canvi?
- 10) Es prenen mesures per facilitar que l'alumnat passi de l'educació infantil a la primària o de la primària a la secundària?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.1 Promoure una escola per a tothom

Indicador B.1.6 El centre fa els agrupaments de l'alumnat de manera que tothom se senti valorat.

- 1) El centre utilitza formes més riques i ajustades que el simple ordre alfabètic per crear els grups classe?
- 2) Es permet que l'alumnat, sota l'orientació del professorat, constitueixi grups naturals o d'afinitat per a organitzar, després, els grups classe?
- 3) El criteri bàsic per a construir els grups classe és l'heterogeneïtat (de gènere, capacitats, interessos...)?
- 4) S'evita comparar grups-classe, etiquetant-los i baixant així les seves expectatives d'èxit?
- 5) El centre intenta reduir al màxim l'organització de grups tenint en compte només el nivell d'assoliment o la capacitat?
- 6) Quan es fan agrupaments flexibles o de nivell, hi ha plans per prevenir el descontentament dels grups més baixos?
- 7) Quan es fan agrupaments de nivell, es fa possible que l'alumnat pugui canviar de grup?
- 8) Es reorganitzen periòdicament els grups dins de les classes per a fomentar la cohesió social entre nois i noies i els diferents grups ètnics?
- 9) En els crèdits variables, es permet que tot l'alumnat faci eleccions reals?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Indicador B.2.1 Es coordinen totes les formes de suport.

- 1) Totes les formes de suport es consideren part d'una estratègia per al desenvolupament de l'ensenyament i del currículum per tal de tractar la diversitat al centre?
- 2) Hi ha una política global de suports que és clara per a tots els que formen part del centre?
- 3) La concepció de suport que té el centre no es limita exclusivament als alumnes amb necessitats educatives especials?
- 4) Es coordinen totes les iniciatives que incideixen en el desenvolupament del caràcter inclusiu del centre (suport dels serveis socials municipals, programa de compensatòria, EAP, SEDEC, logopèdia...)?
- 5) Les polítiques de suport van dirigides a prevenir les dificultats d'aprenentatge que presenta l'alumnat?
- 6) Es fomenten les formes de suport ordinàries (que afecten el 100% de l'alumnat), en front de les específiques (dirigides a un petit percentatge), i s'utilitzen aquestes només quan les primeres no han funcionat?
- 7) El suport individual té la finalitat d'augmentar l'autonomia de l'alumne?
- 8) El retorn de l'alumnat al suport ordinari es fa tan aviat com és possible?
- 9) Es dóna un paper important a la coordinació del suport dins del centre i aquesta tasca la porta a terme un professor amb experiència?
- 10) Les polítiques de suport estan orientades pel que es considera millor per a l'alumnat més que per mantenir els territoris professionals?
- 11) Tots els membres del professorat consideren que és responsabilitat seva proporcionar suport als alumnes que experimenten barreres a l'aprenentatge i a la participació?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Indicador B.2.2 Les activitats de formació ajuden el professorat a atendre la diversitat de l'alumnat.

- 1) Les activitats de formació incentiven els professors per treballar junts de manera efectiva a les aules?
- 2) La docència compartida (dos professors que treballen junts amb el mateix grup d'alumnes) va acompanyada d'una reflexió conjunta i s'utilitza per donar suport als professors a l'hora de respondre a la diversitat d'alumnes?
- 3) El professorat observa i analitza les seves classes i les d'altres per tal de reflexionar sobre la perspectiva dels alumnes?
- 4) El professorat rep formació sobre la creació i la gestió d'activitats d'aprenentatge cooperatiu?
- 5) Hi ha oportunitats perquè professorat i alumnat aprenguin sobre la tutoria entre iguals (treball cooperatiu en parelles d'alumnes en què el tutor aprèn ensenyant al seu company, el qual aprèn pel suport personal i permanent del tutor)?
- 6) El professorat aprèn a utilitzar la tecnologia per donar suport a l'aprenentatge (càmeres, vídeo, retroprojector, ordinadors, Internet...)?
- 7) El professorat explora maneres d'augmentar la motivació de l'alumnat fent-los participar en la programació de l'aula?
- 8) Tot el professorat té maneres de contrarestar la intimidació, incloent-hi el racisme, el sexisme i l'homofòbia?
- 9) El professorat i els membres del Consell Escolar es responsabilitzen d'avaluar les seves pròpies necessitats d'aprenentatge?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Indicador B.2.3 Les polítiques sobre les necessitats educatives especials afavoreixen la inclusió.

- 1) S'intenta minimitzar la categorització dels alumnes en termes com *necessitats educatives especials*?
- 2) S'evita una desproporcionada categorització d'alumnes de col·lectius de nova immigració com a necessitats educatives especials?
- 3) La concepció del suport que té el centre va més enllà de l'atenció exclusiva als alumnes amb necessitats educatives especials?
- 4) Els alumnes que presenten necessitats educatives especials es consideren alumnes amb interessos, coneixements i habilitats diferents més que com a integrants d'un grup homogeni?
- 5) Els intents que es fan per superar les barreres a l'aprenentatge i a la participació d'un alumne es consideren oportunitats per millorar les experiències de l'aula per a tot l'alumnat?
- 6) El suport es veu com un dret per a aquells alumnes que el necessiten més que un complement especial en la seva educació?
- 7) S'informa l'alumnat i les famílies del dret a rebre suport i s'inclou en els fullets del centre?
- 8) Quan és possible el suport es proporciona sense recórrer als procediments d'avaluació formals?
- 9) Les polítiques sobre les necessitats especials tenen l'objectiu de fomentar l'aprenentatge i minimitzar l'exclusió?
- 10) S'intenta que el suport que rep l'alumnat sigui el mínim fora de les classes ordinàries?
- 11) El professorat de suport s'incorpora a l'aula, en lloc de retirar-ne determinat alumne o alumnes?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Indicador B.2.4 El suport psicopedagògic s'utilitza per reduir les barreres a l'aprenentatge i a la participació de tot l'alumnat.

- 1) Les diverses formes de suport psicopedagògic que preveu la normativa s'utilitzen per reduir les barreres a l'aprenentatge i a la participació de tot l'alumnat?
- 2) Les pràctiques d'avaluació i de suport psicopedagògic queden integrades en la política global d'inclusió del centre?
- 3) La intervenció psicopedagògica es veu principalment com una forma de proporcionar suport més que d'avaluar i categoritzar?
- 4) El suport que es dona a l'ensenyament per a la diversitat es considera una alternativa al suport individual que prové del procés de categorització?
- 5) Els serveis de suport extern contribueixen a la planificació de l'ensenyament i l'aprenentatge de manera que s'evitin les barreres a l'aprenentatge?
- 6) Els serveis de suport extern comprenen el seu rol a l'hora de millorar l'aprenentatge i la participació de tot l'alumnat?
- 7) Les adaptacions curriculars proporcionen accés i suport a la participació en el currículum comú?
- 8) Les adaptacions curriculars es revisen periòdicament amb la intenció d'incorporar l'alumnat al currículum general tan aviat com sigui possible?
- 9) Els informes sobre les necessitats educatives especials es basen en els punts forts dels alumnes i en les possibilitats per al seu desenvolupament, més que concentrar-se en la identificació de les diferències?
- 10) Els informes sobre les necessitats educatives especials especifiquen els canvis en l'organització de l'ensenyament i l'aprenentatge que es necessiten per potenciar la participació en el currículum ordinari i en el treball amb els altres alumnes?
- 11) Els informes sobre les necessitats educatives especials especifiquen els suports necessaris per potenciar la participació en el currículum ordinari i en la comunitat?

Altres qüestions

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Indicador B.2.5 El suport que es dona a l'alumnat d'incorporació tardana, que no coneix el català, es coordina amb altres suports pedagògics.

- 1) Tot el professorat de l'escola considera que és responsabilitat seva proporcionar suport a aquells alumnes que aprenen el català com a segona llengua?
- 2) La finalitat del suport és identificar i disminuir les barreres a l'aprenentatge i a la participació per a tot l'alumnat, més que posar-los en categories com ara *tenir dificultat en la segona llengua* o *presentar dificultats d'aprenentatge*?
- 3) Es mantenen expectatives altes pel que fa al rendiment de tots els alumnes que aprenen o han après el català com a segona llengua?
- 4) Es disposa d'intèrprets de llenguatge de signes o d'altres llengües per donar suport puntual quan és necessari?
- 5) Es reconeix com una possible barrera a l'aprenentatge i a la participació l'efecte que pot tenir canviar de país i de cultura?
- 6) Es compta amb persones que comparteixen el context cultural dels alumnes per ensenyar-los o donar-los suport?
- 7) El suport que rep l'alumnat que aprèn el català de forma tardana suposa una reflexió sobre com millorar l'ensenyament i l'aprenentatge de tot l'alumnat?
- 8) El suport que rep l'alumnat que aprèn el català de forma tardana implica tractar les barreres a l'aprenentatge en tots els aspectes de l'ensenyament, del currículum i de l'organització escolar?
- 9) S'organitzen activitats addicionals d'aprenentatge del català per a l'alumnat immigrant que ho requereix?

Altres qüestions

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Indicador   **B.2.6 Els programes d'orientació educativa i de suport a problemes de conducta es vinculen al currículum i a les mesures de suport a l'aprenentatge.**

- 1) L'objectiu principal de tots els professionals de suport psicopedagògic és millorar l'aprenentatge i la participació de l'alumnat?
- 2) Les dificultats de conducta estan relacionades amb la millora de les experiències a l'aula i al pati?
- 3) Els problemes de conducta impliquen una reflexió sobre les maneres de millorar l'ensenyament i l'aprenentatge de tot l'alumnat?
- 4) El suport individual es preocupa per les barreres a la participació i l'aprenentatge, tant en les polítiques i les cultures escolars com en les pràctiques?
- 5) El professorat està format per respondre al desinterès, a la indisciplina i a les conductes disruptives de l'alumnat?
- 6) L'escola intenta millorar els sentiments de valoració d'aquell alumnat que té una autoestima baixa?
- 7) S'utilitza el coneixement de les famílies i de l'alumnat per superar els problemes de desinterès i d'indisciplina que puguin aparèixer?
- 8) Tot l'alumnat contribueix a superar el desinterès i la indisciplina del centre?
- 9) El suport a l'alumnat en llars d'acollida anima el rendiment i la continuïtat educativa?
- 10) El suport a l'alumnat en llars d'acollida fomenta una relació forta entre el centre i els educadors de les llars?
- 11) Les polítiques de suport emocional i psicològic preveuen també el benestar d'aquells alumnes que aparentment no tenen problemes?
- 12) Es té en compte que l'origen del desinterès d'alguns nois és la manera com es concep la masculinitat dins i fora de l'escola?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Indicador B.2.7 Es redueixen les expulsions per indisciplina.

- 1) Es veu l'expulsió disciplinària com un procés que es pot interrompre a través del suport i la intervenció educativa i de les relacions d'aprenentatge?
- 2) Es fan reunions que impliquin el professorat, l'alumnat, les famílies i altres persones que intenten fer front als problemes amb flexibilitat abans que s'intensifiquin?
- 3) Es té en compte la relació entre la baixa autoestima de l'alumnat i el desinterès i la indisciplina?
- 4) Les respostes que es donen a les conductes problemàtiques de l'alumnat estan més relacionades amb l'educació i la rehabilitació que amb el càstig?
- 5) S'ha previst un sistema per fer efectives les mesures rehabilitadores (com per exemple, anar una tarda al centre a fer feines de reparació, neteja o embelliment)?
- 6) Hi ha plans clars i positius per tornar a introduir els alumnes que s'han expulsat per raons disciplinàries?
- 7) Es considera l'expulsió de l'aula com una pràctica excepcional i sempre seguida per una recuperació de la comunicació entre alumne i professor?
- 8) Hi ha una política per minimitzar totes les formes d'expulsió disciplinària ja siguin temporals o permanents, formals o informals?
- 9) L'objectiu de reduir les expulsions temporals, permanents, formals i informals és compartit per tot el professorat?
- 10) Es guarden informes clars de les expulsions disciplinàries informals i formals?
- 11) L'equip directiu proporciona informes regulars sobre les expulsions disciplinàries?
- 12) Disminueixen les expulsions disciplinàries formals i informals?
- 13) En cas greu, es preveu la possibilitat que l'alumne i la seva família hagin de demanar disculpes al Consell Escolar?

Altres qüestions

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Indicador B.2.8 Es redueix l'absentisme escolar.

- 1) S'exploren totes les barreres que impedeixen o dificulten l'assistència al centre, incloent-hi les actituds de l'alumnat i de les famílies?
- 2) S'evita fer servir les faltes d'assistència no justificades com un motiu per a decretar l'expulsió disciplinària?
- 3) Es reconeixen les relacions existents entre la no-assistència a l'escola, la intimidació i la manca d'amistats?
- 4) L'escola respon a l'embaràs de les alumnes proporcionant suport i no amb actituds discriminadores cap a les noies?
- 5) L'escola respon activament davant de l'alumnat que ha sofert la mort d'un familiar, que ha tingut una malaltia crònica o una absència llarga?
- 6) Hi ha una normativa clara sobre la demanda de permisos llargs?
- 7) Hi ha orientacions per integrar en el currículum les experiències d'aquells que són fora durant períodes llargs de temps?
- 8) Hi ha un pla per millorar la cooperació entre el professorat i les famílies sobre el tema de l'absentisme?
- 9) Hi ha una estratègia coordinada entre l'escola i altres institucions?
- 10) Hi ha un sistema eficient per informar de les absències i descobrir-ne les causes?
- 11) Es porta a terme un registre de les faltes d'assistència en cada una de les classes concretes?
- 12) Es consideren les faltes a una classe concreta com una raó per reflexionar sobre el que s'ensenya a l'aula?
- 13) Les xifres que recull el centre són un reflex de les faltes *reals* no justificades?
- 14) Disminueixen les faltes *no justificades* de l'alumnat?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió B. **Generar POLÍTIQUES Inclusives**

B.2 Organitzar el suport d'atenció a la diversitat

Indicador B.2.9 Es redueix la intimidació.

- 1) Els membres del Consell Escolar tenen una opinió compartida sobre els factors que configuren la intimidació o l'abús de poder entre iguals?
- 2) Es considera la intimidació com un acompanyament potencial de totes les relacions de poder?
- 3) Es considera que la intimidació té a veure tant amb l'ofensa verbal i emocional com amb la violència física?
- 4) L'amenaça de la retirada de l'amistat s'entén com una font d'intimidació?
- 5) Es considera la intimidació com un fenomen que es pot donar potencialment al centre, entre el professorat, entre el professorat i l'alumnat, entre el professorat i les famílies, i també entre els alumnes?
- 6) Les conductes i els comentaris racistes, sexistes, homofòbics o contra les persones amb discapacitat es consideren formes d'intimidació?
- 7) Hi ha algun document del centre sobre la intimidació que estableixi detalladament quines són les conductes acceptables i quines no a l'escola?
- 8) Hi ha a disposició de l'alumnat una sèrie de persones (homes i dones) amb les quals puguin parlar sobre els problemes de la intimidació i, d'aquesta manera, sentir-se acompanyats?
- 9) Els alumnes saben a qui dirigir-se quan se senten intimidats?
- 10) Hi ha persones a dins i a fora de l'escola a qui el professorat pugui dirigir-se si és intimidat?
- 11) A l'hora de crear estratègies per prevenir i minimitzar la intimidació, s'implica l'alumnat?
- 12) Es porten a terme registres clars dels incidents d'intimidació?
- 13) Està disminuint la intimidació?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C.1.1 Es programa pensant que tot l'alumnat aprengui.

- 1) La programació es fa pensant en l'aprenentatge de l'alumnat, més que no pas en la impartició de coneixements?
- 2) Els materials curriculars són un reflex dels antecedents culturals, les experiències i els interessos de l'alumnat?
- 3) S'entén l'aprenentatge com un procés continu, més que no pas com un producte final?
- 4) Les classes amplien l'aprenentatge de tot l'alumnat?
- 5) S'adapten els continguts i les activitats als coneixements previs de l'alumnat?
- 6) Les classes reflecteixen els ritmes diferents amb què l'alumnat completa les tasques?
- 7) Els objectius d'aprenentatge de les activitats són clars?
- 8) Es demana que l'alumnat, abans de començar un tema, trobi sentit a allò que se li proposa i se li dóna temps per assimilar-ho?
- 9) S'eviten les activitats de còpia mecànica?
- 10) A vegades les unitats comencen a partir d'una experiència compartida que es pot desenvolupar de diverses maneres?
- 11) Les unitats exigeixen que el treball es faci individualment, en parelles, en grups o amb tota la classe?
- 12) Hi ha una varietat d'activitats que inclouen la discussió, la presentació oral, l'escriptura, el dibuix, la resolució de problemes, l'ús de la biblioteca, materials audiovisuals, tasques pràctiques i tecnologia de la informació?
- 13) Algunes matèries es poden aprendre de maneres diferents (amb noves metodologies, agrupacions o recursos didàctics)?
- 14) L'alumnat pot presentar el seu treball de diverses maneres, per exemple utilitzant dibuixos, fotografies i cassets?
- 15) Les classes s'adapten, si cal, perquè l'alumnat amb discapacitats físiques o sensorials pugui desenvolupar les seves capacitats i coneixements a través de l'educació física o de les pràctiques de laboratori?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C.1.2 Les classes promouen la participació de tot l'alumnat.

- 1) Es presta atenció concreta a l'accessibilitat del llenguatge parlat i escrit?
- 2) Les classes es fan a partir de les diferències i dels coneixements previs de l'alumnat?
- 3) Durant les classes s'explica i es practica el vocabulari tècnic?
- 4) S'intenta preveure l'ensenyament i el suport des del punt de vista de l'alumnat?
- 5) Les classes es fan tenint en compte la llengua i les experiències lingüístiques de l'alumnat fora del centre?
- 6) Les classes són igualment accessibles a tots els nois i noies i inclouen una sèrie d'activitats que reflecteixen la diversitat d'interessos d'ambdós sexes?
- 7) Es donen oportunitats perquè els alumnes que aprenen el català de forma tardana puguin parlar i escriure en la seva pròpia llengua?
- 8) S'anima l'alumnat que aprèn el català de forma tardana que desenvolupi habilitats de traducció de la llengua familiar el català?
- 9) Les classes promouen el desenvolupament d'un llenguatge que permeti pensar i parlar sobre l'aprenentatge?
- 10) Es permet que l'alumnat participi plenament en el currículum, amb la vestimenta adequada a les seves creences religioses, per exemple, en l'assignatura de naturals i d'educació física?
- 11) S'adapta el currículum per a aquells alumnes que mostren reserves en la participació degut a les seves creences religioses, per exemple en visual-plàstica o música?
- 12) El professorat reconeix a aquells alumnes que presenten discapacitats o malalties cròniques l'esforç físic que s'exigeix per completar tasques i el cansament que poden provocar?
- 13) El professorat reconeix l'esforç mental que suposa per a alguns alumnes l'ús de la lectura labial o ajudes visuals?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C.1.3 El treball a classe promou una comprensió de la diferència més gran.

- 1) Es fomenta que l'alumnat explori punts de vista diferents dels seus?
- 2) Es proporcionen oportunitats perquè els alumnes treballin amb altres alumnes que són diferents d'ells en termes d'antecedents culturals, ètnia, alteracions o gènere?
- 3) El professorat mostra que respecta i valora els punts de vista alternatius en els debats a classe?
- 4) Les diferents llengües maternes de l'alumnat són considerades com una riquesa cultural?
- 5) Es comenten les qüestions del classisme, sexisme, racisme, discapacitació, homofòbia i prejudicis religiosos?
- 6) Es fa conscient l'alumnat del caràcter sexista de la llengua?
- 7) El currículum intenta desenvolupar un coneixement i una comprensió de les diferències d'antecedents, cultures, ètnies, gèneres, discapacitats, orientacions sexual i religions?
- 8) Tot l'alumnat té l'oportunitat de comunicar-se amb nens i joves d'altres parts del món, tant de Nord com del Sud?
- 9) Es fomenten activitats que promoguin el desenvolupament de l'empatia (jocs de rol, simulació, anàlisi de casos...)?
- 10) El currículum proporciona més comprensió històrica de l'opressió de certs grups?
- 11) En els materials curriculars i en les discussions d'aula es qüestionen els estereotips?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C.1.4 L'alumnat s'implica activament en el seu propi aprenentatge.

- 1) Es fomenta que l'alumnat assumeixi la responsabilitat del seu propi aprenentatge?
- 2) El professorat explica l'objectiu que té cada classe o unitat didàctica?
- 3) L'ambient de l'aula, l'organització i els recursos contribueixen a un aprenentatge autònom?
- 4) S'utilitza el suport o l'ajuda en bastida per tal que els alumnes puguin progressar en el seu aprenentatge i que, al mateix temps, els permeti aprofitar el coneixement i les habilitats que ja posseeixen?
- 5) Les programacions es comparteixen amb l'alumnat de manera que puguin elegir si volen treballar a un ritme més ràpid o aprofundir-hi més?
- 6) S'ensenya a l'alumnat la manera d'investigar i de redactar un informe sobre un tema?
- 7) L'alumnat és capaç d'utilitzar de forma independent la biblioteca i Internet?
- 8) S'ensenya a l'alumnat la manera de prendre notes de les lectures i dels llibres i a organitzar el seu treball?
- 9) S'ensenya a l'alumnat la manera de presentar treballs ja sigui oralment, per escrit o altres formes, individualment i en grups?
- 10) Es fomenta que els alumnes resumeixin verbalment i per escrit allò que han après?
- 11) S'ensenya a l'alumnat la manera de revisar les proves i els exàmens, propis o dels seus companys?
- 12) Es consulta l'alumnat sobre els suports que necessiten?
- 13) Es consulta l'alumnat sobre la qualitat de les classes?
- 14) S'implica l'alumnat a l'hora de dissenyar els materials didàctics per als companys?
- 15) Es permet que els alumnes elegeixin les activitats?
- 16) S'identifiquen els interessos de l'alumnat per construir el currículum a partir d'ells?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C.1.5 Els alumnes aprenen col·laborativament.

- 1) L'alumnat veu el fet d'oferir ajuda i rebre'n com una part normal de l'activitat de la classe?
- 2) S'estableixen normes perquè l'alumnat aprengui a esperar el torn a l'hora de parlar, escoltar i demanar aclariments als altres companys i al professor?
- 3) S'ensenya a l'alumnat a treballar en col·laboració amb els seus companys?
- 4) S'utilitzen de forma sistemàtica i regular mètodes d'aprenentatge cooperatiu (tutoria entre iguals, treball d'investigació, puzzle, ensenyament recíproc...)?
- 5) L'alumnat comparteix de bona gana el seu coneixement i les seves habilitats?
- 6) L'alumnat sap que ajudar altres companys és una foma efectiva d'aprendre?
- 7) Els alumnes refusen correctament l'ajuda quan no la necessiten?
- 8) Les activitats de grups permeten que els alumnes es reparteixin les tasques i comparteixin després el que han après?
- 9) Els alumnes aprenen la manera de fer un informe conjunt a partir de les diferents contribucions del grup?
- 10) Quan alguns companys del grup estan enfrontats, els alumnes ajuden a tranquil·litzar-los més que a excitar-los?
- 11) L'alumnat comparteix la responsabilitat d'ajudar a superar les dificultats que presenten alguns alumnes durant les classes?
- 12) S'implica l'alumnat a l'hora d'avaluar-se mútuament l'aprenentatge?
- 13) Dins dels equips de treball, els components del grup tenen clara la interdependència positiva (l'èxit individual depèn del del grup)?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C.1.6 L'avaluació fomenta el progrés i l'èxit de tot l'alumnat.

- 1) Els butlletins de notes reflecteixen totes les habilitats i coneixements de l'alumnat, com pot ser la segona llengua, altres sistemes de comunicació, aficions i interessos i experiències laborals?
- 2) Es redacta periòdicament un informe personalitzat que reflecteixi de forma qualitativa, respectuosa i positiva el progrés individual de l'alumnat?
- 3) Els resultats de les avaluacions (fins i tot les avaluacions externes) s'utilitzen per introduir canvis en les programacions i així ajustar-les a les necessitats detectades?
- 4) L'alumnat sap que es valora el seu progrés personal, per sobre de qualsevol comparació amb el grup?
- 5) Es fa servir una varietat d'estratègies d'avaluació que permetin que tots els alumnes mostrin les seves habilitats?
- 6) Les notes dels treballs en equip són emprades per valorar també el progrés de l'alumnat?
- 7) L'alumnat entén per què se l'avalua?
- 8) Es proporciona *feedback* a l'alumnat que infoma del que ha après i del que hauria de fer a continuació?
- 9) Es potencia l'autoavaluació, la coavaluació o altres observacions de l'aprenentatge propi?
- 10) Les famílies participen del procés d'avaluació?
- 11) Hi ha un control del rendiment dels diferents grups d'alumnes (nois/noies/alumnes de minories ètniques/alumnes amb dificultats), de manera que es puguin detectar i tractar les dificultats concretes?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C.1.7 La disciplina de l'aula es basa en el respecte mutu.

- 1) L'abordatge que fa el centre de la disciplina fomenta l'autodisciplina?
- 2) El professorat es dona suport mutu per ser enèrgic sense haver-se de mostrar enfadat?
- 3) El professorat comparteix les seves preocupacions, coneixements i habilitats a l'hora de superar el desinterès i la indisciplina?
- 4) L'alumnat s'implica a l'hora d'ajudar a resoldre les dificultats de l'aula?
- 5) Les normes de comportament de classe són coherents i explícites?
- 6) Les normes de l'aula es debaten i es consensuen amb l'alumnat?
- 7) La normativa de règim intern recull la resolució de conflictes sobre la base del respecte mutu i el diàleg?
- 8) Es consulta a l'alumnat la manera de millorar el clima de treball de l'aula?
- 9) Es consulta a l'alumnat la manera de millorar l'atenció cap a l'aprenentatge?
- 10) Si a l'aula hi ha més d'un adult, comparteixen la responsabilitat que les classes es desenvolupin amb tranquil·litat?
- 11) Hi ha establerts uns procediments clars, coneguts pel professorat i l'alumnat, per respondre a les formes extremes de conducta disruptiva?
- 12) Tot el professorat i l'alumnat reconeix que és injust que els nois absorbeixin més atenció del professor que les noies?

Altres qüestions

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C.1.8 El professorat utilitza la docència compartida.

- 1) El professorat comparteix els esquemes de programació de l'aula i les activitats de deures?
- 2) El professorat es reuneix per resoldre problemes conjuntament quan el progrés d'un alumne o d'un grup és un motiu de preocupació?
- 3) Es du a terme activitats de docència compartida (dos professors amb el mateix grup d'alumnes)?
- 4) Es disposa de temps per a la coordinació dels docents que treballen junts a l'aula?
- 5) La docència compartida es fa servir com una oportunitat per compartir la reflexió sobre l'aprenentatge dels alumnes?
- 6) Els professors comenten amb els companys aspectes com ara la claredat del llenguatge a l'aula i la participació dels alumnes en les activitats?
- 7) El professorat modifica la seva actuació a l'aula en resposta al *feedback* proporcionat pel company d'aula?
- 8) El professorat d'aula i el de suport es reparteixen la feina quan treballen amb els alumnes individualment, en grups o amb tota la classe?
- 9) Els professors que treballen junts a l'aula constitueixen un model de col·laboració per a l'alumnat?
- 10) Els professors que treballen junts a l'aula comparteixen responsabilitats per assegurar que tot l'alumnat participi?
- 11) La docència compartida es veu com un suport tant a l'atenció a la diversitat com a la millora professional del professorat?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C.1.9 El professorat de suport es preocupa de facilitar l'aprenentatge i la participació de tot l'alumnat.

- 1) El professorat de suport està implicat en la planificació i la revisió del currículum?
- 2) El professorat de suport està assignat a una àrea curricular o a un curs més que a alumnes concrets?
- 3) El professorat de suport es preocupa d'augmentar la participació de tot l'alumnat?
- 4) El professorat de suport pretén potenciar al màxim l'autonomia de l'alumnat a partir de seu suport directe?
- 5) El professorat de suport fomenta l'ajut entre iguals per a aquells alumnes que mostren dificultats d'aprenentatge?
- 6) El professorat de suport evita immiscir-se en les relacions afectives dels joves amb els seus iguals?
- 7) Es proporciona al professorat de suport una descripció del treball que estableixi els límits de les seves obligacions?
- 8) El centre té directrius clares de com ha d'organitzar-se el treball conjunt entre el professorat d'aula i el de suport?
- 9) L'espai de l'aula s'organitza de manera que el professorat de suport pugui treballar tant en grups com individualment?
- 10) Es té en compte que alguns alumnes amb discapacitats poden necessitar l'ajut d'una altra persona (un company, un adult...), més que no pas d'un professor de suport?
- 11) La presència de més adults sempre es veu com una oportunitat per reflexionar sobre el currículum i els enfocaments d'ensenyaments dirigits a tot l'alumnat?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C.1.10 Els deures contribueixen a l'aprenentatge de tot l'alumnat.

- 1) Els deures sempre tenen un objectiu educatiu clar?
- 2) Els deures estan relacionats amb les habilitats, els interessos o els coneixements de tot l'alumnat?
- 3) Hi ha oportunitats de presentar els deures de diverses maneres?
- 4) Els deures amplien les habilitats i els coneixements de tot l'alumnat?
- 5) El professorat es coordina per establir deures útils?
- 6) Es donen oportunitats suficients a l'alumnat per aclarir les exigències dels deures abans d'acabar les classes?
- 7) Es modifiquen els deures si els comentaris deixen clar que no són significatius o adequats per a alguns alumnes?
- 8) És possible fer els deures en les instal·lacions del centre, ja sigui al migdia o fora de l'horari escolar?
- 9) Els deures s'integren en la planificació curricular del trimestre o del curs?
- 10) Els deures fomenten que l'alumnat assumeixi la responsabilitat del seu propi aprenentatge?
- 11) Les persones que posen els deures s'asseguren que es puguin fer sense l'ajuda de la família?
- 12) Es mostra a les famílies formes de donar suport al treball escolar dels seus fills a casa?
- 13) Hi ha oportunitats perquè els alumnes col·laborin amb els deures?
- 14) Els alumnes poden elegir els deures en funció dels seus propis interessos?
- 15) Els alumnes poden utilitzar els deures per tal d'aprofundir en temes del seu interès?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.1 Orquestrar l'aprenentatge

Indicador C. 1.11 L'alumnat pot participar en activitats extraescolars.

- 1) La localitat o el barri disposa d'una oferta prou àmplia d'activitats extraescolars que atreguin l'interès de l'alumnat?
- 2) El transport permet que l'alumnat que ha de traslladar-se lluny o que té poca mobilitat pugui participar en els esdeveniments extraescolars?
- 3) Es fomenta que tot l'alumnat participi en activitats esportives, de música o de teatre?
- 4) És possible que els nois i noies participin indistintament en activitats en les quals sol predominar un únic gènere (com ara la dansa o el futbol)?
- 5) Es donen oportunitats per formar grups d'un sol gènere quan les activitats conjuntes estan prohibides per raons culturals, religioses o per altres causes?
- 6) S'impedeix que els nens i els joves monopolitzin l'espai del pati (per exemple per jugar a futbol)?
- 7) S'ensenya a l'alumnat un repertori de jocs de pati en els quals es puguin incloure alumnes de diversos graus d'habilitat?
- 8) Els alumnes que s'elegeixen per representar les seves classes reflecteixen la diversitat d'alumnes del centre?
- 9) Els alumnes que s'elegeixen com a representants al Consell Escolar reflecteixen la diversitat d'alumnes del centre?
- 10) Les sortides escolars, fins i tot les visites a l'estranger, són accessibles a tot l'alumnat del centre independentment del seu rendiment o alteració?
- 11) Els jocs i les classes d'educació física fomenten l'esport i les aptituds físiques de tot l'alumnat?
- 12) Les jornades esportives inclouen activitats en què tothom pugui participar, independentment del nivell d'habilitat o alteració?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.2 Mobilitzar els recursos

Indicador C.2.1 Les diferències entre els alumnes es fan servir com un recurs per a l'ensenyament i l'aprenentatge.

- 1) Generalment, el criteri utilitzat per organitzar els grups dins l'aula és el principi de màxima heterogeneïtat?
- 2) Es fomenta que els alumnes comparteixin els seus coneixements, per exemple, de diferents països, regions, barris..., o sobre les històries familiars?
- 3) La capacitat de l'alumnat de proporcionar-se suport acadèmic i emocional és reconeguda i utilitzada?
- 4) Els alumnes que tenen més coneixement o habilitat en una àrea a vegades tutoritzen als alumnes que en tenen menys?
- 5) Es donen oportunitats perquè els alumnes de diferents edats es donin suport mutu?
- 6) Es consciencia l'alumnat tutor que ensenyar a un company és una manera efectiva d'aprendre?
- 7) Es considera que tothom té coses importants a ensenyar en virtut de la seva individualitat, independentment del seu rendiment o alteració?
- 8) La diversitat de llengües que parla l'alumnat s'utilitza com una part integral del currículum i com un recurs lingüístic ric per al treball de llengua?
- 9) Els alumnes que han superat un problema concret comparteixen els beneficis de la seva experiència?
- 10) Es fan servir les barreres a l'aprenentatge i a la participació d'alguns alumnes, per exemple no tenir accés físic a una part de l'edifici o a algun aspecte del currículum, com una tasca o un projecte de resolució de problemes?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.2 Mobilitzar els recursos

Indicador C.2.2 L'experiència del professorat s'aprofita plenament.

- 1) Es fomenta que el professorat aprofiti i comparteixi totes les seves habilitats i coneixements per donar suport a l'aprenentatge, i no només els coneixements derivats de la seu càrrec laboral?
- 2) Es fomenta que el professorat desenvolupi el seu coneixement i les seves habilitats?
- 3) La varietat de llengües que utilitza el professorat s'utilitza com un recurs per a l'alumnat?
- 4) El professorat que té certes habilitats i coneixements ofereix la seva ajuda als altres?
- 5) Les diferències de cultura i experiències prèvies del professorat es tenen presents en el desenvolupament del currículum i de l'ensenyament?
- 6) Es donen oportunitats formals i informals perquè el professorat resolgui preocupacions que té sobre els alumnes aprofitant les habilitats dels uns i dels altres?
- 7) El professorat es qüestiona les concepcions que uns i altres tenen sobre els orígens de les dificultats de l'alumnat?
- 8) El professorat ofereix perspectives alternatives sobre allò que els preocupa de l'alumnat?
- 9) El professorat aprèn de la pràctica i de l'experiència educativa del professorat d'altres centres?
- 10) El professorat del centre d'educació especial de la zona, si n'hi ha, participa amb el professorat del centre en l'intercanvi d'experiències?

Altres qüestions

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.2 Mobilitzar els recursos

Indicador C.2.3 El professorat desenvolupa recursos per donar suport a l'aprenentatge i a la participació.

- 1) El professorat desenvolupa recursos didàctics compartits i reciclables per donar suport a l'aprenentatge?
- 2) Tot el professorat coneix els recursos didàctics disponibles, al centre i al Centre de Recursos, per a les seves classes?
- 3) S'ha ensenyat a l'alumnat a conèixer i usar la biblioteca del centre perquè finalment pugui fer-ne un ús autònom?
- 4) La biblioteca està organitzada de tal manera que facilita l'aprenentatge de tothom?
- 5) Hi ha una bona quantitat i qualitat de llibres de ficció i no ficció que incloquin la diversitat de llengües que utilitza l'alumnat?
- 6) Hi ha un espai multimèdia ben organitzat?
- 7) S'integren els ordinadors en l'ensenyament i en tot el currículum?
- 8) El professorat utilitza de manera eficient el correu electrònic i Internet per afavorir l'ensenyament i l'aprenentatge?
- 9) Es donen oportunitats a tots els alumnes perquè es comuniquin amb els altres amb paper, per telèfon i per e-mail?
- 10) L'alumnat fa servir Internet de manera eficient, com a ajuda al treball escolar i als deures?
- 11) S'utilitza el casset o el CD com a suport al treball oral en les diverses àrees del currículum?
- 12) S'aprofiten les noves tecnologies, quan estan disponibles, per exemple els programes de reconeixement de la veu com a suport per a aquells alumnes que tenen moltes dificultats en l'escriptura?
- 13) Es fan servir les fitxes de treball només quan els alumnes les comprenen clarament i quan fomenten l'autoaprenentatge?
- 14) Es posa a disposició de l'alumnat que presenta alteracions materials curriculars adequadament adaptats, per exemple en lletres grosses o en Braille?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.2 Mobilitzar els recursos

Indicador C.2.4 Es coneixen i s'aprofiten els recursos de la comunitat.

- 1) S'actualitzen amb regularitat les fonts de recursos de la comunitat que poden donar suport a l'ensenyament i l'aprenentatge?
- 2) Entre els recursos utilitzats regularment pel centre s'inclouen?

-Museus	-Galeries d'art
-Centres d'estudi	-Partits polítics
-Centres religiosos	-Líders de minories ètniques
-Representants de grups comunitaris i associacions	-Sindicats
-Departaments de l'ajuntament	-Oficines d'informació ciutadana
-Organitzacions no governamentals	-Biblioteques
-Empreses locals	-Masies/granges rurals
-Hospitals	-Sindicats o organitzacions de pagesos
-Casals d'avis	-Estacions de tren
-Serveis de policia i bombers	autobusos, aeroports,
-Universitats	transports...
-Associacions de voluntariat	
-Centres i instal·lacions esportives	
- 3) Els membres de la comunitat contribueixen al currículum de l'escola?
- 4) Es fan servir les famílies i altres membres de la comunitat com a font de suport a l'aula?
- 5) S'implica els adults amb discapacitats a l'hora d'ajudar l'alumnat del centre?
- 6) S'utilitzen educativament diferents professionals de la comunitat (serveis socials, jutge de pau, policia local...)?
- 7) Es demana a l'alumnat que porti de casa materials útils per a les activitats de classe?

Altres qüestions

Indicadors i preguntes

Dimensió C. **Desenvolupar PRÀCTIQUES Inclusives**

C.2 Mobilitzar els recursos

Indicador C.2.5 Els recursos del centre es distribueixen equitativament per donar suport a la inclusió.

- 1) Hi ha una distribució pública i equitativa dels recursos del centre?
- 2) Està clara la forma d'assignar els recursos per donar suport a l'alumnat de diferents edats i rendiments?
- 3) Els recursos específics (que afecten una petita part de l'alumnat) s'utilitzen només quan s'han esgotat els ordinaris (que afecten tot l'alumnat)?
- 4) Els recursos es destinen a fomentar l'aprenentatge autònom?
- 5) El professorat coneix els recursos que s'han donat al centre per donar suport a l'alumnat que presenta necessitats educatives especials?
- 6) El professorat utilitza els recursos disponibles per augmentar la seva capacitat de respondre a la diversitat?
- 7) Els recursos de suport es dediquen a prevenir les barreres a l'aprenentatge i a la participació i a minimitzar la categorització de l'alumnat?
- 8) El professorat revisa amb regularitat l'ús dels recursos disponibles de manera que es puguin utilitzar amb flexibilitat per respondre a les necessitats canviants de tot l'alumnat?

Altres qüestions

QUARTA PART

Qüestionaris

Contingut

Prioritats per a la millora – full de resum

Qüestionari d'indicadors

Qüestionari d'indicadors adaptats a l'alumnat i a les famílies

Qüestionari de la meva escola de primària

Qüestionari del meu institut

Qüestionari per a famílies de secundària

PRIORITATS PER A LA MILLORA

Full de resum

Si us plau, senyaleu a quin(s) grup(s) dels que s'indiquen a continuació pertanyeu:

Professorat   Professorat de suport   Altres professionals del centre
Alumnat   Pares i mares (tutors/es)   Administració   Altres (especificar)

A sota, escriviu una o dues prioritats de millora que cregueu que el centre necessita portar a terme. Les prioritats es poden formular en termes d'un indicador o grup d'indicadors, una pregunta o un conjunt de preguntes o alguna qüestió addicional que no estigui inclosa en l'Índex. Hauríeu de tenir presents les implicacions que té un suggeriment en una dimensió en relació amb els canvis que pot comportar en una altra dimensió.

DIMENSIÓ A. Crear CULTURES inclusives

Construir comunitat - Indicadors / Preguntes / Altres qüestions:

Establir valors inclusius - Indicadors / Preguntes / Altres qüestions:

DIMENSIÓ B. Generar POLÍTIQUES inclusives

Promoure una escola per a tothom - Indicadors / Preguntes / Altres qüestions:

Organitzar el suport d'atenció a la diversitat - Indicadors / Preguntes / Altres qüestions:

DIMENSIÓ C. Desenvolupar PRÀCTIQUES inclusives

Orquestrar l'aprenentatge - Indicadors / Preguntes / Altres qüestions:

Mobilitzar els recursos - Indicadors / Preguntes / Altres qüestions:

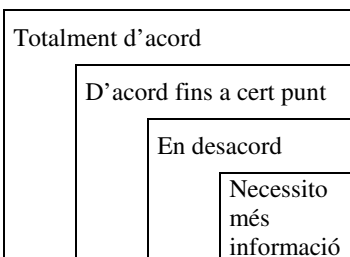
Qüestionari 1

Qüestionari d'Indicadors

Si us plau, a continuació senyaleu a quin(s) grup(s) dels que s'indiquen a continuació pertanyeu:

- Professorat   Professorat de suport   Altres professionals del centre
 Alumnat   Pares i mares (tutors/es)   Consell Escolar

Si us plau, marqueu amb una creu el quadre que millor representi la vostra opinió.

Dimensió A. Crear CULTURES inclusives

A.1.1.	Tothom se sent acollit.				
A.1.2.	Els alumnes s'ajuden els uns als altres.				
A.1.3.	Els professors col·laboren entre ells.				
A.1.4.	El professorat i els alumnes es tracten mútuament amb respecte.				
A.1.5.	Hi ha col·laboració entre el professorat i les famílies.				
A.1.6.	El professorat i els membres del Consell Escolar treballen conjuntament.				
A.1.7.	Totes les institucions de la comunitat local estan implicades en el centre.				
A.2.1.	Les expectatives són altes per a tots els alumnes.				
A.2.2.	La comunitat educativa comparteix els valors de l'educació inclusiva.				
A.2.3.	Tots els alumnes són igualment valorats.				
A.2.4.	El professorat i l'alumnat són tractats com a persones, independentment del seu rol.				
A.2.5.	El professorat intenta eliminar totes les barreres a l'aprenentatge i a la participació en el centre.				
A.2.6.	El centre s'esforça per reduir qualsevol forma de discriminació.				

Dimensió B. Generar POLÍTIQUES inclusives

B.1.1.	Els nomenaments i les promocions del professorat són justos.				
B.1.2.	S'ajuda el professorat nou a integrar-se al centre.				

Qüestionari 1

		Totalment d'acord			
		D'acord fins a cert punt			Necessito més informació
		En desacord			
B.1.3.	El centre intenta admetre tot l'alumnat de la seva localitat.				
B.1.4.	Les instal·lacions del centre són accessibles a tothom.				
B.1.5.	S'ajuda l'alumnat nou a integrar-se al centre.				
B.1.6.	El centre fa els agrupaments de l'alumnat de manera que tothom se senti valorat.				
B.2.1.	Es coordinen totes les formes de suport.				
B.2.2.	Les activitats de formació ajuden el professorat a atendre la diversitat de l'alumnat.				
B.2.3.	Les polítiques sobre les necessitats educatives especials afavoreixen la inclusió.				
B.2.4.	El suport psicopedagògic s'utilitza per reduir les barreres a l'aprenentatge i a la participació de tot l'alumnat.				
B.2.5.	El suport que es dona als alumnes d'incorporació tardana, que no coneixen el català, es coordina amb altres suports pedagògics.				
B.2.6.	Els programes d'orientació educativa i de suport a problemes de conducta es vinculen al currículum i a les mesures de suport a l'aprenentatge.				
B.2.7.	Es redueixen les expulsions per indisciplina.				
B.2.8.	Es redueix l'absentisme escolar.				
B.2.9.	Es redueix la intimidació.				
Dimensió C. Desenvolupar PRÀCTIQUES inclusives					
C.1.1.	Es programa pensant que tot l'alumnat aprengui.				
C.1.2.	Les classes promouen la participació de tot l'alumnat.				
C.1.3.	El treball a classe promou una comprensió de la diferència més gran.				
C.1.4.	L'alumnat s'implica activament en el seu propi aprenentatge.				
C.1.5.	Els alumnes aprenen col·laborativament.				
C.1.6.	L'avaluació fomenta el progrés i l'èxit de tot l'alumnat.				
C.1.7.	La disciplina de l'aula es basa en el respecte mutu.				

Totalment d'acord

<i>Qüestionari 1</i>	D'acord fins a cert punt			
	En desacord			Necessito més informació
C.1.8. El professorat utilitza la docència compartida.				
C.1.9. El professorat de suport es preocupa de facilitar l'aprenentatge i la participació de tot l'alumnat.				
C.1.10 Els deures contribueixen a l'aprenentatge de tot l'alumnat.				
C.1.11 L'alumnat pot participar en activitats extraescolars.				
C.2.1. Les diferències entre els alumnes es fan servir com un recurs per a l'ensenyament i l'aprenentatge.				
C.2.2. L'experiència del professorat s'aprofita plenament.				
C.2.3. El professorat desenvolupa recursos per donar suport a l'aprenentatge i a la participació.				
C.2.4. Es coneixen i s'aprofiten els recursos de la comunitat.				
C.2.5. Els recursos del centre es distribueixen equitativament per donar suport a la inclusió.				

Prioritats que cal desenvolupar:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Questionari 2

Indicadors adaptats a l'alumnat i a les famílies

Si us plau, senyaleu a quin(s) grup(s) dels que s'indiquen a continuació pertanyeu:

Alumnat Pares i mares (tutors/es)

<i>Si us plau, marqueu amb una creu el quadre que millor representi la vostra opinió.</i>		Totalment d'acord		
		D'acord fins a cert punt		
		En desacord		
CULTURES				
1	Es procura que tothom se senti ben acollit en aquest centre escolar.			
2	Els alumnes s'ajuden els uns als altres.			
3	El professorat treballa bé conjuntament.			
4	El professorat i els alumnes es tracten mútuament amb respecte.			
5	Les famílies se senten implicades amb el centre.			
6	El professorat i el Consell Escolar treballen conjuntament.			
7	Els professors no afavoreixen un grup d'alumnes per sobre d'uns altres.			
8	Els professors intenten ajudar a tots els alumnes perquè ho facin el millor possible.			
9	Els professors pensen que tots els alumnes són igual d'importants.			
POLÍTIQUES				
10	El centre facilita que els seus edificis siguin físicament accessibles a tots.			
11	S'ajuda a tots els alumnes nous que entren per primera vegada al centre, perquè se sentin integrats.			
12	Al professors els agrada ensenyar als diferents grups d'alumnes que tenen a la seva classe.			
13	Els professors intenten resoldre les dificultats de conducta dels alumnes, abans d'expulsar-los del centre.			
14	Els professors treballen molt perquè el centre sigui un bon lloc on anar.			
15	Es fa tot el possible per acabar amb la intimidació.			

Qüestionari 2

		Totalment d'acord		
		D'acord fins a cert punt		En desacord
PRÀCTIQUES				
16	Els professors intenten que les classes siguin fàcils d'entendre per a tothom.			
17	S'ensenyen els alumnes a apreciar les persones d'origen cultural/ètnic/social diferent als seus.			
18	Generalment, els alumnes saben què s'ensenyarà en la propera lliçó.			
19	Els professors esperen que els alumnes s'ajudin els uns als altres durant les classes.			
20	En la majoria de les classes els alumnes i els professors es comporten correctament entre ells.			
21	Els professors ajuden a tothom qui té dificultats en les lliçons.			
22	Els professors de suport treballen amb tots aquells que necessiten ajuda.			
23	Els deures faciliten l'aprenentatge i s'expliquen adequadament.			
24	S'organitzen activitats fora de les classes que són d'interès per a tothom.			

Quins tres canvis t'agradaria veure al centre?

1- _____

2- _____

3- _____

Questionari 3

La meva escola de primària

Sóc una noia

Sóc un noi

Vaig al curs _____

		Totalment d'acord		
		D'acord fins a cert punt		
		En desacord		
<i>Si us plau, marqueu amb una creu el quadre que millor representi la vostra opinió.</i>				
1	A vegades a classe treballo en parelles, amb un amic.			
2	A vegades la meva classe es divideix en grups per treballar.			
3	Quan estan encallats, ajudo els meus amics a fer el seu treball.			
4	Els meus amics m'ajuden a fer la meva feina quan estic encallat/da.			
5	El meu treball s'exposa a les parets i així el poden veure altres persones.			
6	Al meu mestre li agrada escoltar les meves idees.			
7	Al meu mestre li agrada ajudar-me a fer la meva feina.			
8	M'agrada ajudar el meu mestre quan ho necessita.			
9	Penso que les normes de la nostra classe són justes.			
10	Normalment els nens de la classe no posen sobrenoms a altres companys.			
11	Normalment no em sento amenaçat/da per altres nens quan sóc al pati.			
12	Quan em sento trist/a a l'escola sempre hi ha un adult que m'escolta.			
13	Quan els nens de la meva classe es barallen, el mestre els separa ràpidament.			
14	Penso que el fet de tenir escrits els objectius del trimestre m'ajuda a millorar la meva feina.			
15	A vegades, el mestre em deixa escollir el treball que vull fer.			
16	Em sento content amb mi mateix quan he fet un bon treball.			

<i>Qüestionari 3</i>		Totalment d'acord		
		D'acord fins a cert punt		En desacord
17	Quan faig els deures, normalment comprenc què he de fer.			
18	Al meu mestre li agrada que li digui el que faig a casa.			
19	La meva família pensa que aquesta és una bona escola.			
20	Si no vaig a l'escola, el meu mestre em pregunta on he estat.			

Les tres coses que més m'agraden de la meva escola són:

- 1- _____
- 2- _____
- 3- _____

Les tres coses que realment no m'agraden de la meva escola són:

- 1- _____
- 2- _____
- 3- _____

Gràcies per la teva ajuda.

Questionari 4

El meu institut

Sóc noia

Sóc noi

Vaig al curs: _____

		Totalment d'acord		
		D'acord fins a cert punt		
		En desacord		
<i>Si us plau, marqueu amb una creu el quadre que millor representi la vostra opinió.</i>				
1	A la classe sovint treballo amb altres alumnes en parelles i en grups petits.			
2	M'agraden la majoria de les meves classes.			
3	Quan tinc un problema amb el meu treball demano que els professors m'ajudin.			
4	En aquest institut aprenc molt.			
5	Els meus amics m'ajuden a la classe quan m'encallo amb el meu treball.			
6	El fet de tenir un professor de suport en algunes de les lliçons m'ajuda a aprendre			
7	En les classes els professors tenen interès a escoltar les meves idees			
8	Els professors no es preocupen si faig errors en el meu treball, mentre intenti fer-ho al millor possible.			
9	El meu treball s'exposa a les parets de l'institut.			
10	Els professors són amables amb mi.			
11	Penso que els professors són justos quan castiguen un alumne.			
12	Penso que els professors són justos quan reforcen o elogien un alumne.			
13	No crec que els professors tinguin preferència per certs alumnes més que per d'altres.			
14	Quan em donen els deures, normalment entenc què he de fer.			
15	Normalment faig els deures que em donen.			
16	La major part del temps m'ho passo bé a l'institut.			

Qüestionari 4

		Totalment d'acord		
		D'acord fins a cert punt		
		En desacord		
17	Aquest era l'institut on volia anar quan vaig acabar l'escola primària.			
18	De tots els instituts, penso que aquest és el millor.			
19	La meua família pensa que aquest és un bon institut.			
20	És bo que en aquest institut hi hagi alumnes amb diferents orígens culturals i ètnics.			
21	En aquest institut els alumnes amb alguna discapacitat són tractats amb respecte.			
22	Qualsevol alumne que viu a prop d'aquest institut és benvingut.			
23	Si realment et portes malament, t'envien a casa.			
24	L'institut fa bé d'enviar a casa un alumne si es comporta malament.			
25	En aquest institut tinc alguns bons amics.			
26	Normalment no em posen sobrenoms, a l'institut.			
27	Normalment no m'amenacen, a l'institut.			
28	Si algú m'amenacés ho diria a un professor.			
29	Al migdia a vegades vaig a un club o practico esports.			
30	Quan surto de l'institut, a vegades, vaig a un club o practico esports.			
31	Al migdia hi ha llocs a l'institut on puc anar i estar còmode.			
32	Estic content amb el meu tutor.			
33	El meu tutor està content amb mi.			
34	Si no vaig a l'institut un dia el meu tutor vol saber on he estat.			

Aquestes són les tres coses que m'agradaria canviar en el meu institut.

1 _____

2 _____

3 _____

Gràcies per la teua ajuda.

Qüestionari 5

Qüestionari per a famílies de secundària

Si us plau, a continuació senyaleu tots els cursos on tingueu un/a fill/a:

1r ESO 2n ESO 3r ESO 4t ESO
 CF 1r Batx. 2n Batx.

		Totalment d'acord		
		D'acord fins a cert punt		
		En desacord		
1	Dels diferents instituts de la localitat, volia que el meu fill/a vingués a aquest.			
2	El meu fill/a volia anar a aquest institut.			
3	La informació que em van proporcionar la primera vegada que el meu fill/a havia d'anar a l'institut va ser excel·lent.			
4	El full informatiu trimestral em manté al dia dels canvis que es produeixen a l'institut.			
5	Penso que l'institut em manté ben informat sobre el que fa el meu fill/a.			
6	Penso que el professorat és amable amb mi i amb els altres pares.			
7	Quan estic preocupat/da pel progrés escolar del meu fill/a sé amb qui he d'anar a parlar.			
8	Si parlo amb el professorat de les preocupacions que tinc sobre el progrés del meu fill/a estic convençut/da que es prendran seriosament els meus punts de vista.			
9	L'institut em proporciona una informació clara sobre com puc ajudar el meu fill/a amb el seu treball escolar a casa.			
10	Al meu fill/a li agrada anar a aquest institut.			
11	Penso que el professorat treballa de valent per ajudar alguns alumnes.			
12	Tots els alumnes que viuen a la localitat són ben rebuts a l'institut.			
13	Es valora igualment totes les famílies, siguin quins siguin els seus orígens.			

<i>Qüestionari 5</i>		Totalment d'acord		
		D'acord fins a cert punt		
		En desacord		
14	No crec que la intimidació sigui un problema a l'institut.			
15	Si un alumne es comporta malament és correcte que se l'envii a casa.			
16	Si un alumne es comporta malament de forma continuada se l'hauria d'expulsar de l'institut per sempre.			
17	El meu fill/a participa regularment en clubs i en altres activitats que s'organitzen als migdies i a la sortida de l'institut.			
18	Es demana l'opinió dels pares abans de fer canvis a l'institut.			
19	El professorat valora molt més aquells pares que estan implicats amb l'institut que els que no ho estan.			
20	El professorat d'aquest institut fomenta que tots els alumnes ho facin el millor que puguin, no només treballa amb aquells que tenen més capacitats.			

Gràcies per omplir aquest qüestionari.

Si us plau, afegiu a continuació qualsevol comentari sobre l'institut que contribueixi a fer que sigui un lloc millor per al vostre fill/a:

Cinquena part

Lectures complementàries

- AA.DD. (2000). *Com ens ho fem? Propostes per educar en la diversitat*. Barcelona: Graó.
- AA.DD. (2003). Promover la inclusió educativa. *Cuadernos de Pedagogía*, 325, 36-69.
- Attfield, R. i Williams, C. (2003). Leadership and inclusion: a special school perspective. *British Journal of Special Education*, 30 (1), 28-33.
- Aula de Innovació Educativa* (2003). Monogràfic. Experiències de inclusió: una escola per a tots, 121, 35-65.
- Ainscow, M. (1995). *Necesidades especiales en el aula*. Madrid: UNESCO-Narcea.
- Ainscow, M. (2001). *Desarrollo de escuelas inclusivas. Ideas, propuestas y experiencias para mejorar las instituciones escolares*. Madrid: Narcea.
- Ainscow, M.; Hopkins, D.; Soutworth, G.; West, M. (2001). *Hacia escuelas eficaces para todos*. Madrid: Narcea.
- Ainscow, M.; Beresford, J.; Harris, A.; Hopkins, D.; West, M. (2001). *Crear condiciones para la mejora del trabajo en el aula*. Madrid: Narcea.
- Arnáiz, P. (2003). *Educación inclusiva: una escuela para todos*. Màlaga: Ediciones Aljibe.
- Arnáiz, P. (1996). *Las escuelas son para todos*. *Siglo Cero*, 27 (2), 25-34.
- Arnáiz, P. i Haro, D. (Eds.) (1997). *10 años de integración en España: análisis de la realidad y perspectivas de futuro*. Murcia: Universidad de Murcia.
- Carretero, R.; Pujolàs, P.; Serra, J. (2002). *Un altre assessorament per a l'escola. L'assessorament psicopedagògic des d'una perspectiva comunitària*. Barcelona: La Galera.
- Coll, C. (1999). L'educació secundària obligatòria: atendre la diversitat en el marc d'un ensenyament comprensiu. *Temps d'educació*, 21, 117-136.
- Coll, C. i Miras, M. (2001). Diferencias Individuales y atención a la diversidad en el aprendizaje escolar. A C. Coll, J. Palacios i A. Marchesi (Comps.), *Desarrollo Psicológico y Educación. Vol. II. Psicología de la Educación* (pp. 331 - 353). Madrid: Alianza.
- Cuadernos de Pedagogía* (2002). Monogràfic. Comunitats de aprenentatge, 316, 39-67.
- Duran, D. i Mestres, P. (1994). *Diversitat, innovació i formació del professorat a secundària*. Guix, 205, 7-10.
- Duran, D. i altres (2003). *Tutoria entre iguals. Un mètode d'aprenentatge cooperatiu per a la diversitat*. Barcelona: ICE de la UAB.
- Echeita, G. (1992). Alumnos con necesidades educativas especiales. Un análisis interactivo de su desarrollo y educación. *Acción educativa*, 75, 20-24.

- Echeita, G. (1994). A favor de una educación de calidad para todos. *Cuadernos de Pedagogía*, 228, 66-67.
- Echeita, G. (1998). L'eficàcia de la formació en el procés de canvi cap a escoles eficaces per a tots. *Suports*, 1 (2), 11-18.
- Echeita, G. (1999). Reflexiones sobre atención a la diversidad. *Acción educativa*, 102-103, 30-43.
- Echeita, G. (coord.) (2000). *Educació especial*. Barcelona: UOC 2ªed. (1ªed.1997, *Atenció a la diversitat i necessitats educatives especials*).
- Elboj, C. i altres (2002). *Comunidades de aprendizaje: transformar la educación*. Barcelona: Graó.
- Farrell, P. y Ainscow, M. (2002). *Make special education inclusive*. London: David Fulton Publishers.
- Feito, R. (2002). *Una educación de calidad para todos*. Madrid: Siglo XXI.
- Frederickson, N. i Cline, T. (2002). *Special Education needs, inclusion and diversity. A Textbook*. Buckingham: Open University Press.
- Fullan, M. i Hargreaves, A. (1997). *Hay algo por lo que merezca la pena luchar en la escuela? Trabajar unidos para mejorar*. Sevilla: Kikiriki Cooperación Educativa.
- Fullan, M. (2001). *Leading in a culture of change*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Fullan, M. (2002). *Los nuevos significados del cambio en la educación*. Barcelona: Octaedro.
- Fullan, M. (2003). *The moral imperative of school leadership*. Thousand Oaks, California: Corwin Press.
- Fullan, M. (2003). *Change Forces with a vengeance*. London: Routledge.
- Gimeno Sacristán, J. (2001). *Educar y convivir en la cultura global*. Madrid: Morata
- Giné, Cl. (1995). Tendencias actuales y futuras en la Educación Especial: nuevos retos para los profesionales. *Aula de Innovación Educativa*, 45, 115-119.
- Giné, Cl. i Ruiz, R. (1996). Los servicios de apoyo psicopedagógico. A C. Monereo i I. Solé (Coord.). *El asesoramiento psicopedagógico: una perspectiva profesional y constructivista* (pp. 113-125). Madrid: Alianza.
- Hanko, G. (1993). *Las necesidades educativas especiales en las aulas ordinarias. Profesores de apoyo*. Barcelona: Paidós.
- Hargreaves, A. (2003). *Enseñar en la sociedad del conocimiento*. Barcelona: Octaedro.
- Hopkins, D. (2001). *School improvement for real*. London: Routledge.
- Hopkins, D. (2002). *Improving the Quality of Education for All. A handbook of staff development activities*. London: David Fulton Publishers.
- Illán, N. i García, A. (coords.) (1997). *La diversidad y la diferencia en la educación secundaria obligatoria: retos educativos para el siglo XXI*. Málaga: Aljibe.
- Lowe, P. (1995). *Apoyo educativo y tutoría en secundaria*. Madrid: Narcea.
- Marchesi, A. i Hernández, C. (coords.) (2003). *El fracaso escolar. Una perspectiva internacional*. Madrid: Alianza Editorial.

- Marchesi, A. i Martín, E. (1998). *Calidad de enseñanza en tiempos de cambio*. Madrid: Alianza.
- Marchesi, A. (2000). Una opción necesaria pero difícil. *Cuadernos de Pedagogía*, 295, 81-84.
- Martin, E. i Mauri, T. (Coors.) (1996). *La atención a la diversidad en la educación secundaria*. Barcelona: ICE-UB, Horsori.
- Miquel, E. (2002). Avanzando hacia una escuela inclusiva: cuatro años al pie del cañón. *Aula de innovación educativa*, 109, 54-58.
- Monereo, C. (Coord.); Castelló, M.; Bassols, M.; Miquel, E. (1998). *Instantànies. Projectes per atendre la diversitat educativa*. Barcelona: Edicions 62.
- Monereo, C i Duran, D. (2001). *Entramats. Mètodes d'aprenentatge cooperatiu i col·laboratiu*. Barcelona: Edebé.
- Muñoz-Repiso, M., Murillo, F., Barrio, R., Brioso, M^a.J., Hernández, M^a. L., Pérez-Albo, M^a. J. (2000). *La mejora de la eficacia escolar: estudio de casos*. Madrid: CIDE.
- Murillo, F. i Muñoz-Repiso, M. (2002). *La mejora de la escuela*. Barcelona: Octaedro.
- Murgui, M.J. i González, M.G. (1995). Intervención del profesor de educación especial en el aula ordinaria. *Aula de innovación educativa*, 40-41.
- Ollé, M. i Duran, D. (2000). Promoció de canvis a l'aula. Una experiència a partir del professor de suport com a recurs d'atenció a la diversitat. *Guix*, 264, 65-70.
- Ortíz, C. (1996). De las “necesidades educativas especiales” a la inclusión. *Siglo Cero*, 27 (2), 5-13.
- Montón, M.J. (2003). *La integració de l'alumnat immigrant al centre escolar*. Barcelona: Graó.
- Parrilla, Á. (1996). *Apoyo a la escuela: un proceso de colaboración*. Bilbao: Mensajero.
- Porter, G.L. i Stone, J.A. (2001). Les 6 estratègies clau per al suport de la inclusió a l'escola i a la classe. *Suports*, 5 (2),
- Puigdemívol, I. (2000). Apoyo escolar y necesidades educativas especiales. *Aula*, 90, 73-77.
- Puigdemívol, I. (1992). *Programació d'aula i adequació curricular. El tractament de la diversitat*. Barcelona: Graó.
- Pujolàs, P. (2001). *Atención a la diversidad y aprendizaje cooperativo en la educación obligatoria*. Málaga: Aljibe.
- Pujolàs, P. (2003). *Aprender juntos alumnos diferentes*. Vic: Eumo.
- Reynolds, D.; Bollen, R.; Creemers, B.; Hopkins, D.; Stoll, L.; Lagerweij, N. (1997). *Las escuelas eficaces. Claves para mejorar la enseñanza*. Madrid: Santillana.
- Rose, R. i Coles, C (2002). Special and mainstream school collaboration for the promotion of inclusion. *Journal of Research en Special Educational Needs*, 2 (2).
- Serra, J.; Carretero, R.; Pujolàs, P. (1998). El canvi educatiu en termes de canvi conceptual: cap a una concepció curricular de l'educació. *Suports*, 2 (2), 57-68.
- Slavin, R.E. i Madden, N.A. (2001). *One million children. Success for all*. Thousand Oaks: Corwin Press.

- Stainback, S. i Stainback, W. (1999). *Aulas inclusivas*. Madrid: Narcea.
- Stoll, L. i Fink, D. (1999). *Para cambiar nuestras escuelas. Reunir la eficacia y la mejora*. Barcelona: Octaedro.
- Teddlie, C. i Reynolds, D. (2000). *The international handbook of school effectiveness research*. London: Routledge.
- Thomas, G. i Loxley, A; (2002). *Deconstructing special Education and constructing inclusion*. Buckingham: Open University Press.
- Tilstone, C.; Florian, L.; Rose, R. (2002). *Promoting Inclusive Practice*. London: Routledge.
- UNESCO (1993). *Conjunto de materiales para la formación de profesores: las necesidades especiales en el aula*. París: UNESCO.
- UNESCO (1994). *Declaración de Salamanca y marco de acción para las necesidades educativas especiales*. UNESCO-Ministerio de Educación y Ciencia de España.
- UNESCO (2001). *Open File on Inclusive Education*. París: UNESCO. Traduït al català com a document d'ús intern pel Departament d'Ensenyament, 2002.
- Vislie, L. (1996). Políticas de integración, educación especial y reformas escolares en las sociedades occidentales desde 1960. A B. M. Franklin (comp.), *Interpretación de la discapacidad. Teoría e historia de la educación especial* (pp. 215 – 238). Barcelona: Ediciones Pomares – Corredor.
- Vlachou, A. D. (1999). *Caminos hacia una educación inclusiva*. Madrid: La Muralla.
- Wang, M.C. (1995). *Atención a la diversidad del alumnado*. Madrid: Narcea.